

Teismo praktikos rinkinys

BENDROJO TEISMO (šeštoji kolegija) SPRENDIMAS

2012 m. rugsėjo 27 d.*

„Konkurencija — Karteliai — Nyderlandų kelių dangos bitumo rinka — Sprendimas, kuriuo konstatuojamas EB 81 straipsnio pažeidimas — Neteisėtų veiksmų inkriminavimas — Bendra kontrolė — Baudos — Sunkinančios aplinkybės — Organizatoriaus ir kurstytojo vaidmuo — Recidyvas — Pažeidimo trukmė — Teisė į gynybą — Neribota jurisdikcija — Įmonės elgesys per administracinę procedūrą“

Byloje T-343/06

Shell Petroleum NV, įsteigta Hagoje (Nyderlandai),

The Shell Transport and Trading Company Ltd, įsteigta Londone (Jungtinė Karalystė),

Shell Nederland Verkoopmaatschappij BV, įsteigta Roterdame (Nyderlandai),

iš pradžių atstovaujamos advokatų O. Brouwer, W. Knibbeler ir S. Verschuur, vėliau – advokatų O. Brouwer, W. Knibbeler ir P. van den Berg,

ieškovės,

prieš

Europos Komisiją, atstovaujamą F. Castillo de la Torre, padedamo advokato L. Gyselen,

atsakovę,

dėl prašymo, visų pirma, panaikinti 2006 m. rugsėjo 13 d. Komisijos sprendimą C(2006) 4090 galutinis dėl proceso pagal [EB] 81 straipsnį [byla Nr. COMP/38.456 – Bitumas (Nyderlandai)], kiek jis susijęs su ieškovėmis, arba sumažinti šiuo sprendimu joms paskirtą baudą,

BENDRASIS TEISMAS (šeštoji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas M. Jaeger, teisėjai N. Wahl ir S. Soldevila Fragoso (pranešėjas),

posėdžio sekretorius N. Rosner, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2011 m. gegužės 25 d. bei 2012 m. sausio 26 d. posėdžiams,

priima šį

* Proceso kalba: anglų.

Sprendimą

Faktinės bylos aplinkybės

1. Ieškovės

- 1 *Shell* grupė, kuri apima energijos ir naftos chemijos bendroves visame pasaulyje, iki 2005 m. valdė dvi patronuojančiosios bendrovės *Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij NV* (toliau – KNPM) ir *Shell Transport and Trading Company plc* (toliau – *STT plc*). Jos abi valdė atitinkamai 60 % ir 40 % visų *The Shell Petroleum Company Ltd* (toliau – *SPCo*) akcijų ir visas akcijas bendrovėje *Shell Petroleum NV* (toliau – SPNV), kuri yra holdingo bendrovė, pati turėjusi visas bendrovės *Shell Nederland BV* akcijas. Pastarajai priklausė 100 % bendrovės *Shell Nederland Verkoopmaatschappij BV* (toliau – SNV), kuri yra *Shell* grupės juridinis vienetas, atsakingas už kelių bitumo pardavimą Nyderlanduose, akcijų. Bendrovė *Shell International BV*, kurios buveinė yra Nyderlanduose, yra viena iš grupės bendrovių, atsakingų už pagalbos teikimą visai grupei, holdingo bendrovėms ir jų gamybos bendrovėms, be kita ko, teisės srityje.
- 2 2005 m. liepos 20 d. bendrovė *Royal Dutch Shell plc*, kurios buveinė Hagoje (Nyderlandai), išpirko visas dviejų ankstesnių grupės patronuojančiųjų bendrovių KNPM ir *STT plc*. akcijas. Bendrovė SPNV visiškai absorbavo KNPM ir ji nebeegzistuoja kaip teisės subjektas. Nuo to laiko patronuojančioji bendrovė *Royal Dutch Shell plc* turi beveik visas SPNV, kuri pati toliau valdo visas *Shell Nederland* ir beveik visas *The Shell Transport and Trading Company Ltd* (toliau – STT), pakeitusios *STT plc*, akcijas. *Shell Nederland* ir toliau yra patronuojančioji SNV bendrovė, kuriai priklauso 100 % jos akcijų.

2. Administracinė procedūra

- 3 2002 m. birželio 20 d. laišku bendrovė *British Petroleum* (toliau – BP) pranešė Europos Bendrijų Komisijai apie kartelį Nyderlandų kelių dangos bitumo rinkoje ir pateikė prašymą neskirti jai baudos pagal 2002 m. vasario 19 d. Komisijos pranešimą apie atleidimą nuo baudų ir baudų sumažinimą kartelių atveju (OL C 45, p. 3, toliau – pranešimas dėl bendradarbiavimo).
- 4 2002 m. spalio 1 ir 2 d. Komisija atliko netikėtus patikrinimus SNV ir kitų bendrovių patalpose. 2003 m. birželio 30 d. Komisija pateikė prašymus kelioms bendrovėms, įskaitant SNV, pateikti informaciją, į kuriuos ji atsakė 2003 m. rugpjūčio 28 d.
- 5 2003 m. rugpjūčio 8 d. *Shell International* atstovai susitiko su Komisijos tarnybomis ir pranešė joms apie savo ketinimus atlikti šio atvejo vidaus tyrimą ir ją informuoti apie jo rezultatus. Tačiau per šį susitikimą ar iš karto po jo nebuvo pateikta jokios informacijos. 2003 m. spalio 10 d. SNV pateikė prašymą taikyti pranešimą dėl bendradarbiavimo. Komisija šiuo atžvilgiu pažymėjo, kad ji gali išklausti prie prašymo pridėto pareiškimo autorių tik jei jis gali pateikti papildomos informacijos, kurios nėra jo pareiškime. Galiausiai darbuotojas nebuvo išklaustas.
- 6 2004 m. vasario 10 d. ir balandžio 5 d. Komisija pateikė naujus prašymus pateikti informaciją, į kuriuos *Shell International* atsakė 2004 m. vasario 25 d. ir balandžio 27 d.
- 7 2004 m. spalio 18 d. Komisija pradėjo procedūrą pagal 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų [EB] 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 2 t., p. 205), ir priėmė pranešimą apie kaltinimus, kuris 2004 m. sausio 19 d. buvo išsiųstas daugeliui bendrovių, įskaitant SNV, SPNV, KNPM ir *STT plc*.

- 8 2005 m. sausio 12 d. SNV paprašė leisti susipažinti su visais dokumentais, kurie buvo pridėti prie Komisijos bylos išsiuntus pranešimą apie kaltinimus, ir ypač su kitų įmonių atsakymais į pranešimą apie kaltinimus. 2005 m. vasario 22 d. Komisija, kurios vardu sprendimą priėmė bylą nagrinėjantis pareigūnas, atsisakė patenkinti šį prašymą, motyvuodamas tuo, kad šioje stadijoje pateikta informacija iš principo nėra tyrimo bylos, kaip ji apibrėžta Komisijos pranešime dėl teisės susipažinti su Komisijos dokumentais bylose pagal EB 81 ir EB 82 straipsnius, EEE susitarimo 53, 54 ir 57 straipsnius bei Tarybos reglamentą (EB) Nr. 139/2004 taisyklių (toliau – Pranešimas dėl teisės susipažinti su byla), dalis ir tuo, kad juos bus galima jai perduoti, jei Komisija turėtų juos naudoti savo sprendime. 2005 m. balandžio 20 d. SNV pateikė naują prašymą ir paprašė leisti susipažinti su šiais dokumentais iki apklausos surengimo. 2005 m. gegužės 4 d. tas pats bylą nagrinėjantis pareigūnas dar kartą patvirtino Komisijos atsisakymą. 2006 m. gegužės 24 d. jis vis dėlto leido *Royal Dutch Shell*, SPNV ir SNV susipažinti su bendrovės *Koninklijke Volker Wessels Stevin* (toliau – KWS) atsakymo ištraukomis dėl SNV ir KWS kontaktų iki 1994 m. balandžio 1 d., kuriomis ji norėjo remtis savo sprendime. 2006 m. birželio 12 d. *Royal Dutch Shell*, SPNV ir SNV pareiškė prieštaravimus dėl to, kad atskleidžiama tik dalis teksto ir vėl paprašė leisti susipažinti su visu atsakymų tekstu.
- 9 2006 m. gegužės 8 d. Komisija SNV, SPNV ir *Royal Dutch Shell* pateikė naujus prašymus pateikti informaciją, kad sužinotų jų apyvartą iš kelių bitumo, įskaitant visus specialius bitumo produktus. 2006 m. gegužės 23 d. šios trys bendrovės nurodė savo apyvartos dydį, įskaitant apyvartą iš *Mexphalte C*, vienintelio specialaus bitumo, kuris, pasak jų, gali būti siejamas su kelių tiesimu, tačiau pažymėjo, kad kartelis neapėmė šio produkto.
- 10 2005 m. gruodžio 23 d. *Shell* grupė informavo Komisiją apie jos struktūros pasikeitimą, nes visas jos akcijas įsigijo *Royal Dutch Shell*. 2006 m. gegužės 23 d. ji atkreipė Komisijos dėmesį į tai, kad ši bendrovė neegzistavo pažeidimo laikotarpiu ir kad atsižvelgiant į tai, jog ji buvo įkurta 2002 m. kaip *Forthdeal Ltd*, kuri tuo metu visiškai nepriklausė *Shell* grupei, ir 2004 m. spalio mėn. transformuota į *Royal Dutch Shell*, ji negali būti laikoma kurios nors *Shell* grupės bendrovės teisių perėmėja. Be to, kadangi *Royal Dutch Shell* įgijo visas SPNV akcijas pasibaigus pažeidimo laikotarpiui, ji teigė negalinti būti atsakinga už SNV padarytą pažeidimą.

3. Ginčijamas sprendimas

- 11 Išklausiusi atitinkamas įmones 2005 m. birželio 15 ir 16 d., 2006 m. rugsėjo 13 d. Komisija priėmė Sprendimą C(2006) 4090 galutinis, dėl proceso pagal [EB] 81 straipsnį [byla COMP/F/38.456 – Bitumas (Nyderlandai)] (toliau – ginčijamas sprendimas), kurio santrauka buvo paskelbta 2007 m. liepos 28 d. *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* (OL L 196, p. 40) ir apie kurį ieškovėms SNV, SPNV ir STT buvo pranešta 2006 m. rugsėjo 25 d.
- 12 Ginčijamo sprendimo 1 straipsnyje Komisija nurodė, kad bendrovės, kurioms skirtas ginčijamas sprendimas, dalyvavo darant vieną ir tęstinį EB 81 straipsnio pažeidimą, atitinkamais laikotarpiais kartu reguliariai nustatydamos kelių dangos bitumo Nyderlanduose pirkimo ir pardavimo bruto kainą, vienodą nuolaidą kelių tiesėjams, dalyvaujantiems kartelyje (toliau – didieji kelių tiesėjai, arba W5) ir maksimalią bruto kainos nuolaidą kitiems kelių tiesėjams (toliau – mažieji kelių tiesėjai).
- 13 Ieškovės buvo pripažintos solidariai atsakingomis dėl šio pažeidimo nuo 1994 m. balandžio 1 d. iki 2002 m. balandžio 15 d. ir joms buvo skirta solidariai mokėtina 108 mln. eurų bauda.
- 14 Apskaičiuodama baudų dydžius Komisija pažeidimą dėl jo pobūdžio pripažino labai sunkiu, nors atitinkama geografinė rinka ir nebuvo labai didelė (ginčijamo sprendimo 316 konstatuojamoji dalis).
- 15 Siekiant įvertinti kiekvienos kartelyje dalyvavusios įmonės konkretaus elgesio svarbą ir šio elgesio realų poveikį konkurencijai, Komisija, atsižvelgdama į šių įmonių įtaką atitinkamai rinkai, matuojamą jų turimomis rinkos dalimis, suskirstė jas į šešias kategorijas. Remdamasi pirmiau pateiktais vertinimais

- Komisija ieškovėms nustatė 15 mln. EUR pradinį baudos dydį (ginčijamo sprendimo 322 konstatuojamoji dalis). Siekdama užtikrinti pakankamą baudos atgrasantį poveikį, atsižvelgiant į grupės dydį ir apyvartą, ji joms taip pat taikė dauginimo koeficientą 2 (ginčijamo sprendimo 323 konstatuojamoji dalis).
- 16 Dėl pažeidimo trukmės Komisija nusprendė, kad ieškovės pažeidimą darė ilgai, t. y. daugiau nei penkerius metus, ir nustatė bendrą aštuonerių metų trukmę nuo 1994 m. balandžio 1 d. iki 2002 m. balandžio 15 d., todėl pradinis dydis buvo padidintas 80 % (ginčijamo sprendimo 326 konstatuojamoji dalis). Taigi bazinis baudos dydis, nustatytas atsižvelgiant į pažeidimo sunkumą ir trukmę, ieškovėms buvo 54 mln. EUR (ginčijamo sprendimo 335 konstatuojamoji dalis).
- 17 Komisija nustatė keletą ieškovėms taikytinų sunkinančių aplinkybių. Pirma, ji nusprendė, kad dėl įmonės *Shell* Komisija buvo priėmusi kitų sprendimų kartelių byloje 1986 m. (1986 m. balandžio 23 d. Komisijos sprendimas, byla IV/31.149 Polipropilenas, OL L 230, p. 1, toliau – *Polipropileno* sprendimas) ir 1994 m. (1994 m. liepos 27 d. Komisijos sprendimas, byla IV/31.865 PVCII, OL L 74, p.14, toliau – *PVC II* sprendimas), todėl bazinės baudos dydis turi būti padidintas 50 % dėl recidyvo (ginčijamo sprendimo 336–338 konstatuojamosios dalys). Antra, ji nusprendė, kad ieškovės buvo kartelio kurstytojos ir organizatorės, todėl bazinį baudos dydį reikėjo dar kartą padidinti 50 % (ginčijamo sprendimo 342–349 konstatuojamosios dalys).
- 18 Komisija manė, kad ieškovėms negalima taikyti jokių lengvinančių aplinkybių, nes dėl to, kad pažeidimas buvo nutrauktas prieš pradėdamas tyrimą, nereikia taikyti jokios nuolaidos, išskyrus tai, kad sutrumpėjo pažeidimo laikotarpis (ginčijamo sprendimo 361–363 konstatuojamosios dalys).
- 19 Be to, Komisija atmetė jų prašymą jų veiksmingą bendradarbiavimą pateikiant atsakymus į prašymus pateikti informaciją, faktų pripažinimą ir sankcijų bei pažeidimų prevencijos politikos įgyvendinimą pripažinti lengvinančia aplinkybe (ginčijamo sprendimo 367–371 konstatuojamosios dalys).
- 20 Galiausiai, Komisija atsisakė sumažinti ieškovėms skirtą baudą pagal pranešimą dėl bendradarbiavimo, nes manė, kad jų pateikta informacija neturi didelės papildomosios vertės (ginčijamo sprendimo 394–396 konstatuojamosios dalys).

Procesas ir šalių reikalavimai

- 21 2006 m. gruodžio 1 d. ieškovės Pirmosios instancijos teismo (dabar – Bendrasis Teismas) kanceliarijai pateikė šį ieškinį.
- 22 Susipažinęs su teisėjo pranešėjo pranešimu, Bendrasis Teismas (šeštoji kolegija) nusprendė pradėti žodinę proceso dalį ir, taikydamas proceso organizavimo priemones pagal savo Procedūros reglamento 64 straipsnį, paprašė šalių pateikti tam tikrus dokumentus ir joms uždavė klausimų. Šiuos prašymus šalys įvykdė per nustatytą terminą.
- 23 Per 2011 m. gegužės 25 d. posėdį buvo išklaustyti šalių žodinės pastabos ir atsakymai į Bendrojo Teismo žodžiu pateiktus klausimus.
- 24 Kadangi šeštosios kolegijos teisėjas negalėjo posėdžiauti šioje byloje, Bendrojo Teismo pirmininkas pagal Bendrojo Teismo procedūros reglamento 32 straipsnio 3 dalį pasiskyrė į kolegiją save.
- 25 2010 m. lapkričio 18 d. nutartimi naujos sudėties Bendrasis Teismas (šeštoji kolegija) atnaujino žodinę proceso dalį, o šalims buvo pranešta, kad jos bus išklaustytos per naują posėdį.
- 26 Šalys buvo išklaustytos per 2012 m. sausio 26 d. posėdį.

27 SPNV ir STT Bendrojo Teismo prašo:

- visų pirma panaikinti ginčijamą sprendimą, kiek jis yra joms taikomas,
- arba iš dalies panaikinti ginčijamą sprendimą, kiek jame Komisija nusprendė, jog jos pažeidė EB 81 straipsnį nuo 1994 m. balandžio 1 d. iki 1996 m. vasario 19 d., ir sumažinti joms skirtą baudą,
- arba sumažinti ginčijamame sprendime joms skirtą baudą,
- priteisti iš Komisijos bylinėjimosi išlaidas, įskaitant išlaidas, susijusias su visos ar dalies baudos sumokėjimu ar su banko garantijos pateikimu,
- imtis bet kokių kitų priemonių, kurias Bendrasis Teismas pripažintų tinkamomis.

28 SNV Bendrojo Teismo prašo:

- iš dalies panaikinti ginčijamą sprendimą, kiek jame Komisija nusprendė, jog ji pažeidė EB 81 straipsnį nuo 1994 m. balandžio 1 d. iki 1996 m. vasario 19 d., ir sumažinti jai skirtą baudą,
- arba sumažinti ginčijamame sprendime jai skirtą baudą,
- priteisti iš Komisijos bylinėjimosi išlaidas, įskaitant išlaidas, susijusias su visos ar dalies baudos sumokėjimu ar su banko garantijos pateikimu,
- imtis bet kokių kitų priemonių, kurias Bendrasis Teismas pripažintų tinkamomis.

29 Komisija Pirmosios instancijos teismo prašo:

- atmesti ieškinį,
- priteisti iš ieškovių bylinėjimosi išlaidas.

Dėl teisės

30 Savo ieškiniams pagrįsti ieškovės nurodo keturis pagrindus. Jos kaltina Komisiją dėl to, kad ji padarė fakto ir teisės klaidų, SNV padarytą pažeidimą priskyrusi SPNV ir STT (buvusi *STT plc*), dėl to, kad atsisakiusi perduoti visus kitų įmonių atsakymus į pranešimą dėl bendradarbiavimo, ji pažeidė esminį procedūrinį reikalavimą ir teisę į gynybą, kuria jos turėjo teisę remtis, dėl to, kad padarė fakto ir teisės klaidų apskaičiuodama bazinį baudos dydį ir nustatydamą pažeidimo trukmę ir, galiausiai, dėl to, kad SNV ji laikė kartelio kurstytoja ir organizatore ir padidino joms baudą dėl recidyvo.

1. Dėl pirmojo ieškinio pagrindo, susijusio su teisės ir vertinimo klaidomis, pažeidimą inkriminavus patronuojančiosioms bendrovėms

Dėl teisės klaidų

Šalių argumentai

31 Visų pirma ieškovės teigia, kad manydama, jog Sąjungos teismo pripažinta prezumpcija dėl faktinės patronuojančiosios bendrovės lemiamos įtakos dukterinei bendrovei, kurios 100 % akcijų ji turi (2000 m. lapkričio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Stora Kopparbergs Bergslags prieš Komisiją*,

C-286/98 P, Rink. p. I-9925, 29 punktą), atleidžia ją nuo pareigos įrodyti, jog pažeidimą padariusi dukterinė bendrovė vykdė patronuojančiosios bendrovės nurodymus, Komisija padarė teisės klaidą. Šiuo atveju Komisija apsiribojo tik nuoroda į ekonominio vieneto sąvoką, kuri vis dėlto nėra tinkama atsakomybę už pažeidimą priskiriant ne tai bendrovei, kuri tiesiogiai dalyvavo darant pažeidimą. Kad galėtų patronuojančiajai bendrovei priskirti atsakomybę, Komisija turi įvertinti, ar ji tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvavo darant pažeidimą arba ar ji apie jį žinojo.

- 32 Antra, Komisija padarė klaidą, kai pasirėmusi šio sprendimo 31 punkte minėtame Sprendime *Stora Kopparbergs Bergslags prieš Komisiją* pripažinta prezumpcija atsakomybę už SNV padarytą pažeidimą priskyrė STT (buvusi STT *plc*). Iš tikrųjų pažeidimo laikotarpiu bendrovė *STT plc*, kurios teisės 2005 m. metais perėmė STT, buvo viena iš dviejų vadovujančiųjų grupės *Shell* patronuojančiųjų bendrovių, tačiau turėjo tik 40 % akcijų holdingo bendrovėje SPNV, kuri pati per tarpinę bendrovę *Shell Nederland* valdė visas tiesiogines pažeidėjos SNV akcijas. Tačiau Sąjungos teismas galimybę taikyti šią prezumpciją apribojo tik patronuojančiosioms bendrovėms, turinčioms visas jų dukterinės bendrovės akcijas. Tai, kad Bendrasis Teismas taikė šią prezumpciją savo 2006 m. rugsėjo 27 d. Sprendime *Avebe prieš Komisiją* (T-314/01, Rink. p. II-3085, 137 punktą), yra susiję su konkrečiomis tos bylos aplinkybėmis, kai abi patronuojančiosios bendrovės buvo glaudžiai išitraukusios į dukterinės bendrovės, kuri pati neturėjo atskiro teisinio subjektiškumo, komercinį valdymą.
- 33 Trečia, ieškovės ginčija Komisijos atliktą prezumpcijos dėl patronuojančiosios bendrovės faktinės lemiamos įtakos dukterinei bendrovei, kurios 100 % akcijų ji turi, aiškinimą, kuris neleidžia paneigti šios prezumpcijos ir neatitinka teismo praktikos.
- 34 Komisija prašo atmesti šio ieškinio pagrindo pirmąją dalį.

Bendrojo Teismo vertinimas

- 35 Komisija ginčijamame sprendime pažymėjo, kad nors SNV buvo tiesiogiai kartelyje dalyvavęs juridinis asmuo, pranešimas apie kaltinimus buvo taip pat adresuotas SPNV, KNPM ir *STT plc* (ginčijamo sprendimo 209 konstatuojamoji dalis). Ji priminė, kad iki 2005 m. SNV visiškai priklausė holdingo bendrovei SPNV, kurią bendrai kontroliavo KNPM (60 % akcijų) ir *STT plc* (40 % akcijų). Be to, ji pabrėžė ryšių tarp šių įvairių struktūrų, pavyzdžiui, per *Committee of managing directors* (Generalinių direktorių komitetas, toliau – CMD), grupės Europoje naftos produktų departamentą, o nuo 1998 m. – *Shell Europe Oil Products* (toliau SEOP), – organizaciją, kuri koordinavo daugelio grupės Europoje gamybos bendrovių naftos verslą, svarbą (ginčijamo sprendimo 206–208 konstatuojamosios dalys). Paskui ji pažymėjo, kad 2005 m. įvykus organizaciniais pokyčiams grupės viduje, ginčijamą sprendimą ji adresavo SNV ir kitoms šio sprendimo išsiuntimo metu egzistavusioms bendrovėms, kurioms buvo skirtas pranešimas apie kaltinimus, t. y. SPNV ir *STT* (buvusi *STT plc*), ir kad jos buvo solidariai atsakingos už pažeidimą (ginčijamo sprendimo 218 konstatuojamoji dalis).

– Dėl patronuojančiosios bendrovės faktinės lemiamos įtakos jos dukterinei bendrovei prezumpcijos

- 36 Pirmiausia reikia priminti, kad Sąjungos konkurencijos teisė taikoma įmonių veiklai (2004 m. sausio 7 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją*, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ir C-219/00 P, Rink. p. I-123, 59 punktą) ir kad įmonės sąvoka pagal EB 81 straipsnį apima ekonominius vienetus, susidedančius iš asmeninių, materialių ir nematerialių elementų visumos, kurie siekia konkrečią ilgalaikio ekonominio tikslo ir gali prisidėti prie šioje nuostatoje numatyto pažeidimo padarymo. Įmonės sąvoka šiame kontekste turi būti suprantama kaip reiškianti ūkio subjektą, net jei teisiniu požiūriu šį ūkio subjektą sudaro keletas fizinių ar juridinių asmenų (2006 m. gruodžio 14 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio*, C-217/05, Rink. p. I-11987, 40 punktą).

- 37 Antikonkurencinis įmonės elgesys gali būti inkriminuojamas kitai įmonei, jei pirmoji įmonė savarankiškai nepriėmė sprendimų dėl savo elgesio rinkoje, o iš esmės vykdė patronuojančiosios įmonės nurodymus, visų pirma atsižvelgiant į šių įmonių tarpusavio ekonominius ir teisinius ryšius (2000 m. lapkričio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Metsä-Serla ir kt. prieš Komisiją*, C-294/98 P, Rink. p. I-10065, 27 punktą; 2005 m. birželio 28 d. Sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją*, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P ir C-213/02 P, Rink. p. I-5425, 117 punktą ir 2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją*, C-97/08 P, Rink. p. I-8237, 58 punktą). Taigi dukterinės bendrovės elgesys gali būti inkriminuojamas patronuojančiajai bendrovei, jei dukterinė bendrovė savarankiškai nesprenžia dėl savo elgesio rinkoje, bet iš esmės vadovaujasi nurodymais, kuriuos jai duoda patronuojančioji bendrovė, o šios dvi įmonės sudaro vieną ekonominį vienetą (1972 m. liepos 14 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Imperial Chemical Industries prieš Komisiją*, 48/69, Rink. p. 619, 133 ir 134 punktai).
- 38 Taigi ne tai, jog patronuojančioji bendrovė kurstė dukterinę bendrovę padaryti pažeidimą, arba juo labiau ne tai, kad patronuojančioji bendrovė dalyvavo darant pažeidimą, o tai, kad jos sudaro vieną įmonę minėta prasme, leidžia Komisijai adresuoti savo sprendimą grupės patronuojančiajai bendrovei. Reikia priminti, kad Sąjungos konkurencijos teisėje pripažįstama, jog skirtingos bendrovės, priklausančios tai pačiai grupei, sudaro ekonominį vienetą, taigi įmonę pagal EB 81 ir EB 82 straipsnius, jei atitinkamos bendrovės savarankiškai nesprenžia dėl savo elgesio rinkoje (2003 m. rugsėjo 30 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Michelin prieš Komisiją*, T-203/01, Rink. p. II-4071, 290 punktą).
- 39 Tuo ypatingu atveju, kai patronuojančiajai bendrovei priklauso 100 % jos dukterinės bendrovės, padariusios Sąjungos konkurencijos taisyklių pažeidimą, kapitalo, viena vertus, tokia patronuojančioji bendrovė gali daryti lemiamą įtaką šios dukterinės bendrovės elgesiui ir, kita vertus, egzistuoja nuginčijama prezumpcija, kad tokia patronuojančioji bendrovė daro faktinę lemiamą įtaką savo dukterinės bendrovės elgesiui (žr. šio sprendimo 37 punkte minėto Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją* 60 punktą ir nurodytą teismo praktiką).
- 40 Tokiomis aplinkybėmis Komisijai pakanka įrodyti, jog patronuojančiajai bendrovei priklauso visas jos dukterinės bendrovės kapitalas tam, kad būtų preziumuojama, jog patronuojančioji bendrovė daro lemiamą įtaką jos komercinei politikai. Tada Komisija gali pripažinti, kad patronuojančioji bendrovė solidariai atsakinga už dukterinei bendrovei skirtos baudos sumokėjimą, nebent patronuojančioji bendrovė, kuri turi nuginčyti šią prezumpciją, pateiktų pakankamai įrodymų, kad jos dukterinė bendrovė rinkoje elgiasi savarankiškai (šio sprendimo 31 punkte minėto Sprendimo *Stora Kopparbergs Bergslags prieš Komisiją* 29 punktą ir šio sprendimo 37 punkte minėto Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją* 61 punktą).
- 41 Nors šio sprendimo 31 punkte minėto Sprendimo *Stora Kopparbergs Bergslags prieš Komisiją* 28 ir 29 punktuose Teisingumo Teismas nurodė ne tik tai, kad patronuojančioji bendrovė turi turėti 100 % dukterinės įmonės kapitalo, bet ir kitas aplinkybes, kaip antai, kad nebuvo užginčyta, jog patronuojančioji bendrovė darė įtaką dukterinės įmonės prekybos politikai arba kad abiem bendrovėms buvo bendrai atstovaujama per administracinę procedūrą, vis dėlto šias aplinkybes Teisingumo Teismas nurodė tik siekdamas paminėti visus įrodymus, kuriais remdamasis Pirmosios instancijos teismas grindė savo motyvus, o ne tam, kad nustatytų minėtai prezumpcijai taikyti keliamą reikalavimą pateikti papildomų įrodymų, kad patronuojančioji bendrovė darė faktinę įtaką (šio sprendimo 37 punkte minėto Teisingumo Teismo sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją* 62 punktą ir 2011 m. sausio 20 d. Teisingumo Teismo sprendimo *General Química ir kt. prieš Komisiją*, C-90/09 P, Rink. p. I-1, 41 punktą).
- 42 Dėl įrodymų, kuriuos patronuojančioji bendrovė turi pateikti, kad paneigtų šią faktinės lemiamos įtakos dukterinei bendrovei, kurios 100 % akcijų ji turi, prezumpciją, Sąjungos teismas mano, kad ji turi pateikti Komisijos, o paskui prireikus ir Sąjungos teismo vertinimui visus įrodymus dėl organizacinių,

ekonominių ir teisinių jos ir jos dukterinės bendrovės ryšių, kurie, jos nuomone, gali įrodyti, kad jos nesudaro ekonominio vieneto, ir kurie gali skirtis, nelygu atvejais, o jų sąrašas negali būti baigtinis (šio sprendimo 37 punkte minėto Sprendimo *Akzo Nobel prieš Komisiją* 72–74 punktai).

– Dėl šios prezumpcijos taikymo dviem patronuojančiosioms bendrovėms, kurios bendrai turi 100 % savo dukterinės bendrovės akcijų

- 43 Ieškovės mano, kad nepaisant to, kaip būtų aiškinama iš 31 punkte minėto Sprendimo *Stora Kopparbergs Bergslags prieš Komisiją* kylančioje teismo praktikoje suformuluota prezumpcija, Komisija negalėjo taikyti šios prezumpcijos STT (buvusi *STT plc*), nes ji netiesiogiai valdė tik 40 % pažeidimą padariusios bendrovės akcijų.
- 44 Visų pirma reikia pabrėžti, kad vien tai, jog KNPM, kuri turėjo likusius 60 % SPNV akcijų, 2005 m. išnyko, nedaro įtakos klausimui dėl prezumpcijos, kaip ji suprantama pagal šio sprendimo 31 punkte minėtą Sprendimą *Stora Kopparbergs Bergslags prieš Komisiją*, taikymo, nes, siekiant nepakenkti tikslui persekioti už konkurencijos taisyklėms prieštaraujančius veiksmus ir taikant atgrasančias sankcijas užkirsti kelią jų pasikartojimui, įmonės neturi išvengti sankcijų paprasčiausiai remdamosi aplinkybe, kad įvykdžius restruktūrizaciją, įmonę perdavus arba įvykus kitiems teisiniams ar organizaciniais pasikeitimams, pasikeitė jų tapatybė (2007 m. gegužės 11 d. Teisingumo Teismo sprendimo *ETI ir kt., C-280/06*, Rink. p. I-10893, 41 punktas).
- 45 Be to, Sąjungos teismas yra nusprendęs, kad Komisija gali taikyti prezumpciją dėl patronuojančiosios bendrovės faktinės lemiamos įtakos savo dukterinei bendrovei, kai dviejų bendrovių situacija yra analogiška vienos bendrovės, kuri turi visas savo dukterinės bendrovės akcijas, situacijai (šio sprendimo 32 punkte minėto Sprendimo *Avebe prieš Komisiją* 138 punktas).
- 46 Šioje byloje atsižvelgiant į grupės struktūros ypatumus reikia nustatyti, ar dviejų patronuojančiųjų bendrovių KNPM ir *STT plc* (dabar STT) situacija buvo analogiška situacijai, kai viena bendrovė turi visas savo dukterinės bendrovės akcijas, o ne spręsti klausimą dėl situacijos, kai viena bendrovė turi tik dalį pažeidimą padariusios bendrovės akcijų.
- 47 Visų pirma reikia pabrėžti, kad, kaip savo atsiliepime pažymėjo Komisija, kuriai tuo klausimu neprieštaravo ieškovės, dviejų patronuojančiųjų bendrovių egzistavimą *Shell* grupėje paaikškina istorinės priežastys: grupė buvo įkurta 1907 m. Nyderlandų bendrovei KNPM sudarius sutartį su Britanijos bendrove *STT plc*, kurios susijungė 2005 m., tačiau išlaikė dvigubą grupės, kurioje jos atitinkamai turėjo 60 % ir 40 % akcijų, valdymo struktūrą. Iš bylos medžiagos, ypač iš grupės organizacinės struktūros vadovo matyti, kad abi šio bendrovės, deklaravusios tokią pačią konsoliduotą apyvartą, bendrai valdė dvi grupės holdingo bendroves – SPNV ir *SPCo* – ir pagal jas siejančios sutarties nuostatas bendrai skyrė valdybos narius, su kuriais jos susitikdavo kiekvieną mėnesį, be kita ko, tam, kad jie jas informuotų apie grupės veiklą.
- 48 Be to, KNPM ir *STT plc* (dabar STT) įkūrė du priežiūros komitetus: *Group Audit Committee* (Grupės audito komitetas, toliau – GAC) ir *Remuneration and succession review committee* (Atlyginimų ir paskyrimų priežiūros komitetas, toliau – REMCO), kuriuos pariteto pagrindais sudarė trys KNPM stebėtojų tarybos nariai ir trys *STT plc* (dabar STT) valdybos nariai. Pirmasis komitetas buvo atsakingas už esminės grupės finansinės veiklos, jos vidaus kontrolės ir išorės audito procedūrų stebėjimą, o antras turėjo teikti rekomendacijas dėl atlyginimų ir grupės direktorių skyrimo. Iš bylos medžiagos taip pat matyti, kad grupės holdingo bendrovių valdybos derino savo veiksmus ir jų nariais buvo abiejų patronuojančiųjų bendrovių valdybų nariai.
- 49 Be to, CMD, kurį sudarė SPNV valdybos prezidiumo nariai ir *SPCo* generaliniai direktoriai, kurie taip pat buvo vienos iš dviejų patronuojančiųjų bendrovių valdybos nariais, vaidino lemiamą vaidmenį grupėje. Iš bylos medžiagos matyti, kad CMD, nors ir nebūdamas organu, turinčiu atskirą teisinį statusą, buvo atsakingas už visų grupės bendrovių gamybos ir valdymo koordinavimą.

- 50 Galiausiai, tai, kad 2005 m. abi patronuojančiosios bendrovės nusprendė susijungti, yra papildomas bendros patronuojančiosios įmonės egzistavimo įrodymas, nepaisant to, kad egzistuoja du teisės subjektai.
- 51 Atsižvelgdamas į visus šio sprendimo 47–50 punktuose nurodytus faktus, Bendrasis Teismas mano, kad Komisija pagrįstai galėjo ginčijamo sprendimo 206–218 punktuose nuspręsti, jog ši situacija yra analogiška situacijai, kai viena patronuojančioji bendrovė visiškai kontroliuoja savo dukterinę bendrovę, ir tai jai leido remtis prezumpcija, jog šios patronuojančiosios bendrovės darė faktinę lemiamą įtaką jų bendros dukterinės bendrovės elgesiui.
- 52 Galiausiai, reikia atmesti ieškovių argumentą, jog šio sprendimo 31 punkte minėtame Sprendime *Stora Kopparbergs Bergslags prieš Komisiją* suformuluotą teismo praktiką taikydama *STT plc* (dabar STT) Komisija padarė teisės klaidą, nes ji kartu su KNPM valdė visą SNV kapitalą tik per tarpinę holdingo bendrovę SPNV, kuriai priklausė bendrovė *Shell Nederland*, SNV patronuojančioji bendrovė. Sąjungos teismas mano, kad tarpinių bendrovių tarp dukterinės bendrovės ir patronuojančiosios bendrovės egzistavimas nedaro įtakos galimybei taikyti prezumpciją, jog patronuojančioji bendrovė daro faktinę lemiamą įtaką savo dukterinei bendrovei, kurios 100 % akcijų ji turi (šiuo klausimu žr. šio sprendimo 37 punkte minėto Sprendimo *Akzo Nobel prieš Komisiją* 78 ir 83 punktus ir šio sprendimo 41 punkte minėto Sprendimo *General Química ir kt. prieš Komisiją* 86 ir 87 punktus; 1998 m. gegužės 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Stora Kopparbergs Bergslags prieš Komisiją*, T-354/94, Rink. p. II-2111, 80–85 punktus). Be to, patronuojančioji bendrovė gali būti laikoma atsakinga už dukterinės bendrovės padarytą pažeidimą, net kai grupėje egzistuoja daug operacinių bendrovių (1999 m. balandžio 20 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją*, vadinamasis *PVC II* sprendimas, T-305/94-T-307/94, T-313/94-T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ir T-335/94, Rink. p. II-931, 989 punktas).
- Dėl galimybės paneigti patronuojančiosios bendrovės faktinės lemiamos įtakos savo dukterinei bendrovei, kurios 100 % akcijų ji turi, prezumpciją
- 53 Ieškovės mano, kad Komisijos atliktas prezumpcijos dėl patronuojančiosios bendrovės faktinės lemiamos įtakos dukterinei bendrovei, kurios 100 % akcijų ji turi, aiškinimas padaro šios prezumpcijos paneigimą neįmanomą.
- 54 Vis dėlto iš šio sprendimo 42 punkte primintos Teisingumo Teismo praktikos išplaukia, kad patronuojančioji bendrovė, norėdama nugincyti prezumpciją, jog 100 % dukterinės bendrovės kapitalo turinti patronuojančioji bendrovė jai daro faktinę lemiamą įtaką, ji turi pateikti Komisijos, o prireikus ir Sąjungos teismo vertinimui visus įrodymus dėl organizacinių, ekonominių ir teisinių jos ir jos dukterinės bendrovės ryšių, kurie, jos nuomone, gali įrodyti, kad jos nesudaro ekonominio vieneto (šio sprendimo 37 punkte minėto Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją* 65 punktas ir šio sprendimo 41 punkte minėto Sprendimo *General Química ir kt. prieš Komisiją* 51 ir 52 punktai). Be to, iš teismo praktikos matyti, kad net ir sunkiai paneigiama prezumpcija neperžengia priimtimumo ribų, jeigu ji proporcinga teisėtam siekiamam tikslui, egzistuoja galimybė pateikti priešingus įrodymus ir užtikrinama teisė į gynybą (2011 m. rugsėjo 29 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Elf Aquitaine prieš Komisiją*, C-521/09 P, Rink. p. I-8947, 62 punktas ir nurodyta teismo praktika).
- 55 Iš viso to, kas pasakyta, matyti, kad Komisija nepadarė teisės klaidos, *STT plc* (dabar STT) ir SPNV priskyrusi atsakomybę už jų dukterinės bendrovės SNV padarytą pažeidimą.

Dėl įrodymų, kurie turi paneigti patronuojančiosios bendrovės faktinės lemiamos įtakos jos dukterinei bendrovei prezumpciją

Šalių argumentai

- 56 Ieškovės mano, kad jos įrodė, jog *STT plc* (dabar STT) ir SPNV nežinojo apie pažeidimą ir jame niekada nedalyvavo nei tiesiogiai, nei netiesiogiai. Tačiau pagal Komisijos ir teismo praktiką patronuojančioji bendrovė turi dalyvauti darant pažeidimą, kad jai būtų galima inkriminuoti vienos iš jos dukterinių bendrovių veiksmus. Beje, šiuo atveju Komisija pripažino, kad pažeidimas apsiribojo vieno SNV bitumo pardavimo skyriaus direktoriaus veiksmais. Be to, tai, kaip grupės viduje buvo organizuotas atsiskaitymas (toliau – informacijos perdavimas), rodo, kad SNV negaudavo iš *STT plc* (dabar STT) ir SPNV jokių nurodymų. *STT plc* (dabar STT) iš tikrųjų turėjo tik 40 % akcijų bendrovėje SPNV, kuri pati turėjo akcijų daugiau nei 500 bendrovių, tarp jų *Shell Nederland*, o ši turėjo akcijų daugiau nei 30 dukterinių bendrovių, tarp jų SNV. Vienas iš SNV deleguotų direktorių kas ketvirtį vykdavusiuose susitikimuose tik trumpai informuodavo *Shell Nederland* valdybą ir stebėtojų tarybą apie esminius su jų veikla susijusius klausimus, kaip antai gamyklos uždarymą ar nuviliančius finansinius rezultatus.
- 57 Komisija teigia, kad ieškovėms nepavyko paneigti prezumpcijos dėl *STT plc* (dabar STT) ir SPNV faktinės lemiamos įtakos jų bendrai dukterinei bendrovei.

Bendrojo Teismo vertinimas

- 58 Iš ginčijamo sprendimo 206–218 konstatuojamųjų dalių matyti, kad Komisija iš esmės pažymėjo, kad ji gali taikyti prezumpciją dėl *STT plc* (dabar STT) ir SPNV faktinės lemiamos įtakos SNV laikotarpiu nuo 1994 m. balandžio 1 d. iki 2002 m. balandžio 15 d. dėl šių bendrovių kapitalo struktūros (100 % akcijų SPNV atveju, bendrai su KNPM turimas 100 % akcijų *STT plc* (dabar STT) atveju). Išsamumo dėlei ji dar pažymėjo, kad šią prezumpciją sustiprina keletas su grupės hierarchijos struktūra susijusių dalykų, kaip antai CMD vaidmuo, SPNV vykdytos jos dukterinių bendrovių kontrolės funkcijos ar gamybos bendrovių direktorių paskyrimo mechanizmai.
- 59 Reikia išnagrinėti, ar ieškovės pateikė įrodymų, leidžiančių paneigti prezumpciją, jog *STT plc* (dabar STT) ir SPNV su SNV sudarė ekonominę vienetą.
- 60 Reikia priminti, kad šalys turi pateikti Komisijos, o paskui prirėikus ir Sąjungos teismo vertinimui visus įrodymus dėl organizacinių, ekonominių ir teisinių jos ir jos dukterinės bendrovės ryšių, kurie, jų nuomone, gali įrodyti, ar bendrovės sudaro ekonominę vienetą (žr. šio sprendimo 42 punktą).
- 61 Visų pirma dėl argumentų, susijusių su tiesioginiu ar netiesioginiu *STT plc* (dabar STT) ir SPNV dalyvavimu darant pažeidimą, pakanka konstatuoti, kad jie nėra pagrįsti nei teisiškai, nei faktiškai. Iš tikrųjų patronuojančiosios bendrovės vykdoma jos dukterinės bendrovės kontrolė nebūtinai turi būti susijusi su pažeidimą sudarančiu elgesiu (šio sprendimo 37 punkte minėto Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją* 59 punktą ir šio sprendimo 41 punkte minėto Sprendimo *General Química* 38, 102 ir 103 punktai). Todėl Bendrajam Teismui nebūtina nagrinėti, ar *STT plc* (dabar STT) ir SPNV darė tiesioginę ar netiesioginę faktinę įtaką SNV pažeidimą sudarančiam elgesiui ir ar jos apie jį žinojo.
- 62 Bet kuriuo atveju ir priešingai nei teigia ieškovės, kai kurie byloje esantys duomenys rodo, kad SNV nepriklausančios *Shell* grupės narės žinojo apie antikonkurencinius jos veiksmus per pažeidimo laikotarpį. 2000 m. liepos 14 d. vidaus pažyma, kurioje konkurencijos teisės požiūriu analizuojama Nyderlandų bitumo rinka, kurią per patikrinimus SNV patalpose rado Komisija, buvo platinama už šios bendrovės ribų. Šią pažymą, ant kurios yra užrašas „labai slapta“, parašė SNV darbuotojas kartu su *Shell International* priklausančios grupės teisės tarnybos darbuotoju įvykus darbo posėdžiui dėl

konkurencijos taisyklių laikymosi, per kurį už bitumo pardavimą atsakingas direktorius atkreipė dėmesį į Nyderlandų bitumo ir kelių tiesimo rinką. Ši pažyma, be kita ko, buvo skirta grupės teisės tarnybos direktoriui, *Shell International* darbuotojui, grupės Europoje pardavimo komercijos viceprezidentui ir grupės Europoje produktų vykdančiajam viceprezidentui. Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad *Shell International* palaikė tiesioginius ryšius su pagrindinių grupės sprendimų priėmimo organu CMD, kurį sudarė SPNV valdybos prezidiumo nariai ir *SPCo* generaliniai direktoriai, kurie dar buvo ir vienos iš dviejų patronuojančiųjų bendrovių valdybos nariai.

- 63 Iš šios pažymos matyti, kad 1992–1993 m. ir 1995 m. vasario mėn. buvo atliktas Nyderlandų bitumo rinkos vidaus tyrimas, visi Nyderlandų bitumo tiekėjai (toliau – tiekėjai) kolektyviai derasi su W5 dėl standartinės kainos, kad todėl SNV darbuotojas siūlė pasitraukti iš tos rinkos, tačiau rinka buvo restruktūrizuota ir joje visada veikė SNV. Pažymoje taip pat teigiama, kad kitokios rūšies bitumo esą neapima *Shell* antikonkurencinis elgesys, o tai reiškia, *a contrario*, kad grupė žinojo apie antikonkurencinį SNV elgesį kelių bitumo rinkoje. Beje, šioje pažymoje detaliam nurodomas bitumo kainų nustatymo mechanizmas ir pabrėžiama, kad kai SNV norėdavo padidinti savo kainas, prieš padidindama jas ji susisiekdavo su pagrindine kelių tiesimo bendrove KWS. Tada KWS asmeniškai su kitais tiekėjais tardavosi dėl kainų lygio, paskui ji diskutuodavo apie kainų padidinimą su kitais didžiaisiais kelių tiesėjais, prieš informuodama ne pelno siekiančią organizaciją *Centrum voor regelgeving en onderzoek in de grond-, water- en wegenbouw en de Verkeerstechniek* (CROW, Reguliavimo ir tyrimų civilinės inžinerijos bei eismo srityje centras), kuris, be kita ko, turėdavo kas mėnesį skelbti kelių bitumo kainas, į kurias atsižvelgiant, jei nukrypimas viršydavo tam tikrą sumą, kelių tiesėjai gaudavo kompensaciją iš savo kontrahentų. Pažymoje, be kita ko, nurodoma, kad SNV, kaip ir kiti tiekėjai, suteikdavo W5 taip nustatytos kainos nuolaidas. Galiausiai, pažymos autoriai padarė išvadą, kad reikia baigti dvišalių diskusijų su W5 atstove KWS dėl kainų pakėlimo praktiką ir jas pakeisti dvišalėmis diskusijomis su kiekvienu kelių tiesėju.
- 64 Antra, dėl tariamo SNV vadovų savarankiškumo, nulemtu pakankamai efektyvaus informacijos perdavimo mechanizmo tarp *STT plc* (dabar STT), SPNV ir SNV nebuvimo, reikia pažymėti, kad ieškovių šiuo klausimu pateiktos informacijos nepakanka įrodyti, kad SNV savarankiškai nustatydavo savo elgesį rinkoje ir kad todėl ji nesudarė ekonominio vieneto su *STT plc* (dabar STT) ir SPNV, kaip tai suprantama pagal EB 81 straipsnį.
- 65 Pirmiausia reikia pažymėti, kad ieškovių teiginių dėl didelio SPNV ir *Shell International* turėto dukterinių bendrovių skaičiaus negali pakakti įrodyti, kad *STT plc* (dabar STT) ir SPNV suteikė SNV pakankamą savarankiškumą nuspręsti dėl savo elgesio rinkoje.
- 66 Be to, Komisija pagrįstai nurodo keletą dalykų, kuriuos ji paminėjo ginčijamame sprendime (ginčijamo sprendimo 207–214 konstatuojamosios dalys) ir pranešime apie kaltinimus, dėl ekonominių, organizacinių ir teisinių SNV ryšių su *STT plc* (dabar STT) ir SPNV, kuriais ji remiasi ieškovių argumentams, kuriais siekiama paneigti minėtą prezumpciją, atmesti.
- 67 2006 m. kovo 13 d. pranešime, pateiktame *Securities and Exchange Commission* (Amerikos biržos sandorių komisija), grupė, be kita ko, pareiškė, kad „visą eksploatacinę veiklą vykde *Royal Dutch* ir *Shell Transport*, kurios veikė kaip vienas ir tas pats ūkio subjektas, dukterinės bendrovės“. Be to, klientai ir konkurentai paprastai visą įmonę ir atskirus jos teisinius darinius vadino „Shell“, o tai rodo, kad tretieji asmenys SNV nagrinėjamoje rinkoje suvokė kaip *Shell* grupei priklausančią įmonę.
- 68 Reikia taip pat atsižvelgti į šio sprendimo 47–50 punktuose nurodytą informaciją dėl grupės ir jos akcininkų struktūros ir ypač dėl jos hierarchijos struktūros ir joje esančios informacijos perdavimo mechanizmų.
- 69 Be to, pranešime apie kaltinimus Komisija pateikė tokią informaciją: įvairiose šalyse skirtingų subjektų vykdomos funkcijos labai persidengė, nes už bitumą Nyderlanduose atsakingas asmuo seniai buvo atsakingas už Belgijos rinką; daug Nyderlandų kelių bitumo rinkos vidaus analizių, kuriose situacija

nagrinėjama konkurencijos teisės požiūriu, buvo išplatinta įvairiems grupės dariniams, tarp jų *Shell International* teisės tarnybai, kuri palaikė tiesioginį ryšį su CMD; per visą administracinę procedūrą *Shell International* veikė kaip pagrindinis Komisijos susirašinėjimo partneris; KNPM generalinis direktorius buvo pagrindinis SPNV direktorius ir tiesioginės SNV patronuojančiosios bendrovės *Shell Nederland BV* stebėtojų tarybos narys; patronuojančiosios bendrovės turi teisę paskirti ir atleisti eksploatavimo bendrovių generalinius direktorius; jos prižiūri eksploatavimo bendrovių valdymą, nes jų generaliniai direktoriai, akcininkui paprašius, turi pateikti informaciją dėl bendrovės veiklos ir jam leisti susipažinti su jo nurodytomis knygomis ir dokumentais.

- 70 Maža to, kaip priminta šio sprendimo 49 punkte, CMD vaidino lemiamą vaidmenį įmonėje. Iki 1998 m. hierarchinė struktūra buvo organizuota geografiniu principu, nes SNV „Bitumo“ direktorius buvo pavaldus „Komercinių pardavimų“ generaliniam direktoriui, šis – „Šalių“ generaliniam direktoriui, o pastarasis – *Shell International Petroleum Maatschappij NV*, kurios 100% akcijų priklausė SPNV, „Europos“ regiono koordinatoriui, kuris tiesiogiai buvo pavaldus CMD nariams. Nuo 1998 m. iki pažeidimo laikotarpio pabaigos SNV priklausė grupės Europoje naftos produktų departamento SEOP, kuriam vadovavo vykdytysis viceprezidentas Europai, kuris buvo pavaldus naftos produktų generaliniam direktoriui, kuris buvo ir CMD narys, skyriui „Statyba“. Be to, informacijos perdavimo mechanizmai egzistavo perduodant informaciją tarp patronuojančiųjų bendrovių ir jų dukterinių bendrovių per du priežiūros komitetus – GAC ir REMCO.
- 71 Paskui ieškovės pripažino, kad deleguotas SNV direktorius per bendrus kas ketvirtį vykduvsius jos ir *Shell Nederland* susitikimus informuodavo *Shell Nederland* valdybą ir stebėtojų tarybą apie pagrindinius su SNV veikla susijusius klausimus. Net jei jos mano, kad ši informacija apsiribodavo tam tikrais svarbiausiais sprendimais, šio teiginio nepagrindžia jokie kiti įrodymai.
- 72 Galiausiai, reikia atsižvelgti į tai, kad kai kurios grupės bendrovės buvo atsakingos už pagalbą teikimą visoms dukterinėms bendrovėms, pavyzdžiui *Shell International* teikė teisinę pagalbą visoms grupės dukterinėms bendrovėms. Beje, išanalizavus 2000 m. liepos 14 d. pažymą matyti, kad SNV darbuotojai buvo jos rengėjai ir gavėjai ir kad SNV griežtai kontroliavo dukterinių bendrovių veiklą ir stebėjo situaciją Nyderlandų bitumo rinkoje.
- 73 Atsižvelgiant į visus šiuos svarstymus, darytina išvada, kad turint omenyje ieškovių pateiktą informaciją, pirma, susijusią su tuo, kad *STT plc* (dabar STT) ir SPNV nežinojo apie šį pažeidimą, nedalyvavo jame, nekurstė savo dukterinės bendrovės jį padaryti ir, antra, su informacijos perdavimu tarp SNV ir *STT plc* (dabar STT) bei SPNV mechanizmu, prie jos pridėjus kitą reikšmingą byloje esančią informaciją, paminėtą šio sprendimo 47–50 ir 62–72 punktuose, Komisija nepadarė vertinimo klaidos nuspręsdama, kad ieškovių pateikta informacija neįrodo, jog SNV savarankiškai nustatydavo savo elgesį rinkoje, ir neleidžia paneigti prezumpcijos, jog *STT plc* (dabar STT) ir SPNV darė faktinę lemiamą įtaką SNV elgesiui.
- 74 Todėl visą pirmąjį ieškinio pagrindą reikia atmesti kaip nepagrįstą.

2. Dėl antrojo ieškinio pagrindo, susijusio su esminių procesinių reikalavimų ir teisės į gynybą pažeidimu

Šalių argumentai

- 75 Ieškovės mano, kad atsisakiusi joms perduoti visus atsakymus į pranešimą apie kaltinimus ir leidusi susipažinti tik su kai kuriomis KWS atsakymo ištraukomis, Komisija pažeidė Reglamento Nr. 1/2003 27 straipsnio 2 dalį ir jų teisę į gynybą. Jos teigia, kad jei jos būtų susipažinusios su šiais dokumentais, jos būtų galėjusios paveikti administracinės procedūros baigtį ir ginčijamo sprendimo turinį, ypač kiek tai susiję su jų kaip kurstytojų ir organizatorių vaidmeniu.

- 76 Visų pirma ieškovės mano, kad Komisija turėjo patenkinti jų prašymą leisti susipažinti su visais kitų bendrovių atsakymais į pranešimą apie kaltinimus, kuriuose, pavyzdžiui, dėl kartelio horizontalaus ir vertikalios pobūdžio galėjo būti jų, kaip kurstytojų ir organizatorių, kaltę paneigiančios informacijos. Beje, Komisija ankstesnėse bylose atskleidė visus atsakymus į pranešimą apie kaltinimus [bylos COMP/E-1/37.512 (OL L 6, p. 147) ir COMP/E-1/36.490 (OL L 100, p. 1)]. Bet kuriuo atveju ne Komisijai spręsti, kokie dokumentai yra naudingi suinteresuotųjų įmonių gynybai (šio sprendimo 36 punkte minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 126 punktas), o Pranešimas dėl teisės susipažinti su byla yra neteisėtas, kiek jame pažymima, kad negalima leisti susipažinti su visais atsakymais į pranešimą apie kaltinimus.
- 77 Antra, ieškovės mano, kad Komisija turėjo leisti joms susipažinti su visais KWS atsakymais į pranešimą apie kaltinimus, ir ypač su liudininko pareiškimu, kuriuo išimtinai rėmėsi Komisija inkriminuodama joms kurstytojų ir organizatorių vaidmenį. Jų teigimu, Sąjungos teismas joms pripažįsta teisę susipažinti su visais įrodymais, kuriais Komisija rėmėsi jų atžvilgiu (2000 m. kovo 15 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Cimenteries CBR ir kt. prieš Komisiją*, vadinamojo *Cemento* sprendimo, T-25/95, T-26/95, T-30/95-T-32/95, T-34/95-T-39/95, T-42/95-T-46/95, T-48/95, T-50/95-T-65/95, T-68/95-T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ir T-104/95, Rink. p. II-491, 386 punktas).
- 78 Komisija mano, kad ji neprivalėjo atskleisti atsakymų į pranešimą apie kaltinimus ir atmeta visus ieškovių argumentus.

Bendrojo Teismo vertinimas

- 79 Iš bylos medžiagos matyti, kad per administracinę procedūrą Komisija atmetė ieškovių prašymus leisti susipažinti su visais dokumentais, kurie buvo pridėti prie Komisijos bylos išsiuntus pranešimą apie kaltinimus, ir ypač su visais kitų įmonių atsakymais į pranešimą apie kaltinimus. Tačiau ji joms leido susipažinti su KWS atsakymo į pranešimą apie kaltinimus ištraukomis, susijusiomis su SNV ir KWS kontaktais iki 1994 m. balandžio 1 d., kuriomis ji norėjo remtis galutiniam sprendimui.

Bendrieji galimybės susipažinti su dokumentais, gautais išsiuntus pranešimą apie kaltinimus, principai

- 80 Reglamento Nr. 1/2003 27 straipsnio 2 dalyje nurodoma:

„Proceso metu turi būti gerbiama šalių teisė į gynybą. Šalys turi teisę susipažinti su Komisijos bylos medžiaga atsižvelgiant į teisėtą įmonių interesą apsaugoti savo verslo paslaptis. Teisė susipažinti su bylos medžiaga netaikoma konfidencialiai informacijai ir Komisijos ar valstybių narių konkurencijos institucijų vidaus dokumentams“.

- 81 Komisija pranešimo dėl teisės susipažinti su byla 8 punkte „Komisijos byla“ apibrėžia kaip „visus dokumentus, kuriuos Komisijos Konkurencijos generalinis direktoratas yra gavęs, parengęs ir (arba) sukaukęs tyrimo metu“. Šio pranešimo 27 punkte Komisija pažymi:

„Teisė susipažinti su byla suteikiama pateikus prašymą ir paprastai tik vieną kartą po Komisijos prieštaravimų šalims pranešimo tam, kad būtų užtikrintas šalių lygybės principas ir apsaugota jų teisė į gynybą. Dėl to dažniausiai nesuteikiama teisė susipažinti su kitų šalių atsakymais į Komisijos prieštaravimus.

Tačiau šaliai bus suteikta teisė susipažinti su dokumentais, gautais vėlesniuose administracinės procedūros etapuose po prieštaravimų pateikimo, jeigu tokie dokumentai gali būti laikytini naujais kaltinamaisiais ar išteisinamaisiais įrodymais, susijusiais su kaltinimais tai šaliai, įvardytais Komisijos pareškime dėl prieštaravimų. Taip bus daroma ypač tais atvejais, kai Komisija ketina remtis naujais įrodymais.“

- 82 Pagal nusistovėjusią teismų praktiką teisės į gynybą paisymas vykstant visoms procedūroms, per kurias gali būti skirtos sankcijos, pirmiausia baudos ar periodinės baudos, yra pagrindinis Sąjungos teisės principas, kurio turi būti laikomasi net per administracinę procedūrą (1979 m. vasario 13 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Hoffmann-La Roche prieš Komisiją*, 85/76, Rink. p. 461, 9 punktas ir 2003 m. spalio 2 d. Sprendimo *ARBED prieš Komisiją*, C-176/99 P, Rink. p. I-10687, 19 punktas). Beje, 2000 m. gruodžio 7 d. Nicoje paskelbtos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (OL C 364, p. 1, toliau – Pagrindinių teisių chartija) 41 straipsnyje ši teisė, kaip esminis teisės į gerą administravimą elementas, pripažįstama pagrindine teise. Šiuo klausimu Reglamente Nr. 1/2003 nustatoma, kad šalims siunčiamas pranešimas apie kaltinimus, kuriame turi būti aiškiai išdėstyti pagrindiniai argumentai, kuriais Komisija remiasi toje procedūros stadijoje. Pranešimas apie kaltinimus yra procesinė garantija, atspindinti Sąjungos teisės pagrindinį principą, kuris reikalauja teisės į gynybą užtikrinimo visose procedūrose (šiuo klausimu žr. 2009 m. rugsėjo 3 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Papierfabrik August Koehler ir kt. prieš Komisiją*, C-322/07 P, C-327/07 P ir C-338/07 P, Rink. p. I-7191, 34 ir 35 punktus).
- 83 Reikia priminti, kad konkurencijos bylose suteikiant galimybę asmenims, kuriems yra skirtas pranešimas apie kaltinimus, susipažinti su byla pirmiausia siekiama leisti šiems asmenims susipažinti su Komisijos byloje esančiais įrodymais, kad jų pagrindu asmenys galėtų veiksmingai pareikšti nuomonę dėl Komisijos pranešime apie kaltinimus padarytų išvadų, grindžiamų tais įrodymais. Todėl galimybė susipažinti su byla yra viena iš procedūrinių garantijų, skirtų apsaugoti teisę į gynybą ir visų pirma užtikrinti, kad būtų galima veiksmingai pasinaudoti teise būti išklausytam (žr. 2003 m. rugsėjo 30 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Atlantic Container Line ir kt. prieš Komisiją*, T-191/98, T-212/98-T-214/98, Rink. p. II-3275, 334 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką). Teisė susipažinti su bylos medžiaga reiškia, kad Komisija atitinkamai įmonei suteikia galimybę išnagrinėti visus tyrimo medžiagoje esančius dokumentus, kurie gali būti svarbūs jos gynybai (šiuo klausimu žr. 2003 m. spalio 2 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Corus UK prieš Komisiją*, C-199/99 P, Rink. p. I-11177, 125 punktą ir 1995 m. birželio 29 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Solvay prieš Komisiją*, T-30/91, Rink. p. II-1775, 81 punktą). Tai taikytina ir kaltę patvirtinantiems, ir ją paneigiantiems dokumentams, išskyrus kitų įmonių verslo paslaptis, Komisijos vidaus dokumentus ir kitą konfidencialią informaciją (šio sprendimo 82 punkte minėto Sprendimo *Hoffmann-La Roche prieš Komisiją* 9 ir 11 punktai ir šio sprendimo 36 punkte minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 68 punktas).
- 84 Pagal nusistovėjusią praktiką tik administracinio ginčo stadijos pradžioje pranešimu apie kaltinimus atitinkama įmonė informuojama apie visus esminius įrodymus, kuriais per šią procedūros stadiją remiasi Komisija. Todėl kitų kartelyje tariamai dalyvavusių įmonių atsakymai į pranešimą apie kaltinimus iš principo nėra bylos medžiagos dokumentas, su kuriuo šalys gali susipažinti (2009 m. rugsėjo 30 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Hoechst prieš Komisiją*, T-161/05, Rink. p. II-3555, 163 punktas). Tačiau jei norėdama įrodyti pažeidimą vykstant procedūrai dėl EB 81 straipsnio 1 dalies taikymo Komisija ketina pasiremti atsakymo į pranešimą apie kaltinimus ištrauka arba prie tokio atsakymo pridėtu dokumentu, kitoms šioje procedūroje dalyvaujančioms įmonėms turi būti sudaryta galimybė pareikšti savo nuomonę dėl tokio įrodymo (žr. šio sprendimo 77 punkte minėto Sprendimo *Cemento* sprendimo 386 punktą ir šio sprendimo 32 punkte minėto Sprendimo *Avebe prieš Komisiją* 50 punktą ir nurodytą teismo praktiką). Tas pats pasakytina apie atvejį, kai Komisija remiasi tokiu dokumentu, kad įrodytų, jog viena iš įmonių vaidino kurstytojos ar organizatorės vaidmenį.
- 85 Iš to, kas pasakyta, matyti, kad Pranešimo dėl teisės susipažinti su byla 27 punkto nuostatos atitinka teismo praktiką, pagal kurią, nors paprastai nesuteikiama teisė susipažinti su kitų šalių atsakymais į pranešimą apie kaltinimus, šalis gali su jais susipažinti, jeigu tokie dokumentai gali būti laikomi naujais kaltę patvirtinančiais ar paneigiančiais įrodymais, susijusiais su pranešime apie kaltinimus suformuluotais kaltinimais tai šaliai.

- 86 Pagal teismų praktiką dėl susipažinimo su administracinės bylos medžiaga, surinkta iki pranešimo apie kaltinimus, neperdavus tam tikro dokumento, teisė į gynybą pažeidžiama tik jeigu suinteresuotoji įmonė įrodo, jog, pirma, Komisija šiuo dokumentu grindė kaltinimą, susijusį su pažeidimo buvimu (1983 m. lapkričio 9 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Michelin prieš Komisiją*, 322/81, Rink. p. 3461, 7 ir 9 punktai ir šio sprendimo 36 punkte minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 71 punktas), ir, antra, ši kaltinimą galima įrodyti tik remiantis tuo dokumentu (1983 m. spalio 25 d. Teisingumo Teismo sprendimo *AEG-Telefunken prieš Komisiją*, 107/82, Rink. p. 3151, 24–30 punktai ir šio sprendimo 36 punkte minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 71 punktas; šio sprendimo 83 punkte minėto Sprendimo *Solvay prieš Komisiją* 58 punktas). Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas nustatė skirtumą tarp kaltę patvirtinančių dokumentų ir kaltę paneigiančių dokumentų. Jei tai kaltę patvirtinantis dokumentas, suinteresuotoji įmonė turi įrodyti, kad rezultatas, prie kurio Komisija priėjo savo sprendime, būtų buvęs kitoks, jei tas dokumentas nebūtų buvęs pateiktas. Tačiau kai nepateikiamas kaltę paneigiantis dokumentas, suinteresuotoji įmonė turi tik įrodyti, kad jo nepateikimas galėjo neigiamai jos atžvilgiu paveikti procedūros eigą ir Komisijos sprendimo turinį (šiuo klausimu žr. šio sprendimo 36 punkte minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 73 ir 74 punktus). Šis atskyrimas galioja ir po pranešimo apie kaltinimus surinktiems dokumentams (2006 m. rugsėjo 27 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Junghunzlauer prieš Komisiją*, T-43/02, Rink. p. II-3435, 351–359 punktai). Taigi ieškovės klaidingai aiškina šio sprendimo 77 punkte minėto *Cemento* sprendimo 383 punktą, kai jos teigia, jog bendrovei paprašius atsisakiusi perduoti dokumentus, gautus po pranešimo apie kaltinimus pateikimo, Komisija automatiškai pažeidžia teisę į gynybą. Iš tikrųjų pagal teismo praktiką kaltę paneigiančio dokumento atveju toks atsisakymas yra neteisėtas tik tada, kai bendrovė įrodo, kad tam tikro dokumento neatskleidimas galėjo jos nenaudai paveikti procedūros eigą ir sprendimo turinį.
- 87 Dėl klausimo, ar turi būti perduotas visas dokumentas, gautas po pranešimo apie kaltinimus pateikimo, kuri Komisija naudoja kaip įrodymą savo sprendime, reikia priminti, kad iš teismo praktikos, ypač 77 punkte minėto *Cemento* sprendimo 386 punkto matyti, jog tam, kad leistų atitinkamai įmonei tinkamai išsakyti savo poziciją dėl to įrodymo, Komisija turi jai perduoti tik reikšmingą to dokumento ištrauką su kontekstu, jei jo reikia, norint ją suprasti.
- 88 Be to, reikia pažymėti, kad kitų įmonių atsakymų į pranešimą apie kaltinimus sisteminio pateikimo nebuvimas nepažeidžia teisės į gynybą principo. Kaip priminta, šis principas reiškia, jog Komisija per administracinę procedūrą turi atitinkamoms įmonėms atskleisti visas faktines aplinkybes ar dokumentus, kuriais ji remiasi, kad jos galėtų veiksmingai pareikšti nuomonę dėl faktinių aplinkybių realumo ir reikšmingumo bei jos tvirtinimus grindžiančių dokumentų. Taigi Komisija savo sprendimą gali grįsti tik tomis aplinkybėmis, dėl kurių įmonės galėjo pateikti paaiškinimus.
- 89 Be to, ieškovės negali remtis teismų praktika, pagal kurią Komisija, kuri praneša apie kaltinimus ir priima sprendimą dėl sankcijų, viena negali nustatyti dokumentų, naudingų atitinkamos įmonės gynybai (šio sprendimo 36 punkte minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 126 punktas; šio sprendimo 83 punkte minėto Sprendimo *Solvay prieš Komisiją* 81 ir 83 punktai ir šio sprendimo 83 punkte minėto Sprendimo *Atlantic Container Line ir kt. prieš Komisiją* 339 punktas). Iš tikrųjų toks vertinimas, susijęs su Komisijos sudarytoje byloje esančiais dokumentais, negali būti taikomas kitų suinteresuotųjų šalių atsakymams į Komisijos joms pateiktus kaltinimus.
- 90 Galiausiai, reikia pažymėti, kad, priešingai nei teigia ieškovės, ankstesnė Komisijos praktika dėl visų atsakymų į pranešimą apie kaltinimus perdavimo bet kuriuo atveju jos nesaisto, nes jos sprendimų teisėtumas vertinamas remiantis jai privalomomis normomis, pavyzdžiui, Reglamentu Nr. 1/2003, 2004 m. balandžio 7 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 773/2004 dėl bylų nagrinėjimo Komisijoje pagal Sutarties 81 ir 82 straipsnius tvarkos (OL L 123, p. 18; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 3 t., p. 81) ir Pranešimu dėl teisės susipažinti su byla, kaip juos aiškina Sąjungos teismas.

Taikymas šioje byloje

- 91 Reikia priminti, kad šiuo atveju 2006 m. gegužės 24 d. Komisija leido ieškovėms susipažinti su KWS atsakymo ištraukomis dėl SNV ir KWS kontaktų iki 1994 m. balandžio 1 d. ir dėl KWS adresuoto pasiūlymo taikyti lengvatinę nuolaidą W5, kuriomis ji norėjo remtis galutiniam sprendimui.
- 92 Pirma, dėl argumento, kuriuo siekiama, kad būtų pripažinta, jog turėjo būti leista susipažinti su visu KWS atsakymu į pranešimą apie kaltinimus, reikia pirmiausia pažymėti, kad, priešingai nei teigia ieškovės, iš ginčijamo sprendimo 343–348 konstatuojamųjų dalių matyti, kad ieškovės pripažindama kartelio kurstytojoms ir organizatorėms Komisija rėmėsi ne tik tomis KWS atsakymo į pranešimą apie kaltinimus ištraukomis. Bet kuriuo atveju susipažinus su šio Komisijos ieškovėms perduoto dokumento ištraukomis galima teigti, kad jos yra visiškai suprantamos ir aiškios ir nereikia pateikti jokio platesnio konteksto. Iš tikrųjų reikia pabrėžti, kad Komisija ginčijamame sprendime panaudojo tik du iš septynių šio ieškovėms perduoto dokumento punktų. Be to, kalbant apie KWS dokumentą, kuris remiasi liudytojo – ankstesnio darbuotojo – pareiškimu, kurį Komisijai savanoriškai siekdama apsiginti, pabrėžti SNV kaip kartelio kurstytojos ir organizatorės vaidmenį ir sumažinti savo vaidmenį pateikė KWS, sunku įsivaizduoti, kad jame galėtų būti kokių nors SNV kaltę paneigiančių įrodymų.
- 93 Antra, dėl argumento, jog nebuvo perduoti kitų įmonių atsakymai į pranešimą apie kaltinimus, kuriuose esą galėjo būti kaltę paneigiančių įrodymų, reikia priminti, kad pagal šio sprendimo 86 punkte nurodytą teismo praktiką, ieškovės turėjo pateikti *prima facie* įrodymą, kad jų neatskleidimas galėjo neigiamai jos atžvilgiu paveikti procedūros eigą ir Komisijos sprendimo turinį. Tačiau ieškovės tik apskritai ir spekuliatyviai nurodė, kad kitų įmonių atsakymai į pranešimą apie kaltinimus būtų joms suteikę jų, kaip kartelio kurstytojų ir organizatorių, kaltę paneigiančios informacijos. Be kartelio horizontalaus ir vertikalios pobūdžio, jos nepateikė jokios konkrečios informacijos, kuri galėtų būti *prima facie* įrodymu šiuo klausimu. Be to, kaip pažymi Komisija, mažai tikėtina, kad kartelio atveju bendrovė pateiktų informacijos, kuri mažintų kitos bendrovės reikšmę kartelyje, nors nagrinėjamu atveju aplinkybė, kad kartelis veikė tarp dviejų grupių, – didžiųjų kelių tiesėjų ir tiekėjų – turinčių galimai ir iš dalies skirtingus interesus, rodo, jog kiekviena šalis siekė sumažinti savo vaidmenį kartelyje sureikšminant kitos šalies vaidmenį. Bet kuriuo atveju pagal teismo praktiką paprasčiausia aplinkybė, kad kitos įmonės savo atsakymuose į pranešimą apie kaltinimus galėjo didžiųjų kelių tiesėjų nenaudai sumažinti tiekėjų vaidmenį, nėra kaltę paneigiantis įrodymas (160 punkte minėto Sprendimo *Jungbunzlauer prieš Komisiją* 353–356 punktai). Taigi, ieškovės nepateikė jokio *prima facie* įrodymo, jog esą reikėjo perduoti kitų įmonių atsakymus į pranešimą apie kaltinimus.
- 94 Iš viso to, kas pasakyta, matyti, kad Komisija pagrįstai atsisakė perduoti ieškovėms visus atsakymus į pranešimą apie kaltinimus ir atskleidė tik kai kurias KWS atsakymo ištraukas. Todėl antrąjį ieškinio pagrindą reikia atmesti.

3. Dėl trečiojo ieškinio pagrindo, susijusio su fakto ir teisės klaidomis apskaičiuojant bazinį baudos dydį ir nustatant pažeidimo trukmę

Dėl pažeidimo sunkumo

Šalių argumentai

- 95 Ieškovės mano, kad suskirstydama įmones į kategorijas, kad galėtų atsižvelgti į jų ekonominę pajėgumą padaryti didelę žalą konkurencijai, Komisija padarė fakto ir teisės klaidų, kai nustatė įmonės *Shell* apyvartą iš kelių bitumo Nyderlanduose, prie jos nepagrįstai pridėdama apyvartą iš *Mexphalte C*, ir bet kuriuo atveju nepakankamai motyvavo ginčijamą sprendimą šiuo klausimu. Jos prašo Bendrojo Teismo sumažinti jų baudos dydį ir ją apskaičiuojant neįtraukti *Mexphalte C* pardavimų vertės bei mano, kad

vienodo požiūrio ir proporcingumo principams prieštarauja tai, kad bazinis jų baudos dydis yra didesnis nei įmonės *Kuwait Petroleum* (toliau – *Kuwait Petroleum*), nors jų rinkos dalis yra mažesnė nei šios įmonės.

- 96 Ieškovės primena, kad vienintelė priežastis, dėl kurios Komisija galėjo pagrįstai atsižvelgti į specialių bitumo produktų, naudojamų tiesiant kelius, apyvartą, yra ta, kad jų kaina yra tiesiogiai susijusi su bendros standartinio kelių bitumo klasės rinkos kaina, pridėjus premiją. Tačiau jos mano, kad Komisija neturėjo įtraukti *Mexphalte C* apyvartos, nes jis nėra sudarytas iš bitumo, jo kaina nėra susijusi su standartinio kelių bitumo kaina ir jis parduodamas kitoje rinkoje nei standartinis kelių bitumas, nes šie du produktai negali vienas kito pakeisti. Šie teiginiai grindžiami, be kita ko, 2006 m. lapkričio 30 d. SNV direktoriaus pareiškimu ir standartinio kelių bitumo bei *Mexphalte C* kainų kitimo 1995–2002 m. palyginimo lentele.
- 97 Be to, ieškovės kaltina Komisiją dėl to, kad ginčijamame sprendime ji nenurodė priežasčių, kodėl buvo atsižvelgta į *Mexphalte C* pardavimų dydį, nors 2006 m. gegužės 23 d. atsakyme į 2006 m. gegužės 8 d. Komisijos prašymą pateikti informaciją jos pažymėjo, kad *Mexphalte C* visiškai nėra susijęs su pažeidimu. Per administracinę procedūrą Komisija taip pat niekada nenurodė, kad apskaičiuodama baudos dydį ji ketina įtraukti *Mexphalte C* pardavimus, ir šio produkto visai neminėjo pranešime apie kaltinimus. Vis dėlto viename administracinės bylos dokumente pažymima, kad *Mexphalte C* yra sintetinis rišiklis, galintis būti naudojamas gaminti spalvotą asfaltą, o ne sintetinis bitumas.
- 98 Komisija atmets visus ieškovių argumentus.

Bendrojo Teismo vertinimas

- 99 2004 m. spalio 18 d. pranešime apie kaltinimus Komisija pažymėjo (ginčijamo sprendimo 1–6 konstatuojamosios dalys), kad procedūroje nagrinėjamas produktas yra kelių ir panašių objektų (pavyzdžiui, nusileidimų takų) tiesimui naudojamas bitumas, kuris apima įvairaus kietumo bitumą, kurį galima naudoti įvairioms paskirtims, ir įvairių klasių bitumą, įskaitant specialų geriausių savybių bitumą, kuris visgi yra gaminamas iš standartinio kelių bitumo ir kurio kaina priklauso nuo pastarojo. Tik dvi bendrovės – *BAM NBM Wegenbouw BV* ir *Hollandsche Beton Groep* (toliau – HBG) savo atsakymuose į pranešimą apie kaltinimus ginčijo tiesiant kelius naudojamų kitų nei standartinis bitumas bitumo produktų įtraukimą. Tačiau ieškovės savo atsakymuose į pranešimą apie kaltinimus į tai nesureagavo.
- 100 2006 m. gegužės 8 d. Komisija bendrovėms SNV, SPNV ir *Royal Dutch Shell* pateikė naujus prašymus pateikti informaciją, kad sužinotų jų apyvartą iš kelių bitumo, įskaitant visus specialius bitumo produktus. 2006 m. gegužės 23 d. šios trys bendrovės nurodė savo apyvartos dydį, įtraukdamos į ją apyvartą iš *Mexphalte C*, vienintelio specialaus bitumo, kuris, pasak jų, gali būti siejamas su kelių tiesimu, tačiau pažymėjo, kad kartelis neapėmė šio produkto. Ginčijamame sprendime (4–6 konstatuojamosiose dalyse) Komisija pasinaudojo pranešime apie kaltinimus atlikta analize ir teigė, kad kitų tiesiant kelius naudojamų bitumo produktų kaina yra tiesiogiai susijusi su bendros standartinio kelių bitumo klasės rinkos kaina. Kad padarytų tokią išvadą ji pasinaudojo dviejų bendrovių – BP ir *ExxonMobil* (pastaroji bendrovė yra bitumo tiekėja, kuriai Komisija neskyrė sankcijos) – pareiškimais bei per patikrinimus, be kita ko, bendrovėse KWS ir SNV paimtais dokumentais.
- 101 Komisija atsiliepime į ieškinį pažymėjo, kad *Mexphalte C* priskyrimui prie bitumo produktų, kurie buvo kartelio dalykas, pagrįsti ji rėmėsi įvairia informacija. Iš daugelio SNV dokumentų matyti, kad bitumo kainų lentelėje *Mexphalte C* ji rašo prie rubrikos „Permatomas bitumas, kurį galima dažyti“; be to, 2006 m. gegužės 23 d. Komisijai adresuotame laiške SNV pareiškė, kad vienintelis specialus bitumas, kurį galima sieti su kelių bitumu, yra *Mexphalte C* ir nurodė 12 113 015 eurų siekiančią apyvartą, apimančią „kelių bitumo, įskaitant *Mexphalte C*, mažmeninės prekybos pardavimų vertę“ 2001 m.; *Shell*

dokumente, kuriame pateikta techninė informacija apie *Mexphalte C* ir kuris yra įtrauktas į administracinę bylą, jis apibūdinamas kaip sintetinis bitumas, kurį galima dažyti; kitame administracinės bylos dokumente matyti, kad prie 2001 m. SNV savo klientams išsiųsto kelių bitumo produktų kainoraščio buvo pridėtas standartinis laiškas, kuriame nurodoma, jog tame kainoraštyje nurodytų produktų, prie kurių priskirtas ir *Mexphalte C*, kainų svyravimus lemia kainų svyravimai naftos rinkoje.

- 102 Ieškovės pirmą kartą Bendrajame Teisme pateikė du dokumentus, kurie, jų nuomone, leidžia įrodyti, kad nustatydamas *Shell* apyvartą iš kelių bitumo Nyderlanduose Komisija neturėjo atsižvelgti į *Mexphalte C* apyvartą. Pirmajame dokumente yra pateikta lentelė, kurioje palyginama standartinio kelių bitumo ir *Mexphalte C* kainų kaita per 1995–2002 m. laikotarpį, ir to laikotarpio SNV laišakai, kuriuose ji savo klientams sako, kad kainų padidėjimą lėmė žaliavų kainų pasikeitimas. Antrasis dokumentas yra 2006 m. lapkričio 30 d. SNV direktoriaus pareiškimas, kuriame teigiama, kad *Mexphalte C* nėra produktas, gaminamas iš bitumo, kad šio produkto kainos pokyčiams naftos kaina galėjo daryti tik nedidelę įtaką, kad rinka, kurioje parduodamas šis produktas, skiriasi nuo kelių bitumo rinkos ir kad SNV yra vienintelė įmonė, galinti tiekti tokį produktą Nyderlanduose.
- 103 Nors ieškovės nepareiškė aiškios nuomonės šiuo klausimu, Bendrasis Teismas mano, kad jų argumentus reikia nagrinėti atsižvelgiant į teisėtumo kontrolę ir neribotą jurisdikciją, kurią jis turi pagal Reglamento Nr. 1/2003 31 straipsnio nuostatas.

– Ieškovių argumentų nagrinėjimas atsižvelgiant į teisėtumo kontrolę

- 104 Iš nusistovėjusios teismo praktikos matyti, kad ginčijamo akto teisėtumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į faktines ir teises aplinkybes, buvusias priimant aktą, ir, be kita ko, į informaciją, kurią institucija galėjo turėti tuo metu, kai ji priėmė aktą (1979 m. vasario 7 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Prancūzija prieš Komisiją*, 15/76 ir 16/76, Rink. p. 321, 7 punktą). Taigi Sąjungos teisme niekas negali remtis faktinėmis aplinkybėmis, kurios nebuvo nurodytos per administracinę procedūrą ir į kurias nebuvo galima atsižvelgti priimant ginčijamą aktą, kad įrodytų jo neteisėtumą (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Prancūzija prieš Komisiją* 7 punktą; 2007 m. liepos 11 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Centeno Mediavilla ir kt. prieš Komisiją*, T-58/05, Rink. p. II-2523, 151 punktą ir 2008 m. birželio 25 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Olympiaki Aeroporia Ypiresies prieš Komisiją*, T-268/06, Rink. p. II-1091, 55 punktą). Šiuo atveju atlikus tyrimą matyti, kad priimdama ginčijamą sprendimą Komisija neturėjo dviejų šio sprendimo 102 punkte nurodytų dokumentų, kuriuos, kaip pažymėta tame punkte, ieškovės pirmą kartą pateikė Bendrajame Teisme.
- 105 Tiek kiek šiuo ieškinio pagrindu siekiama panaikinti ginčijamą sprendimą, jis turi būti nagrinėjamas neatsižvelgiant į šiuos dokumentus.
- 106 Tokiomis aplinkybėmis reikia pažymėti, kad Komisija pranešime apie kaltinimus aiškiai nurodė, jog ji mano, kad kartelis apėmė visus kelių tiesimui ir kitoms panašioms paskirtims naudojamus bitumo produktus, įskaitant specialius bitumo produktus, tačiau neįtraukiant pramoninės paskirties bitumo produktų. Tačiau ieškovės savo atsakyme į pranešimą apie kaltinimus, kitaip nei kitos bendrovės, nesureagavo į tai. Be to, kai Komisija paprašė ieškovių pateikti savo apyvartą, 2006 m. gegužės 23 d. jos nurodė savo apyvartos dydį, į jį įtraukdamos *Mexphalte C* apyvartą, tačiau pažymėjo, kad nors kartelis neapima šio produkto, jis yra „vienintelis specialus bitumas, kuris gali būti siejamas su kelių tiesimu“.
- 107 Kaip pažymėta šio sprendimo 100 punkte, ginčijamame sprendime apibrėždama atitinkamą rinką, kaip apimančią visus specialius kelių bitumo produktus, Komisija rėmėsi BP, *ExxonMobil*, KWS ir SNV dokumentais, iš kurių matyti, kad klientams skirti kainoraščiai apėmė visus bitumo produktus, o kainų padidinimas taip pat buvo taikomas visiems šiems produktams. Todėl Komisija, remdamasi informacija, kurią ji turėjo priimdama ginčijamą sprendimą, teisingai manė, kad *Mexphalte C* pardavimai turi būti įtraukti į *Shell* apyvartos, susijusios su kelių bitumu Nyderlanduose, skaičiavimus.

- 108 Be to, dėl pareigos motyvuoti laikymosi kontrolės pažymėtina, kad teismo praktikoje nustatyta, jog EB 253 straipsniu reikalaujami motyvai turi būti pritaikyti prie aptariamo akto pobūdžio ir juose turi būti pateikiami aiškūs ir nedviprasmiški aktą priėmusios institucijos argumentai, kad suinteresuotieji asmenys galėtų susipažinti su priimto akto pagrindimu, o kompetentingas teismas – vykdyti jo kontrolę. Nereikalaujama, kad akto motyvai apimtų visas faktines ir teises aplinkybes, nes vertinant, ar jie atitinka EB 253 straipsnio reikalavimus, turi būti atsižvelgiama ne tik į jų formuluotę, bet ir kontekstą bei visas aptariamą klausimą reglamentuojančias taisykles (žr. 2003 m. liepos 9 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Cheil Jedang prieš Komisiją*, T-220/00, Rink. p. II-2473, 216 punktą ir nurodytą teismo praktiką).
- 109 Dėl baudos, skirtos už konkurencijos taisyklių pažeidimą, apskaičiavimo motyvavimo pareigos apimties, viena vertus, primintina, kad ši pareiga labai svarbi: Komisija turi motyvuoti savo sprendimą ir visų pirma paaiškinti, kokį svorį suteikė ir kaip vertino elementus, į kuriuos atsižvelgė (2011 m. gruodžio 8 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Chalkor prieš Komisiją*, C-386/10 P, Rink. p. I-13085, 61 punktas). Ši pareiga turi būti nustatyta atsižvelgiant į Reglamento Nr. 1/2003 23 straipsnio 3 dalį, pagal kurią „nustatant baudos dydį atsižvelgiama į pažeidimo sunkumą ir trukmę“. Šiuo atžvilgiu Baudų nustatymo remiantis Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalimi ir [PB] 65 straipsnio 5 dalimi gairėse (OL C 9, 1998, p. 3; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 1 t., p. 171; toliau – Baudų nustatymo metodo gairės) ir pranešime dėl bendradarbiavimo nurodyta, į kokius veiksmus Komisija atsižvelgia, nustatydamą pažeidimo sunkumą ir trukmę (šio sprendimo 108 punkte minėto Sprendimo *Cheil Jedang prieš Komisiją* 217 punktas). Tokiomis aplinkybėmis pareiga motyvuoti, kuri yra esminis procedūrinis reikalavimas, tenkinama, kai Komisija savo sprendime nurodo veiksmus, į kuriuos ji atsižvelgė taikydama Baudų nustatymo metodo gaires, ir tam tikrais atvejais pranešimą dėl bendradarbiavimo, kurie apskaičiuojant baudos dydį jai leido nustatyti pažeidimo sunkumą ir trukmę (šio sprendimo 108 punkte minėto Sprendimo *Cheil Jedang prieš Komisiją* 218 punktas).
- 110 Be to, Sąjungos teismas pažymėjo, kad pareigos pateikti motyvus apimtis turi būti vertinama atsižvelgiant į tai, kad pažeidimų sunkumą reikia nustatyti pagal daugelį veiksnių, kaip antai konkrečios bylos aplinkybės, jos kontekstas ir atgrasantis baudų poveikis, tačiau nenumatant jokio privalomo ar išsamaus kriterijų, į kuriuos būtina atsižvelgti, sąrašo. Be to, nustatydamą kiekvienos baudos dydį Komisija naudoja diskrecija, todėl ji negali būti įpareigojama taikyti konkrečią matematinę formulę. Darytina išvada, kad Komisija, sprendime konstatavusi, jog buvo pažeistos konkurencijos normos, ir paskyrusi baudas darant tokį pažeidimą dalyvavusioms įmonėms, privalo, jei nustatydamą baudų dydžius ji sistemingai atsižvelgė į konkrečius pagrindinius veiksmus, pačiame sprendime nurodyti kai kuriuos veiksmus, kad įmonės, kurioms skirtas sprendimas, galėtų patikrinti baudos dydžio teisingumą ir įvertinti, ar nebuvo diskriminuojamos (1998 m. gegužės 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Buchmann prieš Komisiją*, T-295/94, Rink. p. II-813, 162–164, 171 ir 173 punktai).
- 111 Galiausiai, Sąjungos teismas pažymėjo, kad tai, jog išsamesnė informacija kaip antai įmonių apyvarta arba Komisijos nustatyta mažinimo norma buvo pateikta vėliau, per spaudos konferenciją arba per teismo procesą, negali paneigti išvados, jog sprendimas yra pakankamai motyvuotas. Iš tikrųjų ginčijamo sprendimo autoriaus pateikti paaiškinimai, kurie papildė jau ir taip pakankamus motyvus, nėra susiję su pačia pareiga motyvuoti, nors jie gali būti naudingi Sąjungos teismui atliekant vidinę sprendimo motyvų kontrolę, jei jie padeda institucijai paaiškinti priežastis, kuriomis ji grindžia savo sprendimą (2000 m. lapkričio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *KNP BT prieš Komisiją*, C-248/98 P, Rink. p. I-9641, 41, 42 ir 44 punktai).
- 112 Atsižvelgiant į šią teismo praktiką, darytina išvada, kad Komisija pakankamai motyvavo ginčijamą sprendimą.
- 113 Iš tikrųjų jame Komisija pateikė daug vertinimo elementų, leidžiančių įvertinti pažeidimo sunkumą. Ji atsižvelgė į pažeidimo pobūdį, nurodė priežastį, dėl kurios ji negalėjo išmatuoti konkretaus kartelio poveikio rinkai, nustatė atitinkamos geografinės rinkos dydį, suskirstė atitinkamas įmones į kelias

kategorijas pagal jų rinkos dalį 2001 m., paskutiniais visais pažeidimo metais, ir, galiausiai, atsižvelgė į paskutinę pasaulinę šių įmonių apyvartą, kad užtikrintų pakankamai atgrasomą baudos poveikį (ginčijamo sprendimo 310–325 konstatuojamosios dalys). Be to, ginčijamo sprendimo 319 konstatuojamojoje dalyje Komisija pažymėjo, kad apskaičiuodama rinkos dalis ji rėmėsi kelių bitumo pardavimų (arba kelių tiesėjų atlikto kelių bitumo pirkimo) verte 2001 m. Ginčijamo sprendimo 4–6 konstatuojamose dalyse pažymima, kad „kelių bitumas“ turi būti apibrėžiamas kaip įvairaus kietumo bitumas, kurį galima naudoti įvairioms paskirtims, ir įvairių klasių bitumą, įskaitant specialų bitumą. Į dviejų įmonių prieštaravimus, kuriais siekiama neįtraukti specialių bitumo produktų, ji atsakė pasiremddama kelių bendrovių (BP, *ExxonMobil*, KWS ir SNV) dokumentais, kuriuose pažymima, kad standartinio kelių bitumo kainos pasikeitimai turi įtakos kitų šioje srityje naudojamų bitumo produktų kainai. Kaip pažymima ginčijamame sprendime (6 konstatuojamoji dalis ir 11 išnaša), tarp šių dokumentų yra dokumentai, paimti per SNV patalpose atliktą patikrinimą. Bet kuriuo atveju, kaip teigiama šio sprendimo 111 punkte nurodytoje teismo praktikoje, Komisija turi teisę per teismo nagrinėjimo etapą pateikti savo sprendimo motyvų paaiškinimus, kurie gali būti naudingi Sąjungos teismui atliekant vidinę sprendimo motyvų kontrolę, jei jie padeda institucijai paaiškinti priežastis, kuriomis ji grindžia savo sprendimą. Šiuo atveju Komisija atsiliesi į ieškinį nurodė kai kuriuos specifinius elementus, kuriais ji rėmėsi *Mexphalte C* priskirdama prie bitumo produktų, kurie buvo kartelio dalykas (žr. šio sprendimo 101 punktą).

- 114 Galiausiai, dublike ieškovės nurodė kaltinimą, susijusį su lygybės principo pažeidimu dėl to, kad Komisija neįrodė, jog apskaičiuodama KWS rinkos dalį ji taip pat atsižvelgė į *Mexphalte C* pirkimo vertę. Vis dėlto reikia priminti, kad ginčijamame sprendime Komisija manė, jog visų kartelio dalyvių atveju nagrinėjamas produktas yra kelių tiesimui ir panašioms paskirtims naudojamas bitumas, įskaitant specialų bitumą (ginčijamo sprendimo 4–6 konstatuojamosios dalys), kad apskaičiuodama kiekvienos atitinkamos įmonės rinkos dalį ji joms pateikė prašymus pateikti informaciją, kurie jai leido sudaryti kiekvienos įmonės bitumo pardavimo ir pirkimo Nyderlanduose 2001 m. lenteles, ir kad bendra kelių tiesėjų pirkimo suma buvo lygi bendrai tiekėjų pardavimo sumai (ginčijamo sprendimo 29, 319 ir 320 konstatuojamosios dalys). Be to, kadangi ieškovės nepateikė jokių duomenų, leidžiančių teigti, kad nustatydamas KWS rinkos dalį Komisija laikėsi kitokio produktų, dėl kurių sudarytas kartelis, apibrėžimo, ši kaltinimą reikia atmesti kaip nepagrįstą.
- 115 Taigi, joks ieškovių ieškinyje dėl panaikinimo pateiktas argumentas dėl *Mexphalte C* priskyrimo prie produktų, dėl kurių sudarytas kartelis, negali pateisinti ginčijamo sprendimo panaikinimo.

– Ieškovių argumentų nagrinėjimas atsižvelgiant į neribotą teismo jurisdikciją

- 116 Reikia priminti, kad teisėtumo kontrolę papildo neribota jurisdikcija, kuri Sąjungos teismui buvo suteikta pagal Reglamento Nr. 17 17 straipsnį, o šiuo metu – pagal Reglamento Nr. 1/2003 31 straipsnį, remiantis SESV 261 straipsniu. Ši jurisdikcija, be paprastos baudos teisėtumo kontrolės, teismui suteikia teisę pakeisti Komisijos vertinimą savuoju, todėl ir panaikinti, sumažinti ar padidinti skirtą vienkartinę ar periodinę baudą. Taigi, sutartyse nustatyta kontrolė reiškia, kad remiantis Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje įtvirtintais veiksmingos teisminės apsaugos principo reikalavimais Sąjungos teismas atlieka ir teisinę, ir faktinę kontrolę ir kad jis turi teisę vertinti įrodymus, panaikinti skundžiamą sprendimą ir pakeisti baudų dydį (2011 m. gruodžio 8 d. Teisingumo Teismo sprendimo *KME Germany ir kt. prieš Komisiją*, C-272/09 P, Rink. p. I-12789, 103 ir 106 punktai; šio sprendimo 109 punkte minėto Sprendimo *Chalkor prieš Komisiją* 63 ir 67 punktai ir *KME Germany ir kt. prieš Komisiją*, C-389/10 P, Rink. p. I-13125, 130 ir 133 punktai). Be to, reikia priminti, kad, kiek tai susiję su EB 81 ir EB 82 straipsnių taikymu, jokia Sąjungos teisės nuostata nereikalaujama, kad pranešimo apie kaltinimus adresatas ginčytų įvairias faktines ar teises aplinkybes per administracinę procedūrą, nes priešingu atveju nebegalėtų to daryti vėliau per teismo procesą (2010 m. liepos 1 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Knauf Gips prieš Komisiją*, C-407/08 P, Rink. p. I-6371, 89 punktas).

- 117 Todėl Bendrasis Teismas, pasinaudojęs neribota jurisdikcija, priimdamas sprendimą turi įvertinti, ar ieškovėms skirtos baudos dydis teisingai atspindi nagrinėjamo pažeidimo sunkumą (1999 m. kovo 11 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Aristrain prieš Komisiją*, T-156/94, Rink. p. II-645, 584–586 punktai; 2006 m. rugsėjo 27 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Roquette Frères prieš Komisiją*, T-322/01, Rink. p. II-3137, 51–56 ir 293–315 punktai ir 2011 m. birželio 7 d. Bendrojo Teismo sprendimo *Arkema France ir kt. prieš Komisiją*, T-217/06, Rink. p. II-2593, 251–253 punktai), ir ar Komisija teisingai nustatė ieškovių apyvartą, susijusią su bitumu Nyderlanduose.
- 118 Vis dėlto reikia priminti, kad siekdama užtikrinti Reglamento Nr. 1/2003 18 straipsnio 2 ir 3 dalių veiksmingumą Komisija turi teisę įpareigoti įmonę pateikti visą būtiną informaciją apie aplinkybes, kurios jai gali būti žinomos, ir prireikus perduoti jai turimus su tuo susijusius dokumentus, laikantis vienos sąlygos – nereikalauti iš įmonės pateikti atsakymų, kuriais ji turėtų pripažinti pažeidimo egzistavimą, kuri turi įrodyti Komisija (1989 m. spalio 18 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Orkem prieš Komisiją*, 374/87, Rink. p. 3283, 34 ir 35 punktai). Todėl įmonė, kuriai Komisija pagal Reglamento Nr. 1/2003 18 straipsnio nuostatas adresuota prašymą pateikti informaciją, privalo aktyviai bendradarbiauti, ir jai gali būti skirta šio reglamento 23 straipsnio 1 dalyje numatyta bauda, kuri gali siekti iki 1 % jos bendros apyvartos, jei ji tyčia ar dėl neatsargumo pateikia neteisingą arba iškraipytą informaciją. Remiantis tuo darytina išvada, kad naudodamasis savo neribota jurisdikcija Bendrasis Teismas gali prireikus atsižvelgti į įmonės nebendradarbiavimą ir padidinti už EB 81 ir 82 straipsnių pažeidimą jai skirtos baudos dydį, jei ta įmonė nebuvo bausta už tą patį elgesį specifine Reglamento Nr. 1/2003 23 straipsnio 1 dalies nuostatomis grindžiama bauda.
- 119 Taip, pavyzdžiui, galėtų būti tada, kai Komisijai pateikus tokį prašymą, ieškovė per administracinę procedūrą tyčia ar dėl neatsargumo nepateikia esminės informacijos, reikalingos nustatyti baudos dydį, kurią ji turėjo ar galėjo turėti tuo metu, kai buvo priimamas ginčijamas sprendimas. Nors įgyvendinančiam neribotą jurisdikciją Bendrajam Teismui niekas netrukdo atsižvelgti į tokią informaciją, įmonė, kuri ją nurodo tik teismo procese ir taip daro žalą administracinės procedūros tikslui ir tinkamai eigai, rizikuoja, kad į tokią aplinkybę atsižvelgs Bendrasis Teismas nustatydamas tinkamą baudos dydį.
- 120 Taigi, pirmiausia reikia išnagrinėti, ar ieškovių per teismo proceso stadiją pateikta informacija leidžia teigti, kad apskaičiuojant baudos dydį nereikėjo atsižvelgti į apyvartą iš *Mexphalte C*.
- 121 Remiantis pirmuoju dokumentu, kuriame pateikta lentelė, kurioje palyginama standartinio kelių bitumo ir *Mexphalte C* kainų kaita per 1995–2002 m. laikotarpį ir to laikotarpio SNV laiškai, kuriuose ji savo klientams sako, kad kainų padidėjimą lėmė žaliavų kainų pasikeitimas, galima nebent teigti, kad *Mexphalte C* kainos padidėjimas kartais sutapdavo su standartinio kelių bitumo kainų padidėjimu, nors taip būdavo ne visada (kainų svyravimų sutapimai 1999 m. gegužės ir birželio mėn., 2000 m. vasario mėn. ir 2002 m. balandžio ir rugsėjo mėn.), ir tai galima paaiškinti argumentais, susijusiais su prekybos politika (pavyzdžiui, 1999 m. gegužės 27 d. SNV savo klientams suteikė specialią nuolaidą šiam produktui, kad paskatintų jas jį naudoti). Be to, SNV klientams skirtuose laiškuose, kurie buvo siunčiami pakėlus kainas, teigiama, kad šiuos kainų padidėjimus lėmė kainų naftos rinkoje pasikeitimai.
- 122 Remiantis antruoju dokumentu, kurį sudaro 2006 m. lapkričio 30 d. SNV direktoriaus pareiškimas, galima tik teigti, kad *Mexphalte C* yra gaminamas iš dervos, tepalo ekstrakto ir polimerų. Atsakydamos į Bendrojo Teismo raštu pateiktą klausimą ieškovės, be kita ko, pažymėjo, kad *Mexphalte C* iš esmės sudaro du elementai – BFE ir *Nevchem 2338*, kurie patys yra žaliavinės naftos produktai, kurių gamybos procedūra skiriasi nuo bitumo gamybos procedūros. Iš šių dokumentų matyti, kad nors *Mexphalte C* gamybos procedūra skiriasi nuo bitumo gamybos procedūros ir kad jo sudedamosios dalys nėra išgautos iš bitumo, žaliavinė nafta, kaip ir bitumo atveju, vis dėlto yra pirminė šių sudedamųjų dalių žaliava.

- 123 Be to, ieškovės nepateikė jokio įrodymo, kuris leistų teigti, kad *Mexphalte C* sudaro atskirą nuo standartinio kelių bitumo rinką. Iš tikrųjų jos tik teigia, kad *Mexphalte C* paprastai perka savivaldybės ir kad jis nėra naudojamas keliams tiesti. Tačiau jos nepateikė jokio pakankamai įtikinamo įrodymo, jog *Mexphalte C* kainų kitimas per pažeidimo laikotarpį nepriklausė nuo standartinio kelių bitumo kainų kitimo.
- 124 Galiausiai, ieškovės Bendrajam Teismui nepateikė jokio įrodymo, jog *Mexphalte C* nepriklauso produktams, sudarantiems rinką, dėl kurios buvo sudarytas kartelis, nors iš daugelio bylos elementų matyti, kad *Mexphalte C* kaina buvo glaudžiai susijusi su standartinio kelių bitumo kaina. Vadinasi, niekas neleidžia teigti, kad su *Mexphalte C* susijusios apyvartos reikia neįtraukti į ieškovių apyvartą, į kurią reikia atsižvelgti vertinant pažeidimo sunkumą.
- 125 Antra, reikia išsiaiškinti, ar šią informaciją pateikusios tik vykstant teismo procesui, o ne per administracinę procedūrą ieškovės nepažeidė pareigos bendradarbiauti per administracinę procedūrą.
- 126 Iš 2006 m. gegužės 23 d. ieškovių laiško Komisijai matyti, kad jos nurodė savo apyvartos dydį, įtraukdamos į ją apyvartą iš *Mexphalte C*, vienintelio specialaus bitumo, kuris, pasak jų, gali būti siejamas su kelių tiesimu, tačiau pažymėjo, kad kartelis neapėmė šio produkto. Nors tokia formuluotė yra kažkiek dviprasmiška ir ieškovės nepateikė jokių šiuos teiginius pagrindžiančių įrodymų, akivaizdu, kad jos atkreipė Komisijos dėmesį į tai, kad, jų nuomone, nustatant jų baudos dydį į apyvartą iš *Mexphalte C* neturi būti atsižvelgiama. Kadangi Komisija nepateikė ieškovėms prašymo pateikti papildomos informacijos šiuo klausimu, neatrodo, kad neperdavusios šio sprendimo 121 ir 122 punktuose aprašytų dokumentų ieškovės šiuo atveju neįvykdė pareigos sąžiningai bendradarbiauti per administracinę procedūrą, nors padavus tokį prašymą dokumentai būtų galėję būti perduoti.
- 127 Todėl negalima teigti, kad ieškovės neįvykdė iš Reglamento Nr. 1/2003 18 straipsnio kildinamos bendradarbiavimo pareigos.
- 128 Taigi, trečiojo ieškinio pagrindo pirmąją dalį reikia atmesti.

Dėl pažeidimo trukmės

Šalių argumentai

- 129 Ieškovės mano, kad nusprendusi, jog pažeidimas prasidėjo 1994 m. balandžio 1 d., Komisija padarė fakto klaidą. Šis teiginys yra grindžiamas tik dviem 1994 m. kovo 28 d. ir liepos 8 d. HBG vidaus pažymomis, kurios neįrodo, kad tiekėjai buvo sudarę sutartį dėl kainų. Pasak jų, kontaktai su KWS, apie kuriuos šiose dviejose pažymose kalbama, buvo tik dvišaliai. Dėl 1995 m. pati Komisija ginčijamame sprendime pripažino, kad ji neturi jokių tiekėjų antikonkurencinių kontaktų įrodymų. Tačiau ieškovės pripažįsta, kad kartelis prasidėjo per pirmą antikonkurencinį susitikimą, vykusį 1996 m. vasario 19 d. Jos primena, kad bet kuriuo atveju abejonės turi veikti jų naudai (2006 m. balandžio 5 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Degussa prieš Komisiją*, T-279/02, Rink. p. II-897, 115 punktas).
- 130 Komisija mano, kad nusprendusi, jog pažeidimas prasidėjo 1994 m. balandžio 1 d. ir tęsėsi 1995 m., ji nepadarė jokios fakto klaidos.

Bendrojo Teismo vertinimas

- 131 Šiuo atveju Komisija manė, kad ieškovės pažeidimą darė ilgai, t. y. daugiau nei penkerius metus ir nustatė bendrą aštuonerių metų trukmę nuo 1994 m. balandžio 1 d. iki 2002 m. balandžio 15 d., todėl pradinis baudos dydis buvo padidintas 80 % (ginčijamo sprendimo 326 konstatuojamoji dalis).

- 132 Iš ginčijamo sprendimo matyti, kad sprendimui, jog kartelis prasidėjo 1994 m. pagrįsti, Komisija naudojo kelis sutampančius įrodymus (ginčijamo sprendimo 93–99 ir 175–178 punktai).
- 133 Pirma, Komisija rėmėsi dviem 1994 m. kovo 28 d. ir liepos 8 d. HBG vidaus pažymomis, kuriose minimas *Shell* pranešimas dėl bitumo kainos nustatymo nuo 1994 m. balandžio 1 d. iki 1995 m. sausio 1 d., numatant maksimalią nuolaidą W5 (ir mažesnę nuolaidą mažiesiems kelių tiesėjams), ir kalbama apie susitarimų tarp naftos bendrovių ir W5 dar iki 1994 m. kovo mėn. egzistavimą. Priešingai nei teigia ieškovės, šiose dviejose pažymose kalbama ne tik apie dvišalius *Shell* ir KWS kontaktus, bet ir aiškiai užsimenama apie susitarimų tarp tiekėjų ir W5 egzistavimą.
- 134 Antra, Komisija rėmėsi dviem 1995 m. vasario 6 ir 9 d. SNV vidaus pažymomis. 1995 m. vasario 6 d. pažymoje, kurioje pateikta kelių tiesimo rinkos Nyderlanduose raidos apžvalga, kalbama apie „kartelio ištakas“ 1980 m., apie valdžios institucijų ir kelių tiesėjų bei tiekėjų atsakomybę dėl tam tikrų susitarimų atsiradimo, apie pradinio kartelio panaikinimą 1993 m. ir apie tai, kad kelių tiesėjai reikalavo, kad kainos 1995 m. būtų stabilesnės, kad rinkų dydis ir pasiskirstymas būtų panašiai toks, koks buvo 1993 m. 1995 m. vasario 9 d. pažymoje kalbama apie nesėkmingą SNV bandymą nutraukti dalyvavimą kartelyje nuo 1992 m. ir apie susitarimų dėl kainos sudarymą tarp W5 ir tiekėjų, kurie yra nepalankūs perkančiajai šaliai ir W5 nepriklausančioms įmonėms. Šioje pažymoje numatomos įvairios SNV pasitraukimo iš šio kartelio galimybės, pabrėžiant neišvengiamus tokio sprendimo sunkumus. 2003 m. spalio 9 d. *Kuwait Petroleum* darbuotojo pareiškimas taip pat leidžia patvirtinti, kad tiekėjų ir didžiųjų kelių tiesėjų susitarimai jau buvo sudaryti tuo metu, kai jis 1994 m. balandžio mėn. atėjo dirbti į šios bendrovės „Bitumo“ skyrių. Galiausiai savo 2003 m. spalio 10 d. pareiškime pati SNV pažymėjo, kad po 1993 m. didieji kelių tiesėjai rado kitą būdą, kaip organizuojant susitikimus su tiekėjais išvengti netvarkos kelių tiesimo rinkoje (ginčijamo sprendimo 91 konstatuojamoji dalis).
- 135 Trečia, keletas Komisijos paimtų dokumentų leidžia patvirtinti, kad 1995 m. veikė nuolaidų ir sankcijų sistema. Pavyzdžiui, Komisija paėmė 1995 m. liepos 7 d. HBG vidaus pažymą, kurioje teigiama, kad *Kuwait Petroleum Nederland BV* (toliau – KPN) ir *Wintershall AG* suteikė papildomą nuolaidą HBG, ir 1996 m. kovo 4 d. *Wintershall* vidaus pranešimą dėl susitikimo su bendrove *Heijmans*, kurioje minima nuolaidos suma, kurią reikia grąžinti šiai bendrovei (ginčijamo sprendimo 98 konstatuojamoji dalis). Be to, tame *Wintershall* pranešime pažymima, kad 1995 m. buvo konstatuota, jog tiekėjai suteikė neteisėtas nuolaidas mažiesiems kelių tiesėjams (ginčijamo sprendimo 82 konstatuojamoji dalis).
- 136 Ketvirta, 2005 m. gegužės 20 d. KWS atsakyme į pranešimą apie kaltinimus taip pat teigiama, kad susitarimai tarp tiekėjų ir didžiųjų kelių tiesėjų egzistavo nuo 1993 m. (ginčijamo sprendimo 96 ir 97 konstatuojamosios dalys).
- 137 Galiausiai, penkta, trijų įmonių, kurios siekė pasinaudoti pranešimu dėl bendradarbiavimo, prašymai leidžia patvirtinti, kad susitarimai egzistavo vėliausiai nuo 1994 m. balandžio 1 d. Tie prašymai yra 2003 m. spalio 9 d. *Kuwait Petroleum* pareiškimas, 2003 m. spalio 2 d. įmonės *Nynas* (toliau – *Nynas*) atsakymas į prašymą pateikti informaciją ir 2002 m. liepos 12 d. BP pareiškimas.
- 138 Dėl 1995 m. reikia pripažinti, kad, priešingai nei teigia ieškovės, Komisija niekur nepripažino, kad ji neturėjo jokių įrodymų dėl tiekėjų antikonkurencinių kontaktų, ji tik teigė, kad neturi įrodymų, jog 1995 m. buvo sudaryti nauji susitarimai arba kad ankstesni susitarimai tais metais nustojo galioti, ir tuo remdamasi nusprendė, kad 1994 m. sudaryti susitarimai tebegaliojo 1995 m. (ginčijamo sprendimo 98 ir 99 konstatuojamosios dalys).
- 139 Iš visų šių vienas kitą patvirtinančių įrodymų matyti, kad Komisija pagrįstai galėjo manyti ir pakankamai teisiškai įrodė, kad ieškovių pažeidimas prasidėjo 1994 m. balandžio 1 d. Todėl reikia atmesti visą trečiąjį ieškinio pagrindą.

4. Dėl ketvirtojo ieškinio pagrindo, susijusio su fakto ir teisės klaidomis vertinant sunkinančias aplinkybes

- 140 Pirmiausia reikia pažymėti, kad Sąjungos teismas mano, jog tiriant įmonės vaidmenį darant pažeidimą reikia pažeidimo organizatorės sąvoką atskirti nuo pažeidimo kurstytojos sąvokos ir nagrinėti jas atskirai, kad būtų patikrinta, ar ji vaidino kurį nors iš šių vaidmenų. Iš esmės kurstytojos vaidmuo yra susijęs su kartelio sudarymu arba išplėtimu, o organizatorės vaidmuo – su kartelio veikimu (2006 m. kovo 15 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *BASF prieš Komisiją*, T-15/02, Rink. p. II-497, 316 punktas).

Dėl SNV kurstytojos vaidmens

Šalių argumentai

- 141 Ieškovės mano, kad SNV kartu su KWS priskyrusi kurstytojų vaidmenį Komisija padarė teisės ir fakto klaidų, dėl kurių reikia visiškai ar iš dalies panaikinti joms taikytą baudos padidinimą 50 %.
- 142 Komisija primena, kad Sąjungos teismas atskiria kurstytojos ir organizatorės vaidmenis, ir jei Bendrasis Teismas manytų, kad nepakanka įrodymų įrodyti vieną iš dviejų šių vaidmenų, jis vis tiek galėtų padidinti baudos dydį 50 % (šio sprendimo 140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 342–349 punktai). Dėl kurstytojos vaidmens priskyrimo SNV Komisija pažymi, jog ji rėmėsi, pirma, tuo, kad ji siūlė KWS taikyti specialią nuolaidą didiesiems kelių tiesėjams ir taip dalyvavo kuriant kartelį ir, antra, tuo, kad SNV bandė įtikinti *ExxonMobil* prisijungti prie kartelio. Komisija naudojo tris sutampančius įrodymus: 1992 m. *Wintershall* vidaus pranešimo ištrauką, du KWS atsakymo į pranešimą apie kaltinimus elementus ir, galiausiai, dvi 1993 m. *ExxonMobil* vidaus pažymas. Galiausiai ji primena, kad Sąjungos teismas neįpareigoja Komisijos turėti detalių kartelio kūrimo ar sumanymo įrodymų, kad galėtų teigti, jog įmonė vaidino kurstytojos vaidmenį (2002 m. kovo 30 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *HFB ir kt. prieš Komisiją*, T-9/99, Rink. p. II-1487, 578 punktas ir šio sprendimo 140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 321 punktas).

– Dėl įmonei KWS pateikto pasiūlymo taikyti specialią nuolaidą W5

- 143 Ieškovės mano, kad teiginiui, jog SNV buvo kartelio sumanytoja, pagrįsti Komisija rėmėsi tik vieno iš KWS darbuotojų liudijimu, kuris pateiktas tos bendrovės atsakyme į pranešimą apie kaltinimus, kuriame teigiama, jog SNV pirmą kartą 1993 m. pasiūlė, kad tiekėjai suteiktų specialią nuolaidą W5. Vis dėlto perdavus šį liudijimą SNV, jos bitumo pardavimo direktorius 2006 m. lapkričio 22 d. pateikė priesaika patvirtintą pareiškimą, kuriame paneigė šį teiginį ir, be kita ko, nurodė, kad W5, kuri iki jo atėjimo į šį postą 1992 m. jau anksčiau buvo reikalavusi lengvatinių nuolaidų, sugalvojo lengvatines nuolaidas.
- 144 Komisija visų pirma kelia klausimą dėl šio pareiškimo, kuris, pasak jos, negali būti patikimas įrodymas, priimtimumo. Ieškovės pažymi, kad SNV bitumo pardavimo direktoriaus Komisija neišklausė po to, kai SNV pateikė prašymą leisti pasinaudoti pranešimu dėl bendradarbiavimo, nes Komisija jai pasakė, jog išklausti būtina tik tada, jei asmuo galėtų pateikti papildomos informacijos, o taip nėra šiuo atveju. Nors tas asmuo buvo pasirengęs pateikti paaiškinimus, Komisija nemanė, kad verta jį išklausti per administracinę procedūrą.
- 145 Be to, ieškovės mano, kad KWS pareiškimas yra nepatikimas ir primena, kad jį ginčijo SNV bitumo pardavimo direktorius ir jo nepatvirtina jokie kiti įrodymai. Jos mano, kad nepatikrinusi KWS teiginių patikimumo Komisija pažeidė jų teisę į teisingą procesą ir nešališką tyrimą ir nusprendusi, jog šis KWS pareiškimas leidžia teigti, jo SNV buvo kartelio kurstytoja, Komisija padarė fakto ir teisės klaidą ir neįvykdė pareigos motyvuoti sprendimą.

- 146 Pasak Komisijos, pirma, iš jos bylos nematyti, kad KWS būtų vienintelė kartelio iniciatorė ir, antra, ieškovės neįrodė, jog SNV bandė nutraukti dalyvavimą ankstesniuose antikonkurenciniuose susitarimuose. Priešingai, Komisija mano, kad abi įmonių grupės buvo ekonomiškai suinteresuotos kartelio veikimu, nes viena grupė veikė pasiūlos pusėje su tiekėjais, o kita – paklausos pusėje su kelių tiesėjais. Tiekėjai buvo suinteresuoti karteliu, nes jis garantavo kainų augimą bei stabilumą ir leido užkirsti kelią naujo tiekėjo, kuris būtų galėjęs kelių tiesėjams individualiai pasiūlyti žemesnes kainas ir taip sumažinti jų rinkos dalį, pasirodymui rinkoje.
- 147 Kad įrodytų, jog SNV vaidino kurstytojos vaidmenį pasiūlydama KWS suteikti specialią nuolaidą W5, Komisija nurodo pasirėmusi keliais dabartiniais ir vėlesniais už kartelį dokumentais, kaip jai tai daryti leidžia Sąjungos teismas, kurie patvirtina KWS atsakyme į pranešimą apie kaltinimus nurodytą informaciją (2007 m. balandžio 26 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Bolloré prieš Komisiją*, T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02 ir T-126/02, T-128/02 ir T-129/02, T-132/02 ir T-136/02, Rink. p. II-947, 563 punktas). Ji atsižvelgė, pirma, į 1992 m. *Wintershall* vidaus pranešimą, kuriame kalbama apie SNV ir KWS kontaktus ir teigiama, kad SNV buvo atsakinga už būsimo bendradarbiavimo tarp tiekėjų ir W5 pasiūlymų teikimą ir, antra, į 1994 m. kovo 28 d. HBG vidaus pažymą, susijusią su SNV atliekamu sutartų kainų ir nuolaidų perdavimu.
- 148 Tai, kad kiti įrodymai leido pagrįsti KWS liudijimus, paaiškina, kodėl Komisija kitaip vertino *ExxonMobil*, kai ji buvo apkaltinta kitų bendrovių.

– Dėl bandymų įtikinti *ExxonMobil* prisijungti prie kartelio

- 149 Ieškovės mano, kad Komisija negalėjo remtis tik dviem *ExxonMobil* vidaus pažymomis, kad įrodytų, jog SNV bandė ją įtikinti prisijungti prie kartelio ir taip vaidino kurstytojos vaidmenį.
- 150 Pasak Komisijos, dviejų *ExxonMobil* vidaus pažymų užtenka įrodyti, kad SNV bandė ją įtikinti prisijungti prie kartelio ir todėl vaidino kurstytojos vaidmenį. Visų pirma ji primena, kad pagal teismo praktiką įmonė, kuri kitai įmonei nurodo galimybę sudaryti suokalbį ar bando įtikinti ją sudaryti, gali būti laikoma kartelio kurstytoja (šio sprendimo 140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 321 punktas). Komisija mano, kad tai, jog vienas komercinis partneris informuoja kitą apie savo klientams ketinamas taikyti kainas, yra neteisėta. Be to, ji pažymi, kad tai nėra pavienis atvejis, nes SNV bitumo pardavimo direktorius susisiekė su *ExxonMobil* 1993 m. kovo mėn. ir 1994 m. kovo mėn., o aplinkybė, jei ji būtų įrodyta, jog kartelis dar nebuvo įgyvendintas, neturi reikšmės pripažįstant kurstytojos vaidmenį. Galiausiai, teiginys, jog kiti tiekėjai kontaktavo su *ExxonMobil*, nėra pakankamai įrodytas.

Bendrojo Teismo vertinimas

- 151 Iš ginčijamo sprendimo matyti, kad Komisija manė, jog SNV tiekėjų grupėje ir KWS W5 grupėje atsakomybė yra didžiausia dėl jų kurstytojų vaidmens (342 konstatuojamoji dalis). Ji nusprendė, kad du dalykai leidžia manyti, kad SNV kartelyje vaidino kurstytojos vaidmenį: pirma, SNV pasiūlė KWS suteikti specialią nuolaidą W5 ir taip prisidėjo prie kartelio sukūrimo ir, antra, SNV bandė įtikinti *ExxonMobil* prisijungti prie kartelio. Tokiai nuomonei pagrįsti Komisija rėmėsi trimis įrodymais, kuriuos ji laiko sutampančiais: 1992 m. vasario 18 d. *Wintershall* vidaus pranešimu, kuriame pažymima, pirma, kad KWS jai pranešė, jog ji susisiekė su SNV ir paprašė pateikti bendradarbiavimo tarp tiekėjų ir W5 pasiūlymus ir, antra, kad SNV jai pateikė specialios nuolaidos W5 pasiūlymą 1993 m., dviem KWS atsakymo į pranešimą apie kaltinimus elementais, patvirtinančiais, kad šios dvi SNV iniciatyvos sukūrė kartelį, ir, galiausiai, *ExxonMobil* vidaus pažymomis, susijusiomis su SNV bandymu paskatinti ją prisijungti prie kartelio.

– Bendrieji principai dėl kurstytojo vaidmens

- 152 Kai pažeidimą padaro kelios įmonės, nustatant baudų dydžius reikia išnagrinėti kiekvienos iš jų dalyvavimo darant pažeidimą sunkumą (1975 m. gruodžio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Suiker Unie ir kt. prieš Komisiją*, 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 ir 114/73, Rink. p. 1663, 623 punktas ir šio sprendimo 36 punkte minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 92 punktas), ir dėl to ypač reikia nustatyti kiekvienos jų vaidmenį pažeidimo laikotarpiu (1999 m. liepos 8 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Komisija prieš Anic Partecipazioni*, C-49/92 P, Rink. p. I-4125, 150 punktas ir 1991 m. gruodžio 17 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Enichem Anic prieš Komisiją*, T-6/89, Rink. p. II-1623, 264 punktas).
- 153 Iš to matyti, kad apskaičiuojant baudą turi būti atsižvelgiama į vienos ar kelių įmonių kurstytojos ar organizatorės vaidmenį kartelyje, nes tokį vaidmenį atlikusios įmonės dėl to turi prisiimti išskirtinę atsakomybę, palyginti su kitomis įmonėmis (šiuo klausimu žr. 1998 m. gegužės 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Mayr Melnhof prieš Komisiją*, T-347/94, Rink. p. II-1751, 291 punktą ir 2004 m. balandžio 29 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Tokai Carbon ir kt. prieš Komisiją*, T-236/01, T-239/01, T-244/01-T-246/01, T-251/01 ir T-252/01, Rink. p. II-1181, vadinamojo *Tokai I* sprendimu, 301 punktas).
- 154 Remiantis šiais principais gairių 2 punkte „Sunkinančios aplinkybės“ pateikiamas nebaigtinis aplinkybių, kurioms esant gali būti padidintas bazinis baudos dydis, sąrašas, kur minimas ir „pažeidimo organizatoriaus arba kurstytojo vaidmuo“ (šio sprendimo 140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 280–282 punktai).
- 155 Reikia pažymėti, jog tam, kad įmonė būtų vertinama kaip pažeidimo kurstytoja, ji turi versti ar skatinti kitas įmones sudaryti kartelį arba prie jo prisijungti. Tačiau nepakanka vien būti vienu iš kartelio įkūrėjų. Kurstytoja gali būti laikoma tik įmonė, kuri atitinkamu atveju ėmėsi iniciatyvos, pavyzdžiui, paskatindama kitą įmonę manyti, kad slaptas susitarimas yra naudingas, arba bandydama ją įtikinti prie jo prisijungti (140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 321 punktas). Tačiau Sąjungos teismas nereikalauja, kad Komisija turėtų įrodymų, susijusių su kartelio sudarymu ar detalių koncepcija. Galiausiai jis pažymėjo, kad kurstytojos vaidmuo yra susijęs su kartelio sudarymu arba išplėtimu (140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 316 punktas), o tai reiškia, kad gali būti kelios įmonės, vaidinusios kurstytojos vaidmenį tame pačiame kartelyje.
- 156 Priešingai nei teigia ieškovės, iš principo niekas Komisijai nedraudžia remtis vienu įvykiu, kad įrodytų, jog įmonė vaidino kurstytojos vaidmenį kartelyje su sąlyga, kad tas vienas elementas leistų užtikrintai įrodyti, jog įmonė vertė ar skatino kitas įmones sudaryti kartelį arba prie jo prisijungti. Pirma, reikia priminti, kad Komisijos nesaisto jos ankstesnė sprendimų praktika, nes jos sprendimų šioje srityje teisėtumas vertinamas remiantis jai privalomomis normomis, pavyzdžiui, reglamentais Nr. 1/2003 bei Nr. 773/2004 ir gairėmis, kaip juos aiškina Sąjungos teismas (žr. šio sprendimo 90 punktą). Antra, reikia pabrėžti, kad vien iš šio sprendimo 140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 350 punkto matyti, kad įmonė negali bandyti sumažinti savo pažeidimo organizatorės vaidmens, jį priskirdama kitai įmonei, jei ta kita įmonė tik vieną kartą ėmėsi iniciatyvos pranešti apie kainų padidinimą, dėl kurio susitarta kartelyje, kai yra akivaizdu, jog ji pati ne kartą pranešė apie kainų padidinimą.
- 157 Bet kuriuo atveju iš ginčijamo sprendimo (342 konstatuojamosios dalies) matyti, kad Komisija rėmėsi ne tik KWS atsakymu į pranešimą apie kaltinimus, kad nuspręstų, jog SNV vaidino kurstytojos vaidmenį kartelyje. Ji taip pat kaip įrodymą naudojo 1992 m. vasario 18 d. *Wintershall* vidaus pranešimą, kuriame pažymima, kad KWS jai pranešė, jog ji susisiekė su SNV ir paprašė pateikti bendradarbiavimo tarp tiekėjų ir W5 pasiūlymus ir kad SNV jai pateikė specialios nuolaidos W5 pasiūlymą 1993 m., ir *ExxonMobil* vidaus pažymomis, susijusiomis su SNV bandymu paskatinti ją prisijungti prie kartelio.

158 Atsižvelgdamas į pirmiau primintus principus Bendrasis Teismas turi įvertinti, ar Komisija pateikė pakankamų įrodymų, kad įrodytų, jog SNV vaidino kurstytojos vaidmenį kartelyje.

– Ieškovių pateikto liudijimo priimtumas

159 Pirmiausia Bendrasis Teismas turėtų pasisakyti dėl 2006 m. lapkričio 22 d. SNV bitumo pardavimo direktoriaus pareiškimo, kuriame teigiama, kad tik W5 buvo kartelio sumanytoja, priimtumo. Komisija mano, kad SNV padavus 2003 m. spalio 10 d. prašymą, kuriuo prašė leisti pasinaudoti pranešimu dėl bendradarbiavimo ir kuriame buvo to paties darbuotojo pareiškimas, ji norėjo apklausti jį, tačiau SNV tam paprieštaravo, ir kad 2006 m. pareiškimu nesilaikoma Procedūros reglamente numatytos liudininkų apklausos procedūros, todėl jis negali būti tinkamas įrodymas (2004 m. balandžio 21 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *M prieš Teisingumo Teismą*, T-172/01, Rink. p. II-1075, 94 punktas).

160 Vis dėlto reikia pažymėti, kad šiame sprendime tik teigiama, kad reikia skirti Bendrojo Teismo per Procedūros reglamento 68–76 straipsniuose numatytą apklausos procedūrą gautus liudijimus ir kitomis aplinkybėmis gautus liudijimus, kurie yra tik įrodymo pasiūlymas. Beje, Bendrasis Teismas gali nepriklausomai vertinti įvairių bylos faktinių aplinkybių ir jam pateiktų ar jo paties surinktų įrodymų reikšmę (2004 m. spalio 29 d. Teisingumo Teismo nutarties *Ripa di Meana prieš Parlamentą*, C-360/02 P, Rink. p. I-10339, 28 punktas). Jokia nuostata nedraudžia ieškovei pateikti Bendrajame Teisme įrodymo, kurio ji nepateikė per administracinę procedūrą. Vis dėlto Bendrasis Teismas turi atsižvelgti į šią aplinkybę vertindamas tokio įrodymo pasiūlymo įrodomąją galią. Todėl nagrinėjamą pareiškimą reikia laikyti priimtinu.

161 Dėl šio ieškovių pateikto liudijimo įrodomosios vertės reikia priminti, kad Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo veiklą reglamentuoja laisvo įrodymų vertinimo principas, išskyrus Procedūros reglamente numatytas minėtas išimtis, ir kad vienintelis kriterijus vertinant pateiktų įrodymų vertę yra jų patikimumas (generalinio advokato pareigas ėjusio teisėjo B. Vesterdorf išvada, pateikta 1991 m. spalio 24 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimui *Rhône-Poulenc prieš Komisiją*, T-1/89, Rink. p. II-867, II-869). Vertinant dokumento įrodomąją galią pirmiausia reikia patikrinti jame nurodytos informacijos tikrumą. Reikia atsižvelgti, be kita ko, į dokumento kilmę, jo parengimo aplinkybes, adresatą ir išsiaiškinti, ar jo turinys atrodo pagrįstas ir patikimas (šio sprendimo 77 punkte minėto *Cemento* sprendimo 1838 punktas). Taip pat reikia priminti, kad jei per administracinę procedūrą Komisija neturi galimybės surengti asmenų kaip priesaiką davusių liudytojų apklausos, Reglamento Nr. 1/2003 19 straipsnio 1 dalies nuostatos jai leidžia priimti pareiškimus iš visų asmenų, sutinkančių būti apklaustais.

162 Šiuo atveju iš bylos dokumentų matyti, kad 2003 m. spalio 10 d. SNV pateikus prašymą leisti pasinaudoti pranešimu dėl bendradarbiavimo, kuriame buvo jos bitumo pardavimo direktoriaus pareiškimas, Komisija paklausė SNV, ar tas asmuo gali pateikti papildomos informacijos, kurios nėra tame pareiškimе; SNV į tai atsakė neigiamai ir pažymėjo, kad Komisija vis dėlto gali jį apklausti, jei mano, kad to reikia. Nors tiesa, kad Komisija neprašė leisti apklausti tą asmenį, reikia pabrėžti, kad savo 2003 m. rugsėjo 24 d. pareiškimе, paduotame kartu su SNV prašymu leisti pasinaudoti pranešimu dėl bendradarbiavimo, šis SNV darbuotojas pažymėjo, kad W5 norėjo žinoti SNV bruto kainą kaip bazinę skaičiavimo kainą, kad galėtų vienodai pakelti kainas visoje rinkoje, ir kad jo pareiga buvo susisiekti su KWS, kai atsiras poreikis surengti susitikimą dėl veiksmų dėl bitumo derinimo, nors savo 2006 m. pareiškimе, padarytame jau priėmus ginčijamą sprendimą, jis neigė siūlęs sukurti specialių W5 taikomų nuolaidų sistemą ir tarėsis su kitais tiekėjais. Vadinas, darytina išvada, kad ši informacija mažina ieškovių pateiktų liudijimų įrodomąją galią ir patikimumą.

– Dėl W5 suteiktos specialios nuolaidos

163 Ieškovės visų pirma teigia, jog nelogiška manyti, kad tiekėjai būtų galėję būti suinteresuoti tokio kartelio sukūrimu, o tai leidžia manyti, kad jį inicijavo ne kas kitas, o kelių tiesėjai. Jos pažymi, kad tik pastarieji sukūrė nuobaudų sistemą prieš susitarimų sąlygų nesilaikančius tiekėjus.

- 164 Vis dėlto iš ginčijamo sprendimo (146–154 konstatuojamųjų dalių) matyti, kad abi įmonių grupės buvo ekonomiškai suinteresuotos kartelio veikimu, nes iš pasiūlos pusės tiekėjams buvo naudinga užsitikrinti jų pardavimo kainų augimą (net ir atskaičiavus nuolaidą W5, kainos buvo aukštesnės nei kaimyninėse šalyse) bei stabilumą ir tai leido užkirsti kelią naujo tiekėjo, kuris būtų galėjęs kelių tiesėjams individualiai pasiūlyti žemesnes kainas, pasirodymui rinkoje. Be to, argumentą dėl tiekėjų nesuinteresuotumo siūlyti lengvatinę nuolaidą W5 galima atmesti, nes, kaip ginčijamame sprendime (149 konstatuojamojoje dalyje) teisingai pažymėjo Komisija, kelių tiesėjai su tiekėjų pasiūlytu bruto kainos padidėjimu sutiko tik su sąlyga, kad kartu bus padidinta W5 teikiama nuolaida.
- 165 Be to, ieškovės teigia, kad SNV negalima laikyti kartelio kurstytoja, nes ji bandė nutraukti kartelį 1993 m. Vis dėlto šis teiginys yra nepagrįstas pakankamai įtikinamais įrodymais. 1995 m. vasario 6 d. vidaus pažymoje, kuria remiasi ieškovės, kalbama tik apie SNV bandymą 1993 m. nutraukti pardavimo kartelį, kuris, kaip atrodo, nebuvo sėkmingas, ir dar sakoma, kad tą kartelį SNV ir *ExxonMobil* iš pasiūlos pusės inicijavo, o ne bandė jį nutraukti.
- 166 Ieškovės mano, kad Komisija rėmėsi tik KWS atsakymu į pranešimą apie kaltinimus, kai nusprendė, kad SNV teikė pasiūlymus dėl specialios nuolaidos W5 ir kad tame dokumente buvęs KWS darbuotojo liudijimas turėjo labai mažą įrodomąją vertę, nes buvo pateiktas atsakant į pranešimą apie kaltinimus, kuriame KWS įvardyta vienintele kartelio kurstytoja, ir tokiu liudijimu siekta tik kurstytojos vaidmenį priskirti kitai bendrovei. Jų nuomone, reikia atsižvelgti ir į tai, kad šis liudijimas pateiktas praėjus dvylikai metų nuo ginčijamų įvykių, ir apskritai KWS atsakymas yra nelabai patikimas, nes jame yra daug netikslumų. Vis dėlto reikia pažymėti, kad, priešingai nei teigia ieškovės, įrodydama, jog SNV teikė specialių nuolaidų W5 pasiūlymus, Komisija rėmėsi ne tik šiuo dokumentu. Išanalizavus ginčijamo sprendimo 342 konstatuojamąją dalį galima konstatuoti, kad Komisija nusprendė, jog SNV vaidino kartelio kurstytojos vaidmenį, remdamasi penkiais dokumentais: *Wintershall* vidaus pažyma, KWS atsakymu į pranešimą apie kaltinimus, 1994 m. kovo 28 d. HBG vidaus pažyma ir dviem *ExxonMobil* dokumentais, kuriuose kalbama apie SNV bandymus įtikinti ją prisijungti prie kartelio.
- 167 Kai kurie šie įrodymai rodo, kad SNV teikė pasiūlymus dėl specialios nuolaidos W5. Komisija, pirma, atsižvelgė į 1992 m. vasario 18 d. *Wintershall* vidaus pranešimą, parengtą po KWS atstovų apsilankymo joje, kuriame kalbama apie kontaktus tarp SNV ir šios bendrovės, ir apie tai, kad SNV, kaip „marketleader“, turi pateikti bendradarbiavimo tarp tiekėjų ir W5 pasiūlymus, kurie reikštų pirkimo monopolį. Antra, ji pasinaudojo 1994 m. kovo 28 d. HBG vidaus pažyma, iš kurios matyti, kad SNV perduodavo kitiems tiekėjams informaciją apie bitumo kainas ir apie nuolaidas, dėl kurių sutarta su W5. Jei pirmasis dokumentas leidžia patvirtinti KWS atsakymo į pranešimą apie kaltinimus ištrauką, kur ji teigė, kad SNV teikė specialių nuolaidų W5 pasiūlymus, remiantis antruoju dokumentu galima tik teigti, kad SNV derėjosi su W5 ir perdavė derybų rezultatus HBG. Taigi, vien šių įrodymų nepakanka pripažinti, kad SNV sugalvojo taikyti papildomas nuolaidas W5. Iš tikrųjų lieka neaišku, ar SNV tokios iniciatyvos ėmėsi spontaniškai ar, kaip galima manyti remiantis 1992 m. *Wintershall* pažyma, ji taip darė KWS prašymu.
- 168 Be to, ieškovės pabrėžia, kad Komisija blogai išaiškino šią KWS atsakymo į pranešimą apie kaltinimus ištrauką, kuri leidžia viso labo tik konstatuoti, jog SNV buvo tiekėjų atstovė, kalbanti jų vardu, ir kad ji padarė teisės ir fakto klaidą bei nepakankamai šiuo atžvilgiu motyvavo ginčijamą sprendimą. Vis dėlto reikia pabrėžti, kad šiame dokumente KWS aiškiai teigia, kad 1993 m. SNV per vieną iš savo darbuotojų ją informavo apie kainos pasiūlymą ir pirmą kartą pranešė apie tiekėjų taikomos specialios nuolaidos W5 pasiūlymą.
- 169 Galiausiai ieškovės mano, kad Komisija pažeidė jų teisę į teisingą procesą ir nešališką tyrimą, nes gavusi 2006 m. birželio 12 d. jų darbuotojo pareiškimą, kuriame ginčijami KWS teiginiai, ji turėjo patikrinti jų patikimumą, kaip ji darė, kai per apklausą kitos įmonės užginčijo *Kuwait Petroleum* ir *Nynas* pareiškimus dėl *ExxonMobil* dalyvavimo kartelyje.

- 170 Pirmiausia reikia pažymėti, kad viena iš Sąjungos teisės administracinėse procedūrose suteikiamų garantijų yra Pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnyje įtvirtintas gero administravimo principas, su kuriuo glaudžiai susijusi kompetentingos institucijos pareiga kruopščiai ir nešališkai ištirti visas svarbias bylos aplinkybes (šio sprendimo 83 punkte minėto Sprendimo *Atlantic Container Line ir kt. prieš Komisiją* 404 punktas).
- 171 Vis dėlto reikia pažymėti, kad nei Reglamente Nr. 1/2003, nei Reglamente Nr. 773/2004, nei jokiame kitame teisės akte nėra numatyta Komisijos pareiga atlikti naujas apklausas ar siųsti naujus prašymus pateikti informaciją, kai per administracinę procedūrą vienos įmonės teiginius užginčija kita įmonė. Vienintelis dalykas, ką privalo daryti Komisija, – tai per procedūrą paisyti Reglamento Nr. 1/2003 27 straipsnio 2 dalyje primintos teisės į gynybą. Sąjungos teismas yra priminęs, kad Komisija turi diskreciją nuspręsti, ar reikia išklausti asmenis, kurių liudijimai gali turėti reikšmės bylos tyrimui (1984 m. sausio 17 d. Teisingumo Teismo sprendimo *VBVB ir VBBB prieš Komisiją*, 43/82 ir 63/82, Rink. p. 19, 18 punktas; 2002 m. vasario 28 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Compagnie générale maritime ir kt. prieš Komisiją*, T-86/95, Rink. p. II-1011, 468 punktas ir šio sprendimo 142 punkte minėto Sprendimo *HFB ir kt. prieš Komisiją* 383 punktas), tačiau teisės į gynybą garantija nereiškia, kad Komisija turi išklausti suinteresuotųjų asmenų nurodytus liudytojus, jeigu ji mano, kad bylos tyrimas buvo pakankamai išsamus (1984 m. gegužės 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Eisen und Metall prieš Komisiją*, 9/83, Rink. p. 2071, 32 punktas ir šio sprendimo 142 punkte minėto Sprendimo *HFB ir kt. prieš Komisiją* 383 punktas). Kai teisės aktuose ir jos pranešimuose yra numatyta galimybė pasirinkti tarp įvairių teoriškai galimų įrodymų rūšių ir metodų, Komisija turi didelę veiksmų laisvę (2005 m. gruodžio 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *General Electric prieš Komisiją*, T-210/01, Rink. p. II-5575, 519 punktas).
- 172 Komisija į šį ieškovių argumentą atsakė pasiremddama vienodo požiūrio principu, pagal kurį reikalaujama, jog panašios situacijos nebūtų vertinamos skirtingai, nebent toks skirtingas vertinimas būtų objektyviai pateisinamas (1990 m. vasario 21 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Wuidart ir kt.*, C-267/88-C-285/88, Rink. p. I-435, 13 punktas). Tiesa, nors ieškovės neminėjo šio principo, tačiau nurodė, kad Komisija jas vertino skirtingai nei *Kuwait Petroleum* ir *Nynas*, kurių pareiškimus dėl *ExxonMobil* dalyvavimo kartelyje per apklausą užginčijo kitos įmonės, su kuriomis tuo klausimu susisieki Komisija. Kaip teisingai teigia Komisija, šių dviejų įmonių situacija skyrėsi nuo SNV situacijos. Po apklausos Komisija pateikė *Kuwait Petroleum* ir *Nynas* prašymą pateikti papildomos informacijos šiuo klausimu, nes per apklausą šios dvi įmonės negalėjo reaguoti į daugelio kitų įmonių teiginius, kuriais ginčytas jų pareiškimų dėl *ExxonMobil* teisingumas. Tačiau SNV atveju Komisija manė, kad, kadangi kita informacija dėl SNV vaidmens kartelyje patvirtino KWS atsakyme į pranešimą apie kaltinimus esančią informaciją, nebuvo būtina imtis ypatingų priemonių 2006 m. birželio 12 d. gavus SNV darbuotojo pareiškimą, kuriame ginčyti KWS teiginiai. Todėl Komisija šioje byloje nepažeidė vienodo požiūrio principo.
- 173 Galiausiai, bet kuriuo atveju dar reikia priminti, kad dėl teisės į gynybą pažeidimo ginčijamas sprendimas gali būti panaikintas tik tada, kai egzistavo kad ir nedidelė galimybė, jog nesant šio pažeidimo administracinės procedūros baigtis būtų buvusi kitokia (1991 m. gruodžio 17 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Hercules Chemicals prieš Komisiją*, T-7/89, Rink. p. II-1711, 56 punktas ir šio sprendimo 77 punkte minėto *Cemento* sprendimo 383 punktas). Tačiau ieškovės tokio įrodymo nepateikė.
- 174 Darytina išvada, kad nors Komisijos naudoti įrodymai leidžia manyti, jog SNV teikė specialių nuolaidų W5 pasiūlymus, vien jų nepakanka įrodyti, kad ji sugalvojo tokią nuolaidą ar kad ji tai darė KWS prašymu. Todėl siekiant įvertinti SNV kurstytojos vaidmenį kartelyje reikia išnagrinėti įrodymus, susijusius su SNV bandymais įtikinti kitas įmones prisijungti prie kartelio.

– Dėl bandymų įtikinti *ExxonMobil* prisijungti prie kartelio

- 175 SNV bandymas paskatinti *ExxonMobil* prisijungti prie kartelio yra antrasis faktas, kuriuo rėmėsi Komisija nusprenddama, kad SNV yra kartelio sumanytoja. Kad įrodytų šį faktą, Komisija pasinaudojo *ExxonMobil* vidaus dokumentais, susijusiais su dviem įvykiais.
- 176 Visų pirma reikia pabrėžti, kad vieno 2004 m. balandžio 11 d. dokumento Komisija aiškiai necitavo nei ginčijamame sprendime, nei pranešime apie kaltinimus, nors jis yra Komisijos administracinėje byloje, su kuria ieškovės galėjo susipažinti gavusios pranešimą apie kaltinimus ir į kurį taip pat gali atsižvelgti Bendrasis Teismas įgyvendindamas savo neribotą jurisdikciją (2000 m. lapkričio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *SCA Holding prieš Komisiją*, C-297/98 P, Rink. p. I-10101, 55 punktas ir šio sprendimo 153 punkte minėto Sprendimo *Tokai I* 165 punktas bei dėl organizatoriaus vaidmens žr. šio sprendimo 140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 354 punktą).
- 177 Pirmasis dokumentų paketas yra susijęs, pirma, su 1993 m. kovo 22 d. vykusiu dviejų bendrovių susitikimu, per kurį SNV atstovas, tarp kitko, užsiminė apie numatomą bitumo kainos padidinimą 1993 m. balandžio 1 d., bet į tai *ExxonMobil* pareiškė nesureagavusi ir, antra, su to paties SNV darbuotojo telefono skambučiu tą pačią dieną į *ExxonMobil* darbuotojo namus ir pakartotiniu informavimu apie norą padidinti kainas 1993 m. balandžio 1 d., kad „būtų išsprogdinta CROW kainų sistema“, į kurį tas darbuotojas sureagavo paprašydamas nebeperduoti jam informacijos, susijusios su antikonkurenciniais veiksmais.
- 178 Nors šie du dokumentai leidžia manyti, kad SNV darbuotojas kalbėjo apie antikonkurencinius veiksmus, susijusius su suderintu bitumo kainų pakėlimu 1993 m., vis dėlto reikia pažymėti, kad kyla abejonė, ar juose kalbama apie ginčijamame sprendime nagrinėjamą kartelį. Iš tikrųjų atrodo, kad SNV pasiūlymais buvo siekiama sugriauti CROW kainų nustatymo mechanizmą, nors, kaip teigiama ginčijamame sprendime, W5 nariai buvo labai suinteresuoti šio mechanizmo išlaikymu (ginčijamo sprendimo 26 konstatuojamoji dalis). Be to, reikia priminti, kad Komisija galiausiai ginčijamame sprendime nusprendė, jog *ExxonMobil* nedalyvavo nagrinėjamame kartelyje.
- 179 Antrasis dokumentų paketas yra susijęs su 1994 m. 1994 m. kovo 28 d. pažymoje kalbama apie SNV darbuotojo, prisistačiusio kaip asmuo, atsakingas už su bitumu susijusius klausimus ir pasiūliusio *ExxonMobil* surengti susitikimą, per kurį būtų, be kita ko, nagrinėjama „bendrų klientų strategija“, skambutį. Kitoje 2004 m. balandžio 11 d. pažymoje kalbama apie 1994 m. balandžio 8 d. susitikimą su tuo pačiu darbuotoju „per *Nabit* susitikimą“ (*Nabit* yra Nyderlandų bitumo įmonių profesinės organizacijos pavadinimas), per kurį *ExxonMobil* jo paprašė nebekalbėti apie tam tikrus dalykus, kuriuos „draudžia *Esso* ir *Shell* politika“. Remiantis tuo darytina išvada, kad iš šių dokumentų, kurių turinys yra labai neaiškus, negalima spręsti, ar SNV kalbėjo apie nagrinėjamą kartelį.
- 180 Nors būtų nelogiška šiuos dokumentus laikyti atspindinčiais įprastus ir teisėtus dviejų bendrovių dvišalius santykius, kaip siūlo ieškovės, reikia konstatuoti, kad šie keturi dokumentai yra gana neaiškūs ir nebūtinai susiję su nagrinėjamu karteliumi. Beje, pati Komisija nusprendė ginčijamame sprendime neminėti dviejų 1994 m. dokumentų, nors pranešime apie kaltinimus (204 punkte) ji paminėjo šį 1994 m. įvykį.
- 181 Vadinas, Komisijos pateikti įrodymai neleidžia užtikrintai teigti, kad kuriant nagrinėjamą kartelį SNV buvo kurstytoja, pavyzdžiui, *ExxonMobil* atžvilgiu.

– Išvada dėl kurstytojos vaidmens

- 182 Tokiomis aplinkybėmis darytina išvada, kad Komisijos ginčijamame sprendime pateiktas vertinimas, jog SNV nagrinėjamame pažeidime vaidino kurstytojos vaidmenį, yra nepakankamai pagrįstas.

183 Kadangi Komisija, kad įrodytų SNV kaip nagrinėjamo pažeidimo kurstytojos vaidmenį, nepateikė Bendrajam Teismui jokių papildomų įrodymų dėl ginčijamo sprendimo 342 konstatuojamojoje dalyje nurodytų aplinkybių, Bendrasis Teismas nagrinės tik ieškovės kaip organizatorės vaidmenį darant šį pažeidimą.

Dėl SNV organizatorės vaidmens

Šalių argumentai

184 Ieškovės mano, kad SNV priskyrusi kartelio organizatorės vaidmenį Komisija padarė teisės ir fakto klaidų, dėl kurių reikia visiškai ar iš dalies panaikinti joms taikytą baudos padidinimą 50 %. Remiantis teismo praktika, norint įrodyti, kad įmonė buvo organizatorė, Komisija turi įrodyti, kad ji ėmėsi konkrečių veiksmų, akivaizdžiai skatinusių slaptų susitarimų vykdymą, taip aiškiai išsiskirdama iš kitų susitarimo dalyvių (šio sprendimo 140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 348 punktas), o to ji jos atžvilgiu nesugebėjo padaryti.

185 Šioje byloje Komisija rėmėsi įrodymais, susijusiais su penkiais SNV veiksmais, kad nuspręstų, jog ieškovė buvo kartelio organizatorė: jos vaidmeniu tiekėjų vardu derantis su W5 nariais pirmaisiais kartelio metais, t. y. 1994 ir 1995 m.; tuo, jog nuo 1996 m., kai pradėta rengti susitikimus dėl veiksmų dėl bitumo derinimo, ji ėmėsi iniciatyvos dvišalių santykių būdu pranešti KWS apie numatomą kainų padidinimą ir paskui jos kartu svarstė galimybę surengti tiekėjų ir didžiųjų kelių tiesėjų susitikimą; jos dominuojančiu vaidmeniu per parengiamuosius tiekėjų susitikimus; svarbiu jos kaip per susitikimus dėl veiksmų derinimo su didžiais kelių tiesėjais tiekėjų vardu kalbančio asmens vaidmeniu ir, galiausiai, jos užduotimi kontroliuoti susitarimų laikymąsi.

– Dėl SNV 1994 ir 1995 m. tiekėjų vardu vaidinto vaidmens derybose su KWS

186 Ieškovės visų pirma mano, kad Komisija padarė fakto ir teisės klaidų, kai remdamasi dviem 1994 m. kovo 28 d. ir liepos 8 d. HBG vidaus pažymomis ji nusprendė, jog SNV vaidino kartelio organizatorės vaidmenį. Jos mano, kad šiose pažymose kalbama tik grynai apie dvišalius SNV ir KWS santykius. Be to, jos neleidžia daryti išvados, kad didieji kelių tiesėjai ir tiekėjai per tarpininkes SNV ir KWS buvo sudarę susitarimus, nes jos įrodo tik vieną dalyką – kad HBG buvo pasiūlyta speciali kaina; jas surašė ne tiesioginis derybų dalyvis, o HBG viešųjų pirkimų direktorius, jų nepatvirtina kiti įrodymai, be to, jos buvo paneigtos 2006 m. lapkričio 22 d. SNV bitumo pardavimo direktoriaus prisiekus padarytu pareiškimu. Taigi, Komisija turėjo įrodyti, kad tiekėjai buvo sudarę horizontalų susitarimą dėl kainų, kuriame būtų įtvirtintos SNV ir KWS dvišalių santykių būdu nustatytos sąlygos. Galiausiai, ši teorija dėl didžiųjų kelių tiesėjų ir tiekėjų, atstovaujamų 1994 ir 1995 m. atitinkamai KWS ir SNV, derybų nebuvo paminėta pranešime apie kaltinimus.

187 Tačiau Komisija mano, kad šios dvi pažymos vienareikšmiškai rodo, kad tarp tiekėjų ir W5 buvo sudaryta sutartis ir įrodo, kad SNV buvo atsakinga už tiekėjų atstovavimą, jose taip pat teigiama, kad tiekėjai ketino didindami kainas nukrypti nuo su didžiais kelių tiesėjais sudaryto susitarimo. Ji taip pat pažymi, kad šių pažymų autorius buvo už bitumo pirkimą atsakingas HBG darbuotojas, kuris dirbo glaudžiai bendradarbiaudamas su darbuotoju, dalyvavusiu susitikimuose dėl veiksmų derinimo, ir kad bet kuriuo atveju Sąjungos teismas mano, jog dokumento įrodomajai vertei reikšmės neturi tai, kad jį faktinių aplinkybių atsiradimo metu surašė susitikime nedalyvavęs asmuo (1992 m. kovo 10 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Shell prieš Komisiją*, T-11/89, Rink. p. II-757, 86 punktas). Šių dokumentinių įrodymų negali paneigti vėlesnis SNV darbuotojo pareiškimas. Be to, Komisija mano, kad, priešingai nei teigia ieškovės, organizatorės vaidmens įrodymas priklauso ne nuo to, ar organizatorės pozicija yra automatiškai privaloma kitiems kartelio nariams, o nuo to, ar įmonė vaidina

pakankamai aktyvų vaidmenį kartelyje. Galiausiai, teorija dėl derybų tarp SNV ir KWS vedimo jų atitinkamos grupės vardu ne kartą minima pranešime apie kaltinimus ir ieškovės dėl jos pateikė atsakymą 2005 m. gegužės 20 d.

– Dėl to, kad 1996 m. SNV iš anksto su KWS nusprendė dėl poreikio surengti tiekėjų ir W5 susitikimą

188 Ieškovės mano, kad nusprendusi, jog 1996 m. prasidėję dvišaliai santykiai tarp SNV ir KWS yra SNV kartelyje vaidinto organizatorės vaidmens įrodymas, Komisija padarė fakto klaidų. Iš tikrųjų šie susitikimai buvo rengiami tuo metu, kai naftos kainos ir dolerio keitimo kursas buvo nestabilūs, todėl W5 norėjo periodiškai derėtis su savo tiekėjais dėl bitumo kainų ir gauti tam tikras kainų stabilumo garantijas, siekiant išvengti didelių sumažėjimų ir užsitikinti, kad kainos būtų didinamos kolektyviai, o tai leido taikyti Nyderlandų vyriausybės viešiesiems pirkimams sukurtą kainų mechanizmą, kuriuo siekta kainų svyravimą perkelti užsakovui. Taigi, jos teigia, kad tai buvo normalūs tiekėjo ir kliento kontaktai ir kad susitikimai dėl bitumo vyko vien tik KWS iniciatyva. Kontaktai tarp SNV darbuotojo ir KWS sekretoriato buvo palaikomi tik tada, kai KWS sušaukdavo tokį susitikimą. Galiausiai, jos pabrėžia, kad *Kuwait Petroleum* pareiškimai, kuriais Komisija grindė savo sprendimą, jog šie dvišaliai santykiai rodo, kad ji yra kartelio organizatorė, remiasi gandaiis. Dėl SNV darbuotojo deklaracijos ji tik pažymi, kad jis susisiekdavo su KWS, kai svyrudavo žaliavų, įeinančių į bitumo sudėtį, kainos.

189 Komisija mano, kad kartelis buvo dvišalis ir kad ieškovės neatkreipia dėmesio į tai, kad tiekėjai taip pat buvo suinteresuoti bitumo kainos augimu. Ji rėmėsi keliais įmonių pareiškimais, tarp jų ir SNV pareiškimu, pridėtu prie jos prašymo leisti pasinaudoti pranešimu dėl bendradarbiavimo, kad pagrįstų savo teiginį, jog *Shell* ir KWS iš anksto atskirai nagrinėdavo poreikį surengti tiekėjų ir didžiųjų kelių tiesėjų susitikimą. Ji taip pat pažymi, kad *Kuwait Petroleum* pareiškimą padarė asmuo, reguliariai dalyvavęs daugiašaliuose susitikimuose dėl veiksmų dėl bitumo derinimo.

– Dėl dominuojančio SNV vaidmens per parengiamuosius tiekėjų susitikimus

190 Ieškovės mano, kad Komisija neturėjo jokių įrodymų, kad galėtų tvirtinti, jog SNV vaidino dominuojantį vaidmenį per parengiamuosius tiekėjų susitikimus. Jos mano, kad daug tiekėjų prisidėjo prie šių susitikimų organizavimo logistikos ir vadovavimo. BP pareiškimas tuo klausimu yra viso labo tik prielaida, nepagrįsta jokia kita informacija. Tačiau kiti BP ir *Kuwait Petroleum* pareiškimai rodo, kad ne vienas, o keli tiekėjai vadovaudavo ir rengdavo šiuos susitikimus. Bet kuriuo atveju vienintelis BP pareiškimas, kurio teisingumą jos ginčija, pagal teismo praktiką negali būti laikomas pakankamu įrodymu (1998 m. gegužės 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Enso-Gutzeit prieš Komisiją*, T-337/94, Rink. p. II-1571, 91 punktą ir 2004 m. liepos 8 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *JFE Engineering prieš Komisiją*, T-67/00, T-68/00, T-71/00 ir T-78/00, Rink. p. II-2501, 219 punktą). Dėl 2001 m. balandžio 23 d. HBG vidaus dokumento ieškovės mano, kad jis neturi jokios įrodomosios galios ir kad bet kuriuo atveju į jį nebuvo galima atsižvelgti ginčijamame sprendime, nepažeidžiant jos teisės į gynybą, nes jis buvo tik pridėtas prie pranešimo apie kaltinimus, bet jame neminimas (šio sprendimo 187 punkte minėto Sprendimo *Shell prieš Komisiją* 55 ir 56 punktai). Galiausiai, niekas neleidžia teigti, kad SNV darė konsultacijų dėl bitumo ataskaitas jose nedalyvavusiems tiekėjams, ir šis argumentas, beje, nėra nurodytas ginčijamame sprendime.

191 Komisija primena, kad ji rėmėsi pareiškimu, esančiu BP prašyme leisti pasinaudoti pranešimu dėl bendradarbiavimo, bei 2001 m. balandžio mėn. HBG vidaus pažyma, kad įrodytų, jog SNV pradėdavo parengiamuosius susitikimus ir pirmininkaudavo jiems. Tačiau ji niekada neteigė, kad SNV vaidino išskirtinį vaidmenį sušaukiant ar rengiant šiuos parengiamuosius susitikimus ir neginčijo fakto, kad išvadų, prie kurių prieidavo šių susitikimų dalyviai, įsakmiai nenurodydavo SNV, o jos būdavo jų pasiekto kompromiso rezultatas. Galiausiai jos mano, kad įgyvendindamas savo neribotą jurisdikciją Bendrasis Teismas gali atsižvelgti į naujus įrodymus, kuriuos jis išnagrinėtų per teismo procesą (žr. šio sprendimo 153 punkte minėto Sprendimo *Tokai I* 165 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką). Bet

kuriuo atveju ji mano, kad remdamasi pranešimu apie kaltinimus SNV galėjo padaryti išvadą, kad ji galėjo naudoti prie jo kaip įrodymą, pagrindžiantį jos kaip organizatorės vaidmenį, pridėtą HBG vidaus pažymą.

– Dėl SNV kaip tiekėjų atstovės vaidmens per susitikimus dėl veiksmų dėl bitumo derinimo

192 Ieškovės mano, kad SNV nevaidino organizatorės vaidmens per susitikimus dėl veiksmų derinimo, kuriuose dominavo didieji kelių tiesėjai, ypač KWS. Jos, be kita ko, pabrėžia, kad *Kuwait Petroleum* darbuotojo pareiškimas, jog SNV per šiuos susitikimus buvo KWS priešininkė, kaip pripažino Komisija ginčijamame sprendime (78 konstatuojamoji dalis), yra tik netiesioginis liudijimas, kurio įrodomoji galia yra nedidelė ir neleidžia daryti išvados, jog SNV vadovavo susitikimams tiekėjų vardu. Iš tikrųjų W5 nariai tik prašydavo SNV paaiškinti žaliavų, įeinančių į kelių bitumo sudėtį, kainos svyravimus, o jos vaidmuo apsiribojo tik tiekėjų atstovės vaidmeniu, kuris skiriasi nuo savanoriško organizatorės vaidmens. Sąjungos teismas yra pripažinęs, kad tokio elgesio nepakanka, kad įmonę būtų galima laikyti kartelio organizatore (šio sprendimo 140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 427 punktą). Galiausiai ieškovės pažymi, kad Komisija pripažino, jog nė vienas bitumo tiekėjas nevaidino organizatoriaus vaidmens, kai reikėdavo kitoms bendrovėms perduoti konsultacijų rezultatus, bet kelios bendrovės atlikdavo šią užduotį.

193 Komisija primena, kad Sąjungos teismas yra nusprendęs, jog kartelis gali turėti du lyderius (2006 m. rugsėjo 27 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Archer Daniels Midland prieš Komisiją*, T-59/02, Rink. p. II-3627, 299–301 punktai). Šiuo atveju iš 2003 m. rugsėjo 24 d. SNV darbuotojo ir *Kuwait Petroleum* darbuotojo pareiškimų matyti, kad SNV atstovavo nesantiems tiekėjams, paprastai pradėdavo susitikimus visų tiekėjų vardu ir kad ji vaidindavo KWS priešininkės vaidmenį. *Kuwait Petroleum* darbuotojo pareiškimas turi kažkokią įrodomąją vertę, nes tas darbuotojas tiesiogiai bendradarbiavo su darbuotoju, kuris dalyvavo visuose tuose susitikimuose, o kartais vietoj jo pats dalyvaudavo juose. Be to, ji pažymi, kad tai, jog prieš kiekvieną susitikimą tiekėjai turėdavo iš anksto pačių paruoštą planą, neturi reikšmės pripažįstant bendrovę organizatore, nes Sąjungos teismas nereikalauja, kad norint konstatuoti organizatoriaus buvimą jis savo elgesį turi primesti kitiems (šio sprendimo 140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 374 punktą). Be to, dėl informacijos perdavimo tiekėjams, tiesiogiai nedalyvavusiems susitikimuose, Komisija mano, kad tai nėra lemiamas veiksnys bendrovę pripažįstant organizatore dvišaliame kartelyje. Galiausiai, ji primena, kad ji nusprendė, jog SNV vaidino organizatorės vaidmenį visose kartelio stadijose, remdamasi daugeliu dalykų, o ne tik tuo, kad SNV pradėdavo susitikimus ir būdavo tiekėjų atstovė.

– Dėl kartelio įgyvendinimo kontrolės

194 Komisija pažymi, kad ji ginčijamame sprendime teigė, jog SNV taip pat veikė kaip organizatorė vykdydama kartelio įgyvendinimo kontrolės veiklą. Šiam teiginiui pagrįsti ji rėmėsi, be kita ko, 2001 m. balandžio 23 d. HBG vidaus dokumentu (ginčijamo sprendimo 347 konstatuojamoji dalis) ir KWS vidaus pažyma (ginčijamo sprendimo 352 konstatuojamoji dalis).

Bendrojo Teismo vertinimas

195 Iš ginčijamo sprendimo matyti, kad Komisija nusprendė, jog SNV tiekėjų grupėje ir KWS W5 grupėje tenka išskirtinė atsakomybė, nes jos per visą kartelio veikimo laikotarpį vaidino jame „vadovaujantį“ vaidmenį.

– Bendrieji principai, susiję su organizatoriaus vaidmeniu

196 Pagal nusistovėjusią teismų praktiką, kai pažeidimą padaro keletas įmonių, nustatant baudų dydžius reikia nustatyti atitinkamą jų vaidmenį pažeidimo laikotarpiu (šio sprendimo 152 punkte minėto Sprendimo *Komisija prieš Anic Partecipazioni* 150 punktą ir šio sprendimo 152 punkte minėto

- Sprendimo *Enichem Anic prieš Komisiją* 264 punktą). Iš to matyti, kad apskaičiuojant baudą turi būti atsižvelgiama į vienos ar kelių įmonių „vadovaujanti“ vaidmenį kartelyje, jei tokį vaidmenį atlikusios įmonės dėl to turi prisiimti išskirtinę atsakomybę, palyginti su kitomis įmonėmis (2000 m. liepos 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Finnboard prieš Komisiją*, C-298/98 P, Rink. p. I-10157, 45 punktą).
- 197 Remiantis šiais principais gairių 2 punkte „Sunkinančios aplinkybės“ pateikiamas nebaigtinis aplinkybių, kurioms esant gali būti padidintas bazinis baudos dydis, sąrašas, kur minimas ir „pažeidimo organizatoriaus arba kurstytojo vaidmuo“ (šio sprendimo 140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 280–282 punktai).
- 198 Kad būtų pripažinta kartelio organizatore, įmonė turi turėti svarbią varomąją galią kartelyje arba būti konkrečiai atsakinga už jo veikimą. Ši aplinkybė turi būti vertinama apskritai atsižvelgiant į bylos aplinkybes (140 punkte minėto Pirmosios instancijos teismo sprendimo *BASF prieš Komisiją* 299, 300, 373 ir 374 punktai bei 2008 m. birželio 18 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Hoechst prieš Komisiją*, T-410/03, Rink. p. II-881, 423 punktą). Ji, be kita ko, gali būti nustatyta atsižvelgiant į tai, kad įmonė savo konkrečiomis iniciatyvomis spontaniškai suteikdavo pagrindinį impulsą karteliui (140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 348, 370–375 ir 427 punktai bei minėto Sprendimo *Hoechst prieš Komisiją* 426 punktą). Ji taip pat gali būti nustatyta iš įrodymų viseto, atskleidžiančio įmonės ryžtą užtikrinti kartelio stabilumą bei sėkmę (140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 351 punktą).
- 199 Tas pats galioja ir tais atvejais, kai įmonė kartelio susitikimuose dalyvavo kitos šiuose susitikimuose nedalyvavusios įmonės vardu ir pranešė jai apie tai, kas tuose susitikimuose buvo nuspręsta (140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 439 punktą). Tas pats pasakytina ir tada, kai paaiškėja, kad įmonė atliko pagrindinį vaidmenį konkrečiame kartelyje, pavyzdžiui, organizavo daugumą susirinkimų, rinko ir skleidė informaciją kartelio viduje ar dažniausiai pateikdavo pasiūlymus dėl jo veikimo (šiuo klausimu žr. 1983 m. lapkričio 8 d. Teisingumo Teismo sprendimo *IAZ International Belgium ir kt. prieš Komisiją*, 96/82-102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ir 110/82, Rink. p. 3369, 57 ir 58 punktus ir šio sprendimo 140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 404, 439 ir 461 punktus).
- 200 Be to, aktyvi kartelyje sudarytų susitarimų laikymosi priežiūra yra reikšmingas įmonės organizatorės vaidmens įrodymas (šio sprendimo 142 punkte minėto Sprendimo *HFB ir kt. prieš Komisiją* 577 punktą).
- 201 Tačiau tai, kad įmonė daro spaudimą ar net diktuoja, kaip turi elgtis kiti kartelio nariai, nėra būtina sąlyga, kad ji galėtų būti vertinama kaip kartelio organizatorė (140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 374 punktą). Įmonės padėtis rinkoje ar jos turimi išteklių taip pat nėra pažeidimo organizatorės vaidmens įrodymai, nors jie yra aplinkybių, į kurias atsižvelgiant turi būti vertinami šie įrodymai, dalis (šiuo klausimu žr. 2003 m. liepos 9 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Archer Daniels Midland ir Archer Daniels Midland Ingredients prieš Komisiją*, T-224/00, Rink. p. II-2597, 241 punktą ir 257 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 299 punktą).
- 202 Galiausiai reikia priminti, jog Bendrasis Teismas yra nusprendęs, kad Komisija gali manyti, jog keletas įmonių buvo kartelio organizatorės (šio sprendimo 201 punkte minėto Sprendimo *Archer Daniels Midland ir Archer Daniels Midland Ingredients prieš Komisiją* 239 punktą).
- 203 Todėl Bendrasis Teismas atsižvelgdamas į pirmiau nurodytus principus turi įvertinti, ar Komisija pateikė pakankamus įrodymus, patvirtinančius SNV organizatorės vaidmenį kartelyje.
- 204 Šioje byloje Komisija rėmėsi įrodymais, susijusiais su penkiais SNV veiksmais, kad nuspręstų, jog ieškovė buvo viena iš kartelio organizatorių:
- pirma, jos vaidmeniu tiekėjų vardu derantis su W5 nariais pirmaisiais kartelio metais, t. y. 1994 ir 1995 m.,

- antra, tuo, kad nuo 1996 m. ji iš anksto su KWS nusprendavo dėl poreikio surengti tiekėjų ir W5 susitikimą,
  - trečia, jos dominuojančiu vaidmeniu per parengiamuosius tiekėjų susitikimus,
  - ketvirta, svarbiu jos kaip per kartelio susitikimus su W5 tiekėjų atstovės vaidmeniu,
  - penkta, jos užduotimi kontroliuoti susitarimų laikymąsi.
- 205 Kad įrodytų, jog šie penki veiksmai iš tikrųjų buvo atlikti, Komisija rėmėsi per patikrinimus paimtais dokumentais, kurie buvo parengti faktinių aplinkybių atsiradimo metu, bei ieškovių ir kitų kartelio narių pareiškimais (ginčijamo sprendimo 343–349 punktai).
- Dėl SNV 1994 ir 1995 m. tiekėjų vardu vaidinto vaidmens derybose su KWS
- 206 Komisija rėmėsi dviem 1994 m. kovo 28 d. ir liepos 8 d. HBG vidaus pažymomis, kad įrodytų, kad pirmaisiais kartelio metais buvo sudaromi dvišaliai susitarimai tarp SNV ir KWS. Iš šių dviejų pažymų matyti, kad 1994 m. kovo mėn. buvo sudaryti susitarimai tarp KWS, veikiančios W5 vardu, ir SNV, veikiančios naftos bendrovių vardu, dėl bitumo kainos, kuri turėjo nesikeisti iki 1995 m. sausio 1 d. Priešingai nei teigia ieškovės, šių dokumentų neįmanoma aiškinti taip, kad jie tik įrodo grynai dvišalius SNV ir KWS santykius. Iš tikrųjų pirmojoje pažymoje minimas „susitarimas, kurį naftos bendrovės sudarė su [W5]“, o antrajame taip pat minimas kovo mėn. sudarytas susitarimas „su [W5] (H./KWS) ir naftos bendrovėmis (E./SNV)“. Antroji pažyma negali būti įrodymu, kad tiekėjai HBG siūlė specialią kainą, o tik įrodo, kad naftos bendrovės 1994 m. liepos mėn. prisiėmė riziką nesilaikyti 1994 m. kovo mėn. su W5 sudarytų sutarčių ir padidinti savo kainas. Galiausiai, ieškovių prie dubliko pridėti dokumentai, kuriais norima įrodyti, kad 1987 ir 1988 m. KWS bendrovės *Smid & Hollander* paprašė laikytis KWS ir SNV sutartų kainų ir nuolaidų, neturi įrodomosios galios, nes jie yra iš daug ankstesnio nei pažeidimas laikotarpio.
- 207 Be to, ieškovės ginčija šių dviejų pažymų įrodomąją galią ir teigia, kad jas surašė HBG viešųjų pirkimų direktorius, kuris niekada nedalyvavo derybose dėl bitumo ir buvo tik netiesioginis šių įvykių liudininkas. Vis dėlto Sąjungos teismas mano, kad tai, jog informacija yra perduodama per kitą asmenį, neturi reikšmės jos įrodomajai vertei (šio sprendimo 187 punkte minėto Sprendimo *Shell prieš Komisiją* 86 punktas) ir kad remiantis bendrosiomis įrodinėjimo taisyklėmis labai svarbu yra tai, kad dokumentai buvo parengti iš karto po kartelio susitikimų visiškai negalvojant, kad jie gali patekti į trečiųjų nesusijusių asmenų rankas (generalinio advokato pareigas ėjusio teisėjo B. Vesterdorf išvada, pateikta šio sprendimo 161 punkte minėtam Sprendimui *Rhône-Poulenc prieš Komisiją*). Šiuo atveju tas darbuotojas buvo atsakingas už bitumo pirkimą bendrovėje HBG ir dirbo glaudžiai bendradarbiaudamas su darbuotoju, kuris tiesiogiai dalyvavo derinant veiksmus su W5, o paskui kartelio susitikimuose. Todėl manytina, kad HBG viešųjų pirkimo direktoriaus tų įvykių metu surašytos pažymos turi reikšmingą įrodomąją galią. Remiantis tuo darytina išvada, kad Komisija pagrįstai galėjo remtis šiomis pažymomis, nesant būtinybės pateikti kitos jų turinį patvirtinančios informacijos, o jų įrodomosios vertės negali paneigti vien 2006 m. lapkričio 22 d. SNV bitumo pardavimo direktoriaus pareiškimas. Iš tikrųjų reikia priminti, kad šis pareiškimas buvo padarytas priėmus ginčijamą sprendimą, o jo autorius tuo metu buvo ieškovių darbuotojas.
- 208 Be to, ieškovės teigia, kad Komisija pranešime apie kaltinimus neišdėstė savo teorijos dėl derybų tarp KWS ir SNV savo atitinkamų grupių vardu vedimo. Vis dėlto šis argumentas yra nepagrįstas faktais. Iš pranešimo apie kaltinimus 111, 139 ir 201 punktų matyti, kad Komisija buvo informavusi įmones apie šią analizę.
- 209 Iš to, kas pasakyta, matyti, kad Komisija pagrįstai galėjo manyti, kad 1994 ir 1995 m. susitarimai buvo sudaryti dvišalių kontaktų tarp SNV ir KWS būdu.

210 Nors per pirmuosius du kartelio veikimo metus SNV kartelyje vaidino išskirtinį vaidmenį, siekiant įrodyti, kad ji buvo jo organizatorė, reikia išnagrinėti kitus Komisijos naudotus įrodymus, susijusius su visu pažeidimo laikotarpiu.

– Dėl to, kad 1996 m. SNV iš anksto su KWS nusprendė dėl poreikio rengti tiekėjų ir W5 susitikimą

211 Norėdama įrodyti, kad nuo 1996 m., kai prasidėjo daugiašaliai susitikimai dėl veiksmų dėl bitumo derinimo, SNV ėmėsi iniciatyvos dvišalių kontaktų būdu pranešti KWS apie numatomą kainų padidinimą ir kad jos kartu nagrinėjo poreikį surengti tiekėjų ir didžiųjų kelių tiesėjų susitikimą, Komisija rėmėsi keturiais dokumentais (ginčijamo sprendimo 344 ir 345 konstatuojamosios dalys).

212 Pirmasis dokumentas – tai 2005 m. gegužės 20 d. ieškovių atsakymas į pranešimą apie kaltinimus, kuriame jos pripažino, kad SNV dažnai būdavo pirmoji, kuri susisiekdavo su KWS ir paprašydavo leisti padidinti kainą, nes ji buvo didžiausia bitumo tiekėja Nyderlandų rinkoje. Tačiau reikia konstatuoti, kad šis dokumentas leidžia tik konstatuoti, jog SNV susiekdavo su KWS, kad paprašytų leisti padidinti kainą, tačiau jis nieko nepasako apie jos vaidmenį priimant sprendimą sušaukti kartelio susitikimus.

213 Antra, 2003 m. spalio 24 d. SNV darbuotojo pareiškime, pridėtame prie 2003 m. spalio 10 d. ieškovių prašymo leisti pasinaudoti pranešimu dėl bendradarbiavimo, pažymima, kad „kelių tiesimo bendrovės paprašė [SNV] bitumo pardavimo direktoriaus pranešti KWS apie aukštutinės rinkos žaliavų kainos pasikeitimus, todėl tam tikrais atvejais KWS turėjo šaukti suinteresuotąsias įmones į susitikimą“. Juo remiantis negalima teigti, kad SNV ir KWS kartu vertindavo poreikį surengti kartelio susitikimą.

214 Trečia, dėl 2003 m. spalio 1 d. *Kuwait Petroleum* pareiškimo, pagal kurį „paprastai [SNV darbuotojas] susitikdavo su [KWS darbuotoju] per parengiamąjį susitikimą, kad nuspręstų, ar susitikimas dėl bitumo yra pakankamai pagrįstas“, reikia pažymėti, kad, kadangi *Kuwait Petroleum* galėjo būti suinteresuota sumažinti savo vaidmenį kartelyje, į šį pareiškimą galima atsižvelgti norint patvirtinti teiginį dėl SNV organizatorės vaidmens tik su sąlyga, jei jį pagrindžia kiti dokumentai.

215 Galiausiai, ketvirta, remiantis 2002 m. spalio 1 d. pažyma, paimta per patikrinimus KWS ir susijusia su vadovybės sekretoriato veikla, kurioje teigiama, kad „kartais tokios sudėties susitikimas vykdavo su bitumo tiekėjais“ ir „[SNV] imdavosi iniciatyvos“, taip pat neleidžia daryti išvados, kad SNV ir KWS kartu vertino poreikį surengti kartelio susitikimą.

216 Ieškovės teigia, kad didieji kelių tiesėjai šiuos dvišalius susitikimus pavertė kolektyvinėmis derybomis ir kad KWS vaidino dominuojantį vaidmenį priimant sprendimą juos surengti. Jos mano, kad kontaktai tarp SNV darbuotojų ir KWS sekretoriato būdavo palaikomi tik tada, kai KWS nusprendavo sušaukti tokių pasitarimą. Tiesa, kad, išskyrus šio sprendimo 214 punkte minėtą *Kuwait Petroleum* pareiškimą, Komisijos naudoti įrodymai leidžia tik konstatuoti, jog SNV pirmoji susisiekdavo su KWS, kad paprašytų leisti pakelti kainas, tačiau iš jų nematyti, ar KWS viena nusprendavo surengti kartelio susitikimus, ar ji tą darydavo kartu su SNV. Todėl nepaisant to, kad kartelis buvo dvišalis (žr. šio sprendimo 164 punktą) ir kad tiekėjai taip pat buvo suinteresuoti bitumo kainos didinimu, darytina išvada, kad vien Komisijos naudotų įrodymų nepakanka įrodyti, kad SNV buvo kartelio susitikimų iniciatorė.

217 Todėl norint įvertinti SNV organizatorės vaidmenį kartelyje, reikia išnagrinėti kitus Komisijos naudotus įrodymus.

– Dėl dominuojančio SNV vaidmens per parengiamuosius tiekėjų susitikimus

218 Komisija ginčijamame sprendime nusprendė, kad SNV inicijuodavo ir vedavo diskusijas per parengiamuosius tiekėjų susitikimus, remdamasi dviem įrodymais. Kaip pabrėžia Komisija, ji niekada neteigė, kad SNV vaidino išskirtinį vaidmenį sušaukdama ir rengdama šiuos susitikimus ar kad ji juose diktudavo savo sprendimus.

- 219 Ginčijamas sprendimas grindžiamas 2002 m. liepos 12 d. pareiškimais, kuriuose teigiama, kad SNV pradėdavo susitikimą ir vadovaudavo diskusijoms, ir 2001 m. balandžio 23 d. HBG vidaus dokumentu, kuriame apie SNV kalbama kaip apie „organizatorę“. BP pareiškimą ieškovės laiko tiesiog hipoteze, kuri nėra pagrįsta jokia kita informacija ir negali būti laikomas pakankamu organizatorės vaidmens įrodymu. Be to, jos mano, kad, kadangi Komisija nepaminėjo HBG dokumento pranešime apie kaltinimus, o jį tik pridėjo kaip priedą, jis negali būti laikomas tinkamu įrodymu, nes priešingu atveju būtų pažeista jų teisė į gynybą.
- 220 Pirma, dėl 2001 m. balandžio 23 d. HBG dokumento reikia priminti, kad įgyvendindamas jam SESV 261 straipsnyje ir Reglamento Nr. 1/2003 31 straipsnyje pripažintą neribotą jurisdikciją Bendrasis Teismas, remdamasis, be kita ko, papildoma informacija, kuri nėra paminėta pranešime apie kaltinimus ar Komisijos sprendime, yra kompetentingas vertinti, ar baudos dydis yra tinkamas (šio sprendimo 176 punkte minėto Sprendimo *SCA Holding prieš Komisiją* 55 punktas; šio sprendimo 153 punkte minėto Sprendimo *Tokai I* 165 punktas; dėl organizatoriaus vaidmens žr. šio sprendimo 140 punkte minėto Sprendimo *BASF prieš Komisiją* 354 punktą).
- 221 Šį dokumentą sudaro keli HBG vidiniai elektroniniai laišakai, kuriuose nuolatinis susitikimų dėl veiksmų dėl bitumo derinimo dalyvis, atsakydamas vienam iš savo kolegų, kuris jam pranešė apie nuolaidos bitumui nustatymo šalies šiaurėje problemą, jam pasiūlė iškelti ją per ateinantį kartelio susitikimą ir pažymėjo, kad būtų tikslinga tuo klausimu susitikti su SNV darbuotoju E., įvardytu kaip „organizatorius“.
- 222 Pirma, iš bylos matyti, kad HBG, pati būdama didžioji kelių tiesėja ir to dokumento autorė, 2003 m. rugsėjo 23 d. atsakyme nurodė, kad SNV darbuotojo įvardijimu „organizatoriumi“ norėta tik pasakyti, kad SNV rinkoje užima pirmą vietą. Antra, nors šis dokumentas gali būti SNV vaidmens kontroliuojant kartelio įgyvendinimą įrodymas, tačiau jis nėra tinkamas vertinant SNV vaidmenį per parengiamuosius tiekėjų susitikimus.
- 223 Antra, reikia išnagrinėti kitą Komisijos įrodymą, kuriuo ji rėmėsi SNV vaidmeniui per tiekėjų parengiamuosius susitikimus nustatyti.
- 224 Iš 2002 m. liepos 12 d. BP pareiškimo matyti, kad atsakydamas į klausimą, kas teikė kainos pasiūlymus ir vadovavo tiekėjų parengiamiesiems susitikimams, BP darbuotojas, kuris dalyvavo tuose susitikimuose, ne kartą nurodė SNV darbuotoją E. Dėl kito tiekėjo, kuris galėjo būti suinteresuotas sumažinti savo vaidmenį kartelyje, pažymėtina, kad į šį elementą galima atsižvelgti norint patvirtinti teiginį dėl SNV organizatorės vaidmens tik su sąlyga, jei jį pagrindžia kiti dokumentai. Iš ginčijamo sprendimo matyti, kad Komisija rėmėsi kitais įrodymais, kad SNV priskirtų kartelio organizatorės vaidmenį (šio sprendimo 204 punktas), tačiau remiantis tuo, kas pasakyta, darytina išvada, kad Komisija nepateikė kitų įrodymų, kurie leistų įrodyti, jog SNV per kartelio parengiamuosius susitikimus vaidino išskirtinį vaidmenį.
- 225 Todėl norint įvertinti SNV kaip organizatorės vaidmenį kartelyje, reikia išnagrinėti kitus Komisijos naudotus įrodymus.
- Dėl SNV tiekėjų atstovės vaidmens per susitikimus dėl veiksmų dėl bitumo derinimo
- 226 Visų pirma reikia atkreipti dėmesį į tai, kad atsiliepime į ieškinį Komisija patvirtino, kad aplinkybės, jog SNV buvo įpratusi kaip ir kitos įmonės informuoti susitikimuose nebuvusius tiekėjus, ji nelaiko patvirtinančia jos organizatorės vaidmenį.
- 227 Tačiau remdamasi 2003 m. spalio 1 ir 9 d. *Kuwait Petroleum* pareiškimais ji manė, kad SNV „darydavo pristatymus tiekėjams ir vaidindavo [KWS] priešininkės vaidmenį“ ir imdavosi „vadovaujančio vaidmens tiekėjų grupėje“ (ginčijamo sprendimo 347 konstatuojamoji dalis).

228 Vis dėlto reikia priminti, kad norint patvirtinti teiginį dėl SNV organizatorės vaidmens į kito tiekėjo, kuris galėjo būti suinteresuotas sumažinti savo vaidmenį kartelyje, pareiškimus galima atsižvelgti tik su sąlyga, jei jį pagrindžia kiti dokumentai. Iš ginčijamo sprendimo matyti, kad Komisija rėmėsi kitais įrodymais, kad SNV priskirtų kartelio organizatorės vaidmenį (šio sprendimo 204 punktas), tačiau remiantis tuo, kas pasakyta, darytina išvada, kad Komisija nepateikė kitų įrodymų, kurie leistų įrodyti, kad SNV per parengiamuosius susitikimus dėl veiksmų dėl bitumo derinimo vaidino išskirtinį vaidmenį.

229 Todėl norint įvertinti SNV organizatorės vaidmenį kartelyje reikia išnagrinėti kitus Komisijos naudotus įrodymus.

– Dėl kartelio įgyvendinimo kontrolės

230 Komisija primena, kad ginčijamame sprendime (347 ir 352 konstatuojamosiose dalyse) ji paminėjo, jog SNV taip pat veikė kaip organizatorė vykdydama kartelio įgyvendinimo kontrolę; Sąjungos teismas yra nusprendęs, kad aktyvi kartelyje sudarytų susitarimų laikymosi priežiūra yra reikšmingas įmonės organizatorės vaidmens įrodymas (šio sprendimo 142 punkte minėto Sprendimo *HFB ir kt. prieš Komisiją* 577 punktas).

231 Taip nusprendę ji rėmėsi, viena vertus, 2001 m. balandžio 23 d. HBG vidaus dokumentu (šio sprendimo 221 ir 222 punktai) dėl kai kurių tiekėjų nuolaidų nustatymo problemos, kuriame sakoma, jog norint išspręsti šią problemą reikėtų kreiptis į SNV, ir, kita vertus, KWS vidaus pažyma (ginčijamo sprendimo 352 konstatuojamoji dalis), kurioje teigiama, kad kai kurie tiekėjai nesilaikė nustatytų nuolaidų ir kad SNV į tai sureagavo užsimindama apie „pagrįstą tiekėjų, kurie peržengia ribas, nubaudimą“.

232 Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad į šį HBG vidaus dokumentą Bendrasis Teismas gali atsižvelgti įgyvendinamas savo neribotą jurisdikciją (žr. šio sprendimo 220 punktą).

233 Vis dėlto Bendrasis Teismas mano, kad nors šie du dokumentai leidžia konstatuoti, kad SNV buvo aktyvi kartelio narė, jų nepakanka įrodyti, kad ji iš tikrųjų prižiūrėjo, kad būtų laikomasi kartelyje sudarytų susitarimų arba kad ji tai darė labai aktyviai.

– Išvada dėl SNV organizatorės vaidmens

234 Remiantis visais šiais svarstymais, darytina išvada, kad nors pirmaisiais dviem kartelio veikimo metais SNV vaidino išskirtinį vaidmenį, Komisijos pateikti įrodymai neleidžia daryti tvirtos išvados, kad ji vienašališkai vaidino organizatorės vaidmenį nuo to momento, kai kartelis pradėjo veikti.

235 Tokiomis šios bylos aplinkybėmis reikia konstatuoti, kad ginčijamame sprendime atliktas Komisijos vertinimas, jog SNV darant šį pažeidimą vaidino organizatorės vaidmenį, yra nepakankamai pagrįstas.

236 Kadangi Komisija nepateikė Bendrajam Teismui jokio papildomo įrodymo dėl ginčijamo sprendimo 343–348 konstatuojamosiose dalyse nurodytų aplinkybių, kad įrodytų SNV organizatorės vaidmenį, darytina išvada, kad bylos medžiaga neleidžia pripažinti SNV organizatore.

237 Vadinas, ieškovėms skirtos bazinės baudos padidinimą reikia panaikinti, kiek tai susiję su SNV kurstytojos (žr. šio sprendimo 180 punktą) ir organizatorės (žr. šio sprendimo 233 ir 234 punktus) vaidmeniu. Tokio sprendimo padariniai baudos dydžio nustatymui bus nagrinėjami šio sprendimo 277 ir paskesniuose punktuose.

Dėl recidyvo

Šalių argumentai

- 238 Ieškovės mano, kad Komisija padarė teisės klaidą ir nepakankamai motyvavo savo sprendimą padidinti jos baudą 50 % dėl recidyvo dėl to, kad dėl įmonės *Shell* veiksmų, kuriuos atliko jos dukterinė bendrovė *Shell International Chemicals Co. Ltd* (toliau – SICC), buvo priimti *Polipropileno* ir *PVC II* sprendimai (ginčijamo sprendimo 336–338 konstatuojamosios dalys).
- 239 Jos primena, kad Sąjungos teismas recidyvo srityje nustatė kriterijų, pagal kurį skirtinguose pažeidimuose dalyvaujančios bendrovės turi priklausyti tai pačiai patronuojančiajai bendrovei, kuri daro faktinę lemiamą įtaką savo dukterinių bendrovių elgesiui (šio sprendimo 38 punkte minėto Sprendimo *Michelin prieš Komisiją* 290 punktas). Todėl baudos dydis dėl recidyvo gali būti padidintas tik tada, kai skirtingi pažeidimai gali būti inkriminuojami tai pačiai patronuojančiajai bendrovei. Šiuo atveju du ankstesni pažeidimai buvo inkriminuoti SICC, kurios 100 % akcijų turėjo *SPCo*, kita nei SPNV holdingo bendrovė, kuriai priklauso SNV. Tačiau jos tvirtina, kad Komisija atsisakė juos inkriminuoti patronuojančiosioms bendrovėms *STT plc* (dabar STT) ir KNPM. Taigi, šiuo atveju yra netenkinamas šio sprendimo 38 punkte minėtame Sprendime *Michelin prieš Komisiją* suformuluotas kriterijus.
- 240 Be to, ginčijamame sprendime nėra jokio paaiškinimo, pirma, dėl aplinkybės, kad sprendimuose *Polipropilenas* ir *PVC II* nagrinėti pažeidimai galėjo būti inkriminuoti *STT plc* (dabar STT) ir, antra, dėl to, kad ji darė faktinę lemiamą įtaką SICC, dukterinės bendrovės, kuri padarė tuose sprendimuose nagrinėtus pažeidimus, nusikalstamam elgesiui.
- 241 Subsidiariai jos mano, kad padidinimas 50 % dėl recidyvo yra neproporcingas, atsižvelgiant į tai, kad joks aukšto lygio vadovas nebuvo išitraukęs į kartelį, kad jame dalyvavęs SNV darbuotojas nedalyvavo dviejuose ankstesniuose karteliuose ir kad skirtos baudos dydis stipriai viršija pelną, gaunamą iš bitumo pardavimo Nyderlanduose.
- 242 Per 2012 m. sausio 26 d. posėdį ieškovės, be kita ko, pažymėjo, kad Komisija pažeidė jų teisę į gynybą, nes nesuteikė joms galimybės paneigti prezumpcijos dėl *STT plc* (dabar STT) ir KNPM darytos faktinės lemiamos įtakos savo dukterinėms bendrovėms, nubaustoms už du ankstesnius pažeidimus.
- 243 Komisija atmeta ieškovių argumentus. Per 2012 m. sausio 26 d. posėdį ji, be kita ko, pažymėjo, kad 2011 m. liepos 13 d. Bendrasis Teismas patvirtino jos 2006 m. lapkričio 29 d. sprendimą, kuriuo SPNV ir kitoms dviem *Shell* grupės bendrovėms padidinta bauda dėl recidyvo dėl to, kad dėl įmonės *Shell* buvo priimti *Polipropileno* ir *PVC II* sprendimai (2011 m. liepos 13 d. Bendrojo Teismo sprendimas *Shell Petroleum ir kt. prieš Komisiją*, T-38/07, Rink. p. II-4383).

Bendrojo Teismo vertinimas

- 244 Ginčijamo sprendimo 336–338 konstatuojamosiose dalyse Komisija pažymėjo, kad *Shell* baudos dydį reikia padidinti 50 % dėl recidyvo, nes dėl jos buvo priimti *Polipropileno* ir *PVC II* sprendimai.
- 245 Reikia priminti, kad nagrinėjant pažeidimo sunkumą turi būti atsižvelgta į tai, ar pažeidimas yra pakartotinis (šio sprendimo 36 punkte minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 91 punktas). Iš esmės atgrasančio poveikio atžvilgiu pakartotinis pažeidimas yra aplinkybė, pateisinanti nemažą pagrindinio baudos dydžio padidinimą, nes tai yra įrodymas, kad anksčiau paskirta bausmė neturėjo pakankamo atgrasančio poveikio (šio sprendimo 38 punkte minėto Sprendimo *Michelin prieš Komisiją* 293 punktas).

- 246 Remiantis šiais principais gairių 2 punkte „Sunkinančios aplinkybės“ pateikiamas nebaigtinis aplinkybių, kurioms esant gali būti padidintas bazinis baudos dydis, sąrašas, kur minimi „tų pačių įmonių pakartotini to paties tipo pažeidimai“.
- 247 Recidyvo sąvoka turi reikšti atvejį, kai ta pati įmonė, vieną kartą nubausta už pažeidimą, padaro naują panašų pažeidimą (šio sprendimo 38 punkte minėto Sprendimo *Michelin prieš Komisiją* 284 punktas).
- 248 Pagal teismo praktiką, kadangi Sąjungos konkurencijos teisėje pripažįstama, kad skirtingos tai pačiai grupei priklausančios bendrovės sudaro ekonominį vienetą, t. y. įmonę, kaip ji suprantama pagal EB 81 ir 82 straipsnius, jei tos bendrovės savarankiškai nenustato savo elgesio rinkoje, o tai reiškia, kad Komisija gali skirti baudą patronuojančiajai bendrovei už grupės bendrovių elgesį, Komisija gali pagrįstai manyti, kad pažeidimas yra pakartotinis, jei viena iš patronuojančiosios bendrovės dukterinių bendrovių padaro tos pačios rūšies pažeidimą, už kurį ji anksčiau nubaudė kitą dukterinę bendrovę (šio sprendimo 38 punkte minėto Sprendimo *Michelin prieš Komisiją* 290 punktas).
- 249 Visų pirma ieškovės mano, kad teismo praktikoje, suformuluotoje 38 punkte minėtame Sprendime *Michelin prieš Komisiją*, nustatytos sąlygos yra netenkinamos šioje byloje, nes patronuojančioji bendrovė, kuriai buvo inkriminuoti *Polipropileno* ir *PVC II* sprendimuose nagrinėti pažeidimai, nėra ta pati kaip patronuojančioji bendrovė, susijusi su SNV padarytu pažeidimu. Jos taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad dviejose ankstesnėse bylose už pažeidimą atsakinga buvo pripažinta SICC, kuri visiškai priklausė *STT plc* ir KNPM, o šis pažeidimas negali būti inkriminuotas nei *STT plc* (dabar STT), nei KNPM, kuri nebeegzistuoja.
- 250 Reikia konstatuoti, kad SICC, dėl kurios priimti *Polipropileno* ir *PVC II* sprendimai, ir SNV, dėl kurios priimtas ginčijamas sprendimas, yra dukterinės bendrovės, kurių 100 % akcijų netiesiogiai priklauso patronuojančiosioms bendrovėms *STT plc* (dabar STT) ir KNPM.
- 251 Kaip šio sprendimo 36 ir 37 punktuose priminė Bendrasis Teismas, Sąjungos konkurencijos teisė taikoma įmonių veiklai, ir įmonės sąvoka, kaip ji suprantama pagal EB 81 straipsnį ir Baudų nustatymo metodo gaires, turi būti suprantama kaip reiškianti ekonominį vienetą, net jei teisiniu požiūriu šį ekonominį vienetą sudaro keletas fizinių ar juridinių asmenų (šio sprendimo 37 punkte minėto Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją* 55 punktas). Antikonkurencinis įmonės elgesys gali būti inkriminuojamas kitai įmonei, jei pirmoji įmonė savarankiškai nepriėmė sprendimų dėl savo elgesio rinkoje, o iš esmės vykdė patronuojančiosios įmonės nurodymus, visų pirma atsižvelgiant į šių įmonių tarpusavio ekonominius ir teisinius ryšius (šio sprendimo 37 punkte minėto Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją* 58 punktas).
- 252 Be to, Sąjungos teismas mano, kad, kadangi Komisija gali, bet neprivalo priskirti atsakomybės už pažeidimą patronuojančiai bendrovei (šiuo klausimu žr. 2009 m. rugsėjo 24 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Erste Group Bank ir kt. prieš Komisiją*, C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P ir C-137/07 P, Rink. p. I-8681, 82 punktas ir 2006 m. gruodžio 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Raiffeisen Zentralbank Österreich ir kt. prieš Komisiją*, T-259/02-T-264/02 ir T-271/02, Rink. p. II-5169, 331 punktas), vien tai, kad Komisija atsakomybės nepriskyrė patronuojančiajai bendrovei ankstesniame sprendime, nereiškia, jog vėliau priimtame sprendime jos vertinimas turi būti toks pat (šio sprendimo 52 punkte minėto Pirmosios instancijos teismo sprendimo *PVC II* 990 punktas; 2011 m. gegužės 17 d. Bendrojo Teismo sprendimo *Elf Aquitaine prieš Komisiją*, T-299/08, Rink. p. II-2149, 60 punktas ir 2011 m. birželio 7 d. Bendrojo Teismo sprendimo *Arkema France prieš Komisiją*, T-343/08, Rink. p. II-2287, 100 punktas).
- 253 Todėl šiuo atveju tai, kad minėtose bylose Komisija nusprendė pažeidimą inkriminuoti SICC, kuri yra *SPCo*, kuri pati visiškai priklauso *STT plc* (dabar STT) ir KNPM, 100 % valdoma dukterinė bendrovė, o ne pastarosioms įmonėms, neturi reikšmės galimybei taikyti su recidyvu susijusią teismo praktiką.

- 254 Be to, reikia priminti, kad iš šio sprendimo 35–52 punktų matyti, kad Komisija teisingai pažeidimą inkriminavo *STT plc* (dabar STT).
- 255 Dėl argumento, kad KNPM išnyko, Bendrasis Teismas primena, jog reikia daryti taip, kad įmonės neišvengtų sankcijų paprasčiausiai remdamosi aplinkybe, kad įvykdžius restruktūrizaciją, įmonę perdavus arba įvykus kitiems teisiniams ar organizaciniais pasikeitimams, pasikeitė jų tapatybė (1970 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo sprendimo *ACF Chemiefarma prieš Komisiją*, 41/69, Rink. p. 661, 173 punktas; 2006 m. birželio 29 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Showa Denko prieš Komisiją*, C-289/04 P, Rink. p. I-5859, 61 punktas; 2007 m. birželio 7 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Britannia Alloys & Chemicals prieš Komisiją*, C-76/06 P, Rink. p. I-4405, 22 punktas ir šio sprendimo 44 punkte minėto Sprendimo *ETI ir kt.* 41 punktas). Todėl tai, kad įmonė išnyko, negali turėti įtakos galimybei taikyti recidyvą įmonei, kuri toliau egzistuoja.
- 256 Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, darytina išvada, kad ieškovės klaidingai mano, jog yra netenkinamos teismo praktikoje, suformuluotoje 38 punkte minėtame Sprendime *Michelin prieš Komisiją*, nustatytos sąlygos. Taigi nusprendusi, kad ieškovės padarė pakartotinį pažeidimą, Komisija nepadarė teisės klaidos.
- 257 Antra, ieškovės papildomai mano, kad vykdydama savo pareigą motyvuoti Komisija ginčijamame sprendime turėjo pateikti informaciją, leidžiančią įrodyti, kad pažeidimus, kurie buvo nagrinėti *Polipropileno* ir *PVC II* sprendimuose, buvo galima priskirti *STT plc* (dabar STT) ir kad ji darė faktinę lemiamą įtaką SICC – dukterinės bendrovės, kuri padarė tuose sprendimuose nagrinėtus pažeidimus, nusikalstamam elgesiui.
- 258 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką EB 253 straipsnio reikalavimas nurodyti motyvus turi atitikti atitinkamo teisės akto pobūdį ir aiškiai bei nedviprasmiškai nurodyti institucijos, priėmusios ginčijamą aktą, argumentus, kad leistų suinteresuotiesiems asmenims žinoti, kokie priimtose priemonės pagrindai, o kompetentingam teismui – vykdyti jos kontrolę, o reikalavimas motyvuoti turi būti vertinamas atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes, ypač į akto turinį, nurodytų motyvų pobūdį ir šio akto adresatų ar kitų asmenų, su kuriais jis tiesiogiai ir konkrečiai susijęs, interesus gauti paaiškinimus. Nurodant motyvus, nėra reikalaujama tiksliai atskleisti visų susijusių faktinių ir teisinių aplinkybių, nes klausimas, ar akto motyvavimas atitinka EB 253 straipsnio reikalavimus, turi būti vertinamas atsižvelgiant ne tik į jo formuluotę, bet ir į kontekstą bei į visas atitinkamas sritį reglamentuojančias teisės normas (žr. šio sprendimo 108–111 punktuose nurodytą teismo praktiką).
- 259 Be to, reikia priminti, kad pareiga motyvuoti baudos, skirtos už konkurencijos taisyklių pažeidimą, apskaičiavimą yra ypač svarbi (šio sprendimo 109 punkte minėto Sprendimo *Chalkor prieš Komisiją* 61 punktas). Kai taikydama sunkinančią aplinkybę dėl recidyvo Komisija ketina remtis įmonės sąvoka, kaip ji suprantama pagal EB 81 straipsnį, savo tvirtinimą ji turi pagrįsti išsamiais ir konkrečiais įrodymais.
- 260 Šiuo atveju pranešime apie kaltinimus Komisija pažymėjo, kad tai, jog tų pačių įmonių atžvilgiu anksčiau buvo konstatuoti panašūs pažeidimai, ji laikys sunkinančia aplinkybe (ginčijamo sprendimo 336 konstatuojamoji dalis). Savo atsakymuose į pranešimą apie kaltinimus ieškovės tik tvirtino, kad teisės subjektai, ankstesnių Komisijos sprendimų adresatai, buvo visiškai nesusiję su Nyderlanduose vykdytu kelių bitumo verslu.
- 261 Ginčijamame sprendime Komisija nusprendė, kad dėl įmonės *Shell* dėl jos dukterinės bendrovės SICC veiksmų buvo anksčiau priimti *Polipropileno* ir *PVC II* sprendimai, kuriais skirtos sankcijos (ginčijamo sprendimo 336–338 konstatuojamosios dalys). Be to, ji aiškiai nurodė, kad reikėjo išnagrinėti, ar šiuos įvairius pažeidimus padarė ta pati įmonė, kad teisės subjektai, kurie sudaro įmonę, produktai ir darbuotojai nebūtinai turi būti tie patys visų šių sprendimų atveju ir kad šiuo atveju skyriuje dėl atsakomybės ji nurodė, jog *Shell* teisės subjektai, kurie dalyvavo darant nagrinėjamą pažeidimą, priklausė tai pačiai įmonei kaip ir ta, kuri dalyvavo ankstesniuose pažeidimuose (ginčijamo sprendimo 337 konstatuojamoji dalis).

- 262 Ginčijamo sprendimo 213 konstatuojamojoje dalyje Komisija, be kita ko, pabrėžė, kad Komisijos sprendime *PVC II* ir šio sprendimo 52 punkte minėtame Bendrojo Teismo sprendime *PVC II* (312 punktas), priimtame dėl šio Komisijos sprendimo, aiškiai įrodyta, kad SICC priklausė vienai įmonei *Shell*, kuri padarė pažeidimą, net jei tuo metu Komisija nusprendė neadresuoti sprendimo grupės patronuojančiosioms bendrovėms. Ji taip pat pažymėjo, kad *Polipropileno* byloje SICC skirta sankcija buvo taikoma visai *Shell* grupei (ginčijamo sprendimo 196 konstatuojamoji dalis). Be to, ji pažymėjo, kad kitaip nei dviejose ankstesnėse bylose šiuo atveju ji negalėjo nustatyti vieno teisės subjekto, kuris per visą pažeidimo laikotarpį būtų atlikęs koordinavimo ir strateginio planavimo vaidmenį grupėje žemesniame negu dviejų patronuojančiųjų bendrovių lygyje. Reikia taip pat pabrėžti, kad *PVC II* sprendime (44 ir 46 konstatuojamosiose dalyse) Komisija pažymėjo, kad „didelių pramonės grupių atveju įprasta sprendimą skirti holdingui arba „būstinei“, nors pati įmonė yra darinys, kuri sudaro patronuojančioji bendrovė ir visos jos dukterinės bendrovės“, tačiau atsižvelgiant į ypatingą dvinarę *Shell* struktūrą ir į tai, kad nebuvo vienos būstinės, kuriai būtų buvę galima skirti sprendimą, ji nusprendė savo sprendimą skirti SICC.
- 263 Dėl ieškovių kaltinimo, jog Komisija nepateikė informacijos, leidžiančios įrodyti, kad *STT plc* (dabar *STT*) darė faktinę lemiamą įtaką SICC, dukterinės bendrovės, kuri padarė pažeidimus, nagrinėtus *Polipropileno* ir *PVC II* sprendimuose, nusikalstamam elgesiui, reikia priminti, kad remiantis 36–52 punktuose išdėstytais principais Komisija neturėjo pateikti tokios informacijos, nes tuo metu, kai buvo padaryti pažeidimai, 100 % SICC akcijų bendrai priklausė *STT plc* (dabar *STT*) ir *KNPM*, ir kad šio fakto ieškovės niekada neginčijo.
- 264 Iš viso to, kas pasakyta, matyti, kad atsižvelgiant į teismo praktikoje nustatytus reikalavimus Komisijos motyvavimas yra pakankamai išsamus ir konkretus, nes jis leidžia ieškovėms žinoti, kokie priimtos priemonės pagrindai, ir yra pakankamas, kad Bendrasis Teismas galėtų vykdyti kontrolę. Ieškovės galėjo vienareikšmiškai suprasti argumentus, kuriais Komisija rėmėsi nuspręsdama, kad ta pati įmonė padarė šiuos tris pažeidimus.
- 265 Trečia, ieškovės mano, kad bazinio baudos dydžio padidinimas dėl recidyvo 50 % yra neproporcingas, atsižvelgiant į tai, kad joks *Shell* aukšto lygio vadovas nebuvo įsitraukęs į kartelį, kad jame dalyvavęs *SNV* darbuotojas nedalyvavo dviejuose ankstesniuose karteliuose ir kad *SNV* pelnas iš pardavimo yra labai mažas, palyginti su baudos dydžiu.
- 266 Visų pirma reikia pažymėti, kad iš šio ieškovių argumento nėra aišku, ar šiuo kaltinimu jos nurodo, kad Komisija pažeidė proporcingumo principą, ar jos prašo Bendrojo Teismo, pasinaudojus neribota jurisdikcija, įvertinti ginčijamame sprendime Komisijos taikyto bazinio baudos dydžio padidinimo procento proporcingumą.
- 267 Bet kuriuo atveju Sąjungos teismas priminė, kad nustatydamas baudos dydį Komisija turi užtikrinti, kad jos priimti sprendimai būtų atgrasantys (1999 m. spalio 7 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Irish Sugar prieš Komisiją*, T-228/97, Rink. p. II-2969, 245 punktas) ir kad pakartotinis pažeidimas yra aplinkybė, pateisinanti nemažą pagrindinio baudos dydžio padidinimą, nes tai yra įrodymas, kad anksčiau paskirta bausmė neturėjo pakankamo atgrasancio poveikio (šio sprendimo 38 punkte minėto Sprendimo *Michelin prieš Komisiją* 293 punktas). Bauda, įmonei atrodanti neproporcinga jos dydžiui atitinkamoje rinkoje, yra skirta ne dėl akivaizdžiai pernelyg plataus pakartotinio pažeidimo sąvokos aiškinimo, bet atsižvelgus į visus motyvus, į kuriuos Komisija gali teisėtai atsižvelgti nustatydamas baudos dydį, nes pažeidimų sunkumą reikia nustatyti pagal daugelį veiksnių, kaip antai konkrečios bylos aplinkybės, jos kontekstas ir atgrasantis baudų poveikis, tačiau nenumatant jokio privalomo ar išsamaus kriterijų, į kuriuos būtina atsižvelgti, sąrašo (2005 m. spalio 25 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Groupe Danone prieš Komisiją*, T-38/02, Rink. p. II-4407, 368 ir 369 punktai).
- 268 Be to, reikia pažymėti, jog didindama baudą dėl recidyvo Komisija gali atsižvelgti į požymius, patvirtinančius, kad atitinkamos įmonės yra linkusios nesilaikyti konkurencijos taisyklių, įskaitant laiką, kuris praėjo tarp nagrinėjamų pažeidimų (2009 m. gegužės 6 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo

Outokumpu ir Luvata prieš Komisiją, T-122/04, Rink. p. II-1135, 62 punktas). Šiuo atveju iš pradžių reikia pažymėti, kad nagrinėjamas pažeidimas yra trečiasis tos pačios rūšies pažeidimas, dėl kurio Komisija priėmė sprendimą *Shell* atžvilgiu. Konkrečiai kalbant, reikia pažymėti, kad *Polipropileno* ir *PVC II* sprendimuose nagrinėjami pažeidimai, kaip ir šioje byloje, buvo susiję su tikslinių kainų nustatymu ar rinkos dalių pasidalijimu. Be to, Bendrasis Teismas jau nusprendė, kad baudos padidinimas 50 % yra pateisinamas, kai tarp skirtingų pažeidimų praėjo mažiau nei dešimt metų, kaip yra šiuo atveju, nes pažeidimas prasidėjo 1994 m. (šio sprendimo 267 punkte minėto Sprendimo *Groupe Danone prieš Komisiją* 354 ir 355 punktai). Galiausiai, reikia pabrėžti, kad 2006 m. lapkričio 29 d. sprendime Komisija nusprendė, kad įmonė *Shell*, nuo 1996 m. gegužės 20 d. iki 1999 m. gegužės 31 d. dalyvaudama kartu su kitomis įmonėmis susitarime, kuriuo jos susitarė nustatyti tikslines kainas, pasidalyti klientus agresyvios konkurencijos atsisakymo susitarimais ir keistis svarbia informacija apie kainas, konkurentus ir klientus kaučiuko ir stireno-butadieno kaučiuko, gauto emulsinės polimerizacijos būdu, srityse, pažeidė EB 81 straipsnį (2006 m. lapkričio 29 d. Komisijos sprendimas C(2006) 5700 galutinis dėl procedūros pagal [EB] 81 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį (byla COMP/F/38.638 – Butadieno kaučiukas ir stireno-butadieno kaučiukas, gautas emulsinės polimerizacijos būdu)).

- 269 Tokiomis aplinkybėmis nė vienas iš ieškovių nurodytų elementų neleidžia manyti, kad bazinio baudos dydžio padidinimas 50 %, siekiant jų elgesį paveikti taip, kad jos laikytųsi konkurencijos taisyklių, yra neproporcingas. Todėl ši kaltinimą reikia atmesti, pirma, todėl, kad priėmusi tokį sprendimą Komisija nepažeidė proporcingumo principo ir, antra, todėl, kad ieškovių nurodyti argumentai neleidžia Bendrajam Teismui situacijos vertinti kitaip, nei ją vertino Komisija.
- 270 Galiausiai, ketvirta, per 2012 m. sausio 26 d. posėdį ieškovės pirmą kartą teigė, kad Komisija pažeidė jų teisę į gynybą, nes nesuteikė joms galimybės paneigti prezumpcijos dėl *STT plc* (dabar STT) ir KNPM darytos faktinės lemiamos įtakos savo dukterinėms bendrovėms, nubaustoms už du ankstesnius pažeidimus.
- 271 Reikia priminti, kad iš Procedūros reglamento 44 straipsnio 1 dalies c punkto ir 48 straipsnio 2 dalies nuostatų matyti, jog ieškinyje turi būti nurodoma teisinių pagrindų, kuriais remiamasi, santrauka ir kad vykstant procesui negalima pateikti naujų teisinių pagrindų, išskyrus tuos atvejus, kai jie grindžiami teisinėmis arba faktinėmis aplinkybėmis, kurios tapo žinomos vykstant procesui. Tačiau pagrindas, kuris toliau plėtoja anksčiau tiesiogiai ar netiesiogiai ieškinyje nurodytą pagrindą ir glaudžiai su juo susijęs, turi būti pripažintas priimtiniu (2001 m. lapkričio 13 d. Teisingumo Teismo nutarties *Dürbeck prieš Komisiją*, C-430/00 P, Rink. p. I-8547, 17 punktas).
- 272 Be to, įgyvendindamas savo neribotą jurisdikciją teismas naujus pagrindus ir argumentus gali priimti tik jei yra tenkinamos dvi sąlygos: jei jie yra reikšmingi priimant sprendimą ir jei jie nėra pagrįsti neteisėtumo pagrindu, kuris skiriasi nuo ieškinyje nurodytų neteisėtumo pagrindų (šiuo klausimu žr. 1999 m. spalio 14 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Atlanta prieš Europos Bendriją*, C-104/97 P, Rink. p. I-6983, 27–29 punktai).
- 273 Šiuo atveju akivaizdu, kad ieškovės per rašytinę proceso dalį nenurodė jokio ieškinio pagrindo, susijusio su jų teisės į gynybą pažeidimu, nesuteikus galimybės paneigti prezumpciją dėl *STT plc* (dabar STT) ir KNPM darytos faktinės lemiamos įtakos savo dukterinėms bendrovėms, nubaustoms už du ankstesnius pažeidimus. Be to, ieškovės nenurodė jokios informacijos, kad šis ieškinio pagrindas yra pagrįstas teisinėmis arba faktinėmis aplinkybėmis, kurios tapo žinomos vykstant procesui. Galiausiai, priešingai nei per 2012 m. sausio 26 d. posėdį teigė ieškovės, šio ieškinio pagrindo negalima laikyti ieškinyje nurodyto pagrindo, susijusio su pareigos motyvuoti pažeidimu, išplėtimu.
- 274 Todėl remiantis tuo, kas pasakyta, darytina išvada, kad šis ieškinio pagrindas turi būti atmestas kaip nepriimtinas.

- 275 Bet kuriuo atveju reikia pabrėžti, kad iš bylos medžiagos matyti, jog šiuo atveju ieškovės turėjo galimybę per administracinę procedūrą pateikti informaciją, įrodančią, kad už du pirmuosius pažeidimus nubausta įmonė yra ta pati kaip ir ta, kuri nubausta už šį pažeidimą, nes pranešime apie kaltinimus Komisija pažymėjo, kad įmonė *Shell* praeityje buvo pripažinta atsakinga už EB 81 straipsnio pažeidimus ir paminėjo *Polipropileno* ir *PVC II* sprendimus bei 182 punkte minėtą Bendrojo Teismo sprendimą *Shell prieš Komisiją*.
- 276 Remiantis tuo, kas pasakyta, darytina išvada, kad Komisija pagrįstai bazinės baudos dydį padidino 50 % dėl recidyvo, todėl Bendrasis Teismas tokį padidinimą laiko tinkamu.

Išvada dėl sunkinančių aplinkybių

- 277 Iš šio sprendimo 140–237 punktų matyti, jog Komisija nepakankamai įrodė, kad SNV nagrinėjamame pažeidime vaidino kurstytojos ir organizatorės vaidmenį. Bendrasis Teismas mano, kad tai leidžia jam pasinaudoti savo neribota jurisdikcija ir įvertinti SNV vaidmenį darant pažeidimą. Šiuo klausimu reikia priminti, kad Komisija dėl gairių 2 punkto trečioje įtraukoje nurodytų sunkinančių aplinkybių ieškovėms bazinį baudos dydį vieną kartą padidino 50 %.
- 278 Bendrasis Teismas mano, kad reikia panaikinti šį ieškovėms taikytą padidinimą.
- 279 Bendrasis Teismas daro išvadą, kad dėl šio pakeitimo ginčijamo sprendimo 2 straipsnio 1 punkte ieškovėms skirtos baudos dydis turi būti sumažintas iki 81 mln. eurų.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 280 Pagal Procedūros reglamento 87 straipsnio 2 dalį pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jeigu laimėjusi šalis to reikalavo. Pagal Procedūros reglamento 87 straipsnio 3 dalies pirmą pastraipą, jeigu kiekvienos šalies dalis reikalavimų patenkinama, o dalis atmetama, Bendrasis Teismas gali paskirstyti išlaidas šalims arba nurodyti kiekvienai padengti savo išlaidas.
- 281 Kadangi didelė dalis ieškovių reikalavimų buvo atmesta, būtų teisinga nuspręsti, kad kiekviena šalis padengia savo bylinėjimosi išlaidas.
- 282 Be to, reikia atmesti ieškovės pateiktą su reikalavimu dėl bylinėjimosi išlaidų susijusį prašymą, kad Komisija padengtų baudos sumokėjimo ar banko garantijos pateikimo išlaidas. Remiantis nusistovėjusia teismų praktika, tokios išlaidos nelaikomos bylinėjimosi išlaidomis (šiuo klausimu žr. šio sprendimo 77 punkte minėto *Cemento* sprendimo 5133 punktą ir nurodytą teismo praktiką).

Remdamasis šiais motyvais,

Bendrasis Teismas (šeštoji kolegija)

nusprendžia:

- 1. Panaikinti 2006 m. rugsėjo 13 d. Komisijos sprendimo C(2006) 4090 galutinis dėl proceso pagal [EB] 81 straipsnį [byla Nr. COMP/38.456 – Bitumas (Nyderlandai)] 2 straipsnio 1 punktą tiek kiek jame *Shell Petroleum NV, Shell Transport and Trading Co. Ltd* ir *Shell Nederland Verkoopmaatschappij BV* nustatyta 108 mln. eurų dydžio bauda.**
- 2. Šio sprendimo 2 straipsnio 1 punkte *Shell Petroleum, Shell Transport and Trading Co.* ir *Shell Nederland Verkoopmaatschappij* skirtos baudos dydis sumažinimas iki 81 mln. eurų.**
- 3. Atmesti likusią ieškinio dalį.**

4. Kiekviena šalis padengia savo bylinėjimosi išlaidas.

Jaeger

Wahl

Soldevila Fragoso

Paskelbta 2012 m. rugsėjo 27 d. viešame posėdyje Liuksemburge.

Parašai.

Turinys

Faktinės bylos aplinkybės	1
1. Ieškovės	2
2. Administracinė procedūra	2
3. Ginčijamas sprendimas	3
Procesas ir šalių reikalavimai	4
Dėl teisės	5
1. Dėl pirmojo ieškinio pagrindo, susijusio su teisės ir vertinimo klaidomis, pažeidimą inkriminavus patronuojančiosioms bendrovėms	5
Dėl teisės klaidų	5
Šalių argumentai	5
Bendrojo Teismo vertinimas	6
– Dėl patronuojančiosios bendrovės faktinės lemiamos įtakos jos dukterinei bendrovei prezumpcijos	6
– Dėl šios prezumpcijos taikymo dviem patronuojančiosioms bendrovėms, kurios bendrai turi 100 % savo dukterinės bendrovės akcijų	8
– Dėl galimybės paneigti patronuojančiosios bendrovės faktinės lemiamos įtakos savo dukterinei bendrovei, kurios 100 % akcijų ji turi, prezumpciją	9
Dėl įrodymų, kurie turi paneigti patronuojančiosios bendrovės faktinės lemiamos įtakos jos dukterinei bendrovei prezumpciją	10
Šalių argumentai	10
Bendrojo Teismo vertinimas	10
2. Dėl antrojo ieškinio pagrindo, susijusio su esminių procesinių reikalavimų ir teisės į gynybą pažeidimu	12
Šalių argumentai	12
Bendrojo Teismo vertinimas	13
Bendrieji galimybės susipažinti su dokumentais, gautais išsiuntus pranešimą apie kaltinimus, principai	13
Taikymas šioje byloje	16
3. Dėl trečiojo ieškinio pagrindo, susijusio su fakto ir teisės klaidomis apskaičiuojant bazinį baudos dydį ir nustatant pažeidimo trukmę	16
Dėl pažeidimo sunkumo	16

Šalių argumentai.....	16
Bendrojo Teismo vertinimas.....	17
– Ieškovių argumentų nagrinėjimas atsižvelgiant į teisėtumo kontrolę	18
– Ieškovių argumentų nagrinėjimas atsižvelgiant į neribotą teismo jurisdikciją	20
Dėl pažeidimo trukmės	22
Šalių argumentai.....	22
Bendrojo Teismo vertinimas.....	22
4. Dėl ketvirtojo ieškinio pagrindo, susijusio su fakto ir teisės klaidomis vertinant sunkinančias aplinkybes.....	24
Dėl SNV kurstytojos vaidmens	24
Šalių argumentai.....	24
– Dėl įmonei KWS pateikto pasiūlymo taikyti specialią nuolaidą W5	24
– Dėl bandymų įtikinti ExxonMobil prisijungti prie kartelio.....	25
Bendrojo Teismo vertinimas.....	25
– Bendrieji principai dėl kurstytojo vaidmens	26
– Ieškovių pateikto liudijimo priimtinumumas	27
– Dėl W5 suteiktos specialios nuolaidos	27
– Dėl bandymų įtikinti ExxonMobil prisijungti prie kartelio.....	30
– Išvada dėl kurstytojos vaidmens	30
Dėl SNV organizatorės vaidmens	31
Šalių argumentai.....	31
– Dėl SNV 1994 ir 1995 m. tiekėjų vardu vaidinto vaidmens derybose su KWS	31
– Dėl to, kad 1996 m. SNV iš anksto su KWS nusprendė dėl poreikio surengti tiekėjų ir W5 susitikimą	32
– Dėl dominuojančio SNV vaidmens per parengiamuosius tiekėjų susitikimus	32
– Dėl SNV kaip tiekėjų atstovės vaidmens per susitikimus dėl veiksmų dėl bitumo derinimo	33
– Dėl kartelio įgyvendinimo kontrolės	33
Bendrojo Teismo vertinimas.....	33
– Bendrieji principai, susiję su organizatoriaus vaidmeniu	33
– Dėl SNV 1994 ir 1995 m. tiekėjų vardu vaidinto vaidmens derybose su KWS	35

– Dėl to, kad 1996 m. SNV iš anksto su KWS nusprendė dėl poreikio rengti tiekėjų ir W5 susitikimą	36
– Dėl dominuojančio SNV vaidmens per parengiamuosius tiekėjų susitikimus	36
– Dėl SNV tiekėjų atstovės vaidmens per susitikimus dėl veiksmų dėl bitumo derinimo	37
– Dėl kartelio įgyvendinimo kontrolės	38
– Išvada dėl SNV organizatorės vaidmens	38
Dėl recidyvo	39
Šalių argumentai	39
Bendrojo Teismo vertinimas	39
Išvada dėl sunkinančių aplinkybių	44
Dėl bylinėjimosi išlaidų	44